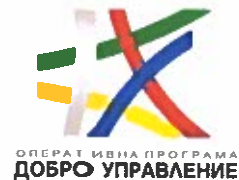

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Проект: № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“, по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ, с бенефициент Висш съдебен съвет на Република България

Обществена поръчка с предмет: „Оценка на института на съдебните заседатели и изготвяне на предложения за усъвършенстването му“

ДОКЛАД

ОЦЕНКА НА ДЕЙСТВАЩАТА НОРМАТИВНА УРЕДБА КАСАЕЩА СЪДЕБНИТЕ
ЗАСЕДАТЕЛИ

Изготвен в Изпълнение на Дейност 1 от обществената поръчка

АДВОКАТСКО ДРУЖЕСТВО „ПОПОВ, АРНАУДОВ И ПАРТНЬОРИ“

ГР. СОФИЯ, 22 ОКТОМВРИ 2021 г.

СЪДЪРЖАНИЕ

I. Въведение	3
II. Методология и източници на информация	5
1. Методи и средства за събиране и анализ на информацията	5
2. Източници на информацията	11
III. Кратък преглед на историческо развитие на института на съдебните заседатели и промените в него	15
IV. Резултати от проведено анкетно проучване	28
1. Анкетно проучване сред ръководителите на съдилища, съдии и съдебни служители	29
2. Анкетно проучване сред представители на общинските съвети и общинската администрация	57
3. Анкетно проучване сред съдебните заседатели	75
V. Анализ и оценка на действащата нормативна уредба на института на съдебните заседатели	95
1. Общо представяне на нормативната рамка на института на съдебните заседатели	95
2. Критерии за избор на съдебни заседатели и процедура за кандидатстване	100
3. Процедура за избор на съдебни заседатели	111
4. Продължителност на мандата и ограничения в броя на мандатите	119
5. Права и задължения на съдебните заседатели	121
6. Обучения и квалификация на съдебните заседатели	123
7. Етични принципи и правила за поведение на съдебните заседатели	125
8. Деклариране на конфликт на интереси	131
9. Възнаграждение на съдебните заседатели	136
10. Други аспекти от дейността на съдебните заседатели	142
VI. Обобщения, изводи и препоръки	145

I. Въведение

На 25.08.2021 г. между Висшия съдебен съвет и Адвокатско дружество „Попов, Арнаудов и партньори“ е подписан Договор за възлагане изпълнението на обществената поръчка с предмет „Оценка на института на съдебните заседатели и изготвяне на предложения за усъвършенстването му“ по проект № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“ по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“.

Настоящият доклад отразява изпълнението на Дейност 1 от обществената поръчка (по-долу в Доклада и само „Дейността“).

В рамките на Дейността се предвижда проучване, анализ и оценка на действащата нормативна уредба, като оценката следва да разгледа нормативната уредба и проблематиката относно съдебните заседатели към настоящия момент.

Оценката, направена с настоящия доклад, включва следните елементи:

- провежданата процедура за определяне на съдебни заседатели;
- общественото участие в провежданите процедури;
- анализ на разходите за съдебните заседатели;
- получените сигнали за конфликт на интереси;
- изводи и коментари, както относно предимствата, така и по отношение на недостатъците на нормативната уредба;
- определени ли са очакваните резултати и доколко те са обвързани с поставените цели.

Съгласно първоначално одобрения от Възложителя График за изпълнение на дейностите по обществената поръчка, представен от Изпълнителя с Встъпителен доклад от 07.09.2021 г., Дейност 1 следва да бъде изпълнена в срок до 2 месеца, считано от датата на подписване на договора, като конкретно заложената дата за предаване на доклада е 15.10.2021 г. В хода на изпълнение на Дейността и в частност във връзка с провеждането на анкетното проучване сред административните ръководителите на съдилищата, общинските съвети и съдебните заседатели, с електронно писмо от 04.10.2021 г., Изпълнителят е уведомен за взето решение от страна на Възложителя за удължаване срока за провеждане на анкетното проучване до 08.10.2021 г. и дадени указания за представяне на актуализиран график. На 06.10.2021 г. Изпълнителят е представил актуализиран график, като актуализацията касае единствено изпълнението на Дейност 1 от обществената поръчка. В актуализирания график е удължен срокът за провеждане на анкетното проучване, съответно срокът за представяне на доклада от Дейността също е удължен с една седмица, пропорционално на удължения срок на анкетното проучване, като е предвидено докладът да бъде представен на 22.10.2021 г. Независимо от удължаването на срока, Дейност 1 е изпълнена в първоначално предложения двумесечен срок от сключването на договора.

С оглед на това, Дейността приключва в определения срок по графика (актуализиран), като по време на изпълнението и не се констатираха трудности и проблеми.

След прегледа на доклада от страна на Възложителя и работната група, при наличие на бележки, Изпълнителят има готовност да допълни и/или коригира същия съобразно дадените му указания и в указания срок.

II. Методология и източници на информация

В настоящия раздел е описана използваната в хода на изпълнението на Дейност 1 методология за събиране и анализ на информацията, както и източниците, от които информацията е събрана.

1. Методи и средства за събиране и анализ на информацията

Използваната от Изпълнителя методология за събиране и анализ на информацията включва набор от следните методи и средства:

➤ *Документално проучване и анализ*

Това е основният използван метод за събиране на данни и информация. Приложимостта му е универсална и се основава на обстоятелството, че за да бъде проведено каквото и да е проучване, включващо оценка и анализ и за да бъдат събрани необходимите данни, следва да бъде прегледана и систематизирана наличната информация, като в конкретния случай тази информация в по-голямата си част представлява нормативни актове. Документалното проучване е основа на всички следващи дейности и в рамките на него е извършено събирането, проучването и анализа на относимите към изпълнението на Дейността документи.

➤ *Анкетно проучване (въпросник)* - този метод за събиране на данни е използван паралелно с документалното проучване. Анкетното проучване позволява да се съберат и анализират мнения, съображения и друга информация от голям брой хора за сравнително кратко време. Анкетното проучване е проведено сред три групи заинтересовани лица, а именно: административни ръководители – председатели на съдилища, съди и съдебни служители, общински съвети и комисии, участващи в подбора и избора на съдебни заседатели и съдебни заседатели. Анкетното проучване включва предварително подготвени въпроси от два типа – затворен (респондентите

отговарят на въпросите, като избират от списък с краен брой възможни отговори) и отворен (отговорът не е детерминиран в проучването и респондентите сами формулират своя отговор). В раздел IV от настоящия доклад са представени резултатите от проведеното анкетно проучване.

➤ *Запитвания към информационни системи, бази данни и бази знания* – това са електронните методи за събиране на информация, каквито Изпълнителят използва ежедневно в своята дейност, като е направено проучване чрез функциите за търсене по ключови думи.

➤ *Срещи със заинтересовани страни*

В хода на изпълнението на Дейността за целите на събиране на информация бе използван и методът на провеждане на неформални срещи/интервюта със заинтересовани страни. Бяха проведени 2 срещи – с Председателя на Съюза на съдебните заседатели в България и с Председателя на Съвета на съдебните заседатели към Софийски градски съд.

➤ *Кабинетно проучване и анализ*

Това е основният изследователски метод, който е използван при всички аналитични дейности паралелно с документалното проучване. В рамките на прилагането му са използвани методите на вторичен анализ на емпирични данни и анализа на съдържание (контент анализ) на откритите документи и данни, които са набрани в рамките на документалното проучване.

➤ *Контент-анализ*

Този метод е използван при аналитичните дейности с цел обективно определяне на съдържанието в определени текстове, касаещи обекта на анализ. Степента на използване на този метод зависи и от типа информация, която е събрана (нормативен акт, аналитичен доклад, статия и др.).

➤ *Правен анализ и използване на методите на юридическата и логическата техника*

Доколкото Дейността предвижда анализ и оценка на един правен институт какъвто е този на съдебните заседатели, като един от водещите методи е използван правният анализ и методите на юридическата и логическата техника, а именно:

- *анализ* – анализът представлява мислено или реално разделяне на цялото на части, което позволява да се получи информация за това как трябва да изглежда цялостната конструкция, за да се постигнат заложените цели;
- *синтез* – метод на мислен преход от частите към цялото, който позволява затвърждаване на получените резултати от метода анализ;
- *индукция* – извличане на информация от частното за общото (по общо свойство на част от елементите на множеството може да се направи заключение, че всички елементи имат това свойство);
- *дедукция* – извеждане на частното от общия случай (по общо свойство на всички елементи от множеството може да се направи заключение, че отделен елемент има това свойство);
- *аналогия* – процес по пренасяне на информацията от един обект/процес към друг;
- *моделиране* – процес по създаване на модели – концептуални юридически конструкции.

В този контекст са използвани и следните

- *Методи на тълкуване на приложимо законодателство:*
- *езиков метод* – при този метод са използвани достиженията на науките за езика - семантика, семиология, лингвистика, синтаксис, фонетика, морфология, граматика и т.н.;
 - *системно тълкуване* – при този метод са използвани системните връзки и взаимодействия между правните разпоредби, като са анализирани

системата на цялото законодателство, изследвани са връзките между правните норми, правните институти и др.;

- *историческо тълкуване* – при този метод са проследени причините, обстановката, историята на възникване, развитие и изпълнение на правните разпоредби, мотивите за приемането им и за изменението им, периода обстоятелствата при които е била създадена правната норма;
- *логическо тълкуване* – при този метод са използвани правилата на формалната логика като аргумент от противното, аргумент от по-силното основание и т.н.;
- *функционално тълкуване* – при този метод са проучени социално-политическите измерения, функции и последици от възприемането на един или друг резултат от тълкуването.

➤ *Системен анализ*

Системният анализ е другият основен метод при осъществяването на аналитичните дейности. Системният анализ включва няколко стъпки: *целепологане; дефиниране и структуриране на системата; създаване на модел на системата; изследване на модела; обобщаване на резултатите.*

Прилагането на този метод обуславя възможността институтът на съдебните заседатели да се разгледа и анализира като една система, в рамките на която се изследват нейния вход и изход, връзките между отделните компоненти, динамичност и средата (вътрешна и външна) и взаимодействията със средата. Системният анализ не е хомогенен метод. Той обединява множество методи, целта на които е една – да разкрият качествата на системата и да покажат нейното действие като единно цяло. Такива методи, съпътстващи системния анализ, използвани за целите на доклада са:

➤ *„SWOT” анализ*

Този метод е използван с цел осигуряването на необходимата логическа връзка между аналитичната и стратегическата част на Дейността. Основното приложение на

метода е за изследването на силните и слаби страни на конкретен елемент от системата на института на съдебните заседатели и оценката на бъдещите му заплахи и възможности в контекста на формулиране на препоръките за усъвършенстване на института. Обикновено при оценъчните и прогнозните изследвания се използват два основни подхода - емпиричен и експертен. При емпиричния подход се извеждат закономерности на основата на анализирана емпирична информация с помощта на статистически и математически модели. При експертния подход се разчита на опита на експертите, като се допуска, че те имат нужния капацитет да разкриват закономерности и да правят синтезирани достоверни оценки, без да е необходимо да се разработват сложни математико-статистически модели. SWOT-анализът спада към експертната група методи и не може да бъде разработен без необходимата изходна информация. Главната му цел е се извърши взаимнообвързана оценка на вътрешните за съответните модели и критерии силни (Strengths) и слаби (Weaknesses) страни, както и на външните за съответните модели възможности (Opportunities) и заплахи (Threats).

В хода на прилагане на този метод са изследвани следните стратегически връзки:

- как да се използват силните страни, така че да не се пропускат наличните възможности;
- как възможностите да помогнат за неутрализиране на слабите страни;
- как да се използват силните страни за намаляване на заплахите;
- кои слаби страни трябва да се премахнат, за да се намалят заплахите.

При осъществяване на SWOT анализа, включително при преценката защо са налице съответните силни и слаби страни, възможности и опасности е обърнато приоритетно внимание на следните външни фактори:

- Политически фактори;
- Социално – икономически фактори;
- Демографски фактори;
- Технологични фактори.

или с други думи, паралелно е използван т.нар. метод „STEP“ анализ.

➤ **„STEP” анализ**

Методът предполага при анализа и оценката на нормативната уредба за целите на последващото формулиране на препоръките за усъвършенстване на института да се отчете влиянието на 4 основни групи фактори: социални (S), технологични (T), икономически (E) и политико-правни (P).

Тези два метода са приложими, защото институтът на съдебните заседатели съществува не сам за себе си, а функционира в съответната среда. Практиката показва, че STEP анализът дава добри резултати при изследване ролята на тази среда и последиците, които тя търпи от функционирането на системата – обект на анализ.

➤ **Експертен анализ**

Експертната оценка е техника, която се използва за различни цели, включително за идентифициране на проблем, достигане на яснота по определена тема, формулиране на изводи, оценки и препоръки. Същността на метода се изразява в преценка от страна на експерти на факти и данни, получени от различни източници (нормативни актове, документи и др.). Прилагането на този метод при изпълнението на Дейността е съчетан с прилагането на принципа на „четири очи“, за да може да се постигне по-голяма точност и достоверност на резултатите и възможността да бъдат представени различни гледни точки, по един балансиран и безпристрастен начин.

➤ **Корелационен анализ**

Този метод е използван в аналитичните дейности за изследване на връзката между променливи величини, с цел установяване на зависимост между тях.

➤ **Диагностичен, прогностичен и оптимизиращ анализ** - такъв анализ е направен за определяне на основните проблеми в института на съдебните заседатели, на които да се търси адекватно решение.

➤ **Методи за описание и представяне на информацията**

При описанието на съответната информация (била тя входяща първична информация или вторична информация, получена в резултат на действия, извършени

във връзка с анализа) са използвани методите и инструментариума на естествения език. Използвана е специфичната правна и социологическа терминология, както характерна общо за правото и социологията като цяло, така и характерна за извършваните конкретни действия в частност. Това използване обаче е направено по начин, че информацията да бъде поднесена, от една страна прецизно, а, от друга, разбираемо и подпомагащо бъдещото ѝ използване при последващи анализи.

Доколкото са съответно приложими с оглед на характера на информацията са използвани също така и следните методи за представяне на информацията: таблици, графични изображения – диаграми, картограми, картодиаграми, схематични изображения.

2. Източници на информацията

При избора на източниците на информация за извършването на оценка и анализа на нормативната уредба на института на съдебните заседатели са идентифицирани и прегледани легитимни източници на информация, като основните критерии за качеството на информацията са:

- ✓ Достоверност;
- ✓ Релевантност;
- ✓ Актуалност;
- ✓ Пълнота;
- ✓ Конвертируемост;
- ✓ Съвместимост.

В тази връзка са използвани следните основни източници на информация:

Нормативни и стратегически актове

Конституция на Република България

Конституцията е върховният закон на страната. В чл.123 е изрично предвидено, че в определените от закона случаи в правораздаването участват и съдебни заседатели.

Закон за съдебната власт (ЗСВ)

Законът за съдебната власт, приет от Народното събрание на 24.07.2007 г. и обн. ДВ, бр.64 от 07.08.2007 г. урежда устройството и дейността на органите на съдебната власт, взаимодействието между тях и с органите на законодателната и изпълнителната власт. От влизането в сила на закона до сега са приети множество изменения и допълнения на различни негови разпоредби. Конкретна регламентация на института на съдебните заседатели се съдържа в глава 4, раздел 2 от закона. ЗСВ съдържа разпоредби относно изискванията, на които трябва да отговаря кандидата за съдебен заседател, описана е процедурата за определяне на съдебни заседатели, условията за несъвместимост и др.

Наказателно-процесуален кодекс (НПК)

НПК е обнародван в ДВ, бр. 86 от 28.10.2005 г.; в сила от 29.04.2006 г., последно изм. с ДВ бр. 41 от 18.05.2021 г. с Решение № 7 от 11.05.2021 г. на КС на РБ по к. д. № 4/2021 г. НПК определя реда, по който се извършва наказателното производство, вкл. участието на съдебни заседатели в състава на съда. НПК посочва основанията и реда за отвод на съдебните заседатели, реда за постановяване на актовете, привличането на резервни съдебни заседатели и др.

Наредба № 7 от 28.09.2017 г. за съдебните заседатели

Наредбата е приета от Пленума на Висшия съдебен съвет с протокол № 29 от 28.09.2017 г. и е обнародвана в ДВ, бр. 81 от 10.10.2017 г., в сила от 10.10.2017 г. С наредбата се определят:

- условията и реда, по които се определя броят на съдебните заседатели, както и резервните съдебни заседатели за всеки съд;
- етични правила за поведение на съдебните заседатели;

Проект № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“ по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ

- други организационни въпроси, свързани с дейността на съдебните заседатели.

Усъвършенстването на института на съдебните заседатели е заложено в Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система и в Пътната карта за изпълнението ѝ, както следва:

- *Актуализирана стратегия за продължаване на реформата в съдебната система, приета с Решение на Народното събрание от 21.01.2015 г.*

Стратегията за продължаване на съдебната реформа е приета от Министерския съвет през 2010 г. Необходимостта от нейната актуализация е породена от развитието на съдебната система, новите предизвикателства пред нея и препоръките на Европейската комисия от януари 2014 г. по Механизма за сътрудничество и оценка. Необходимостта от актуализация следва и от Резолюция 1915/2013 г. на Парламентарната асамблея на Съвета на Европа, с която постмониторинговия диалог с България беше продължен и бяха направени ред важни констатации и препоръки. Фактор са и решения на Европейския съд по правата на човека (ЕСПЧ).

Сред стратегическите цели на Актуализираната стратегия е и осигуряването на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели чрез постигане на:

- Прозрачност и обществено участие в избора на съдебни заседатели от общинските съвети;
- Прозрачност на съдебните заседатели и гаранции срещу конфликт на интереси;
- Дебат за възможностите за допълнително повишаване на общественото участие чрез института на съдебните заседатели.

- *Пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система 2015- 2020 г.*

Пътната карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система е приета с Решение № 299 на Министерския съвет от 22 април 2016 г. Актуализираната пътна карта за изпълнение на Актуализираната

стратегия за продължаване на реформата в съдебната система е приета с Решение № 268 на Министерския съвет от 9 май 2019 г. В нея са заложили конкретни действия по мерките на стратегията, обвързани с очакваните резултати, индикаторите за изпълнение, сроковете и отговорните институции. Предвидено е изпълнението на дейностите да се финансира от държавния бюджет и от Европейския социален фонд чрез Оперативна програма „Добро управление“ 2014-2020. Част от предвидените в настоящата поръчка резултати са заложили именно и като необходими действия, свързани с постигането на една от целите на Стратегията за продължаване на реформата в съдебната система.

□ Актуализирана пътна карта за изпълнение на Актуализираната стратегия за продължаване на реформата в съдебната система 2015- 2020 г., приета с Решение № 268 на Министерския съвет от 9 май 2019 г.

Доклади, становища, разисквания

Като източник на информация са използвани и публично достъпни, както и такива предоставени от Възложителя материали като доклади, становища, писма и др. подобни по въпросите на института на съдебните заседатели у нас.

Резултатите от проведените анкетни проучвания и неформални срещи

Като източник на информация са използвани и резултатите от проведените анкетни проучвания сред административни ръководители – председатели на съдилища, съди и съдебни служители, общински съвети и комисии, участващи в подбора и избора на съдебни заседатели и съдебни заседатели, както и изразените мнения, становища и предложения по време на двете неформални срещи с Председателя на Съюза на съдебните заседатели в България и с Председателя на Съвета на съдебните заседатели към Софийски градски съд.

На съответните местна в настоящия доклад по-долу са цитирани и конкретните източници на използваната информация.

III. Кратък преглед на историческо развитие на института на съдебните заседатели и промените в него¹

Началото на нормативното закрепване на института на съдебните заседатели у нас е поставено със Закона за съдоустройството от 1880 г. В действителност, обаче, този институт съществува още с Временните правила по съдебната част, въведени с Руското управление през 1878 г. и по-късно в допълненията към него.

Със Закона за съдоустройството от 1880 г. е предвидено съдебните заседатели да се избират от народа, въведен е имуществен ценз, но същият не е строго определен, а образователният ценз е нисък. По-същественото ограничение за съдебните заседатели е, че те не могат да бъдат държавни служители, учители и духовници.

Институтът е подложен на критики и през 1897 г. е направена първата реформа в него. Завишени са имуществения и образователния ценз. В тази връзка е предвидено алтернативно, или лицето, за да бъде избрано за съдебен заседател да плаща на държавата пряк данък от какъвто и да е вид не по-малък от 100 лв. годишно, или вместо, това да има средно или висше учебно образование. В допълнение, лицата, които не могат да бъдат избрани за съдебни заседатели са разделени в още две категории: лица, които са неспособни да заемат тази длъжност поради правни санкции (присъда, наказателно преследване), морални или физически/умствени недостатъци и

¹ Като източник на информация в този раздел са използвани също така и:

- Статия „Народний елемент. Из ранните години на института на съдебните заседатели в България“ на Яни Киров, публикувана в списание Адвокатски преглед 9/2017 г. - <https://www.vas.bg/p/p/a/pages-from-adv9-2017-52-61-3805.pdf>
- Закон за избиране на народни съдии и съдебни заседатели при народните съдилища - https://www.parliament.bg/pub/StenD/2013013002025002111955_2.pdf
- Закон за устройство на съдилищата (обн. - ДВ, бр. 23 от 19.03.1976 г.; изм., бр. 36 от 08.05.1979 г.; изм. и доп., бр. 91 от 19.11.1982 г.; в сила от 01.01.1983 г.; бр. 27 от 04.04.1986 г.; в сила от 01.01.1987 г.; бр. 29 от 11.04.1986 г.; бр. 91 от 02.12.1988 г.; бр. 31 от 17.04.1990 г.; бр. 46 от 11.06.1991 г.; изм., бр. 100 от 10.12.1992 г.; в сила от 01.01.1993 г.; отм., бр. 59 от 22.07.1994 г.)
- Закон за съдебната власт, обн. - ДВ, бр. 59 от 22.07.1994 г., отменен със Закона за съдебната власт, обн. - ДВ, бр. 64 от 07.08.2007 г.
- Наредба № 27 от 13.12.1994 г. за съдебните заседатели (отм.), Наредба № 2 от 08.08.2008 г. за съдебните заседатели (отм.) и Наредба № 1 от 03.02.2011 г. за съдебните заседатели (отм.)

лица, спрямо които е налице несъвместимост с друга заемана от тях длъжност като държавни чиновници, „всички, служещи по правосъдното ведомство“, военнослужещи, духовници, учители от основните училища и слугите. Променен е и начинът на избор на съдените заседатели: избираемостта от населението е заменена с избор чрез жребий от списък. Като първа стъпка кметът на всяка община съставя списък на живущите в нея, който се оповестява публично чрез залепване на вратата на общинската канцелария. Като втора стъпка, този списък се изпраща до околийския мирови съдия, който съставя от него особен списък за цялата околия, взимайки предвид жалби и заявления срещу първоначалния списък. Третата стъпка е изпращане на списъка от мировия съдия на председателя на окръжния съд, който председателства събрание, в която влизат още и прокурор, представител на окръжното управление, представител на окръжния съвет и пет души „почетни граждани“. Събранието избира чрез жребий 160 съдебни заседатели за предстоящата година, от които всеки месец се призовават 16 съдебни заседатели. Новите правила, оформени като самостоятелен Закон за съдебните заседатели, влизат в сила от 1 януари 1898 г. В този му вид институтът на съдебните заседатели просъществува до 1922 г., когато законът е отменен, а самият институт – премахнат.

Институтът на съдебните заседатели е възстановен след Втората световна война, като през 1955 г. с приемането на Закон за избиране на народни съдии и съдебни заседатели при народните съдилища. Законът предвижда пряк избор на съдебните заседатели от народа за срок от 3 години. За съдебен заседател може да бъде избран всеки избирател, който не е осъждан на лишаване от свобода за престъпления от общ характер, освен ако е амнистиран или реабилитиран. Броят на съдебните заседатели, които се избират във всеки избирателен район, както и самият избирателен район е определят от министъра на правосъдието. Право да посочват кандидати за съдебни заседатели имат организациите на Отечественият фронт и другите обществени организации и дружества, организациите на БКП, дружбите на БЗНС, профсъюзните, кооперативните и младежките организации и културните дружества.

Последваща реформа в института е въведена пред 1976 г. с приемането на Закона за устройство на съдилищата. Изборът на съдебни заседатели е уреден в глава шеста на закона. Участие на съдебни заседатели е предвидено в районен съд (районният съд разглежда делата в състав от съдия и двама съдебни заседатели, а в предвидените от закона случаи - от един съдия), в окръжен съд (окръжният съд разглежда делата като първа инстанция в открито заседание в състав от един съдия и двама съдебни заседатели, а в разпоредително заседание и когато действа като втора инстанция - в състав от трима съдии, освен ако в закон е предвидено друго), във военен съд (военният съд разглежда дела в открито заседание в състав от един съдия и двама съдебни заседатели, а в разпоредително заседание - в състав от трима съдии, като в последния случай, когато няма нужното число съдии, съставът се попълва със съдебни заседатели) и във Върховния съд – в състав от трима съдии и четирима съдебни заседатели - когато разглежда наказателни дела като първа инстанция.

Предвидено е съдебните заседатели от районните и окръжните съдилища да се избират непосредствено от избирателите за срок от пет години. За съдебни заседатели могат да бъдат избирани български граждани, които не са осъждани като пълнолетни за умишлено престъпление от общ характер на наказание лишаване от свобода независимо от това, че са били реабилитирани и които имат необходимите морални качества. За съдебни заседатели от военните съдилища се избират лица от офицерския, сержантския и редовия състав на съответните ведомства. Броят на съдебните заседатели от районните, окръжните и военните съдилища се определя от Държавния съвет.

Съгласно чл.73 от Закона за устройство на съдилищата (1976 г.), съдебните заседатели, както и съдиите са длъжни:

1. да осъществяват дейността си в съгласие с разпоредбите на Конституцията, законите и другите нормативни актове;
2. да спазват безупречно правилата на социалистическия морал;
3. да бъдат независими, безпристрастни и принципни, като проявяват високо гражданско съзнание;

4. да пазят тайната на съвещанията;

5. да работят постоянно за повишаване на своята правна и политическа подготовка.

Съдебните заседатели се свикват от председателя на съда на сесия най-много за 15 дни през годината. Този срок се продължава до свършване на делата, разглеждането на които е започнало с тяхно участие. Ръководителите на предприятията, учрежденията и организациите са длъжни да освобождават съдебните заседатели за времето, през което те участват в заседанията на съда.

За времето, през което изпълняват задълженията си, съдебните заседатели запазват трудовото си възнаграждение. Ако не са служители или работници, те получават дневни пари. Когато местожителството на съдебния заседател не съвпада с местонахождението на съда, той получава пътни, квартирни и дневни пари в размер, определен от министъра на правосъдието и от министъра на финансите.

Настоящият облик на института на съдебните заседатели е поставен с приемането на Закона за съдебната власт през 1994 г. и Наредба № 27 от 13.12.1994 г. за съдебните заседатели. Съгласно чл.44 от ЗСВ (отм.) съдебни заседатели могат да бъдат пълнолетни български граждани, които се ползват с добро име и с авторитет в обществото и не са осъждани на лишаване от свобода за умишлени престъпления, независимо дали са реабилитирани. Съдебни заседатели във военните съдилища могат да бъдат генерали (адмирали), офицери, както и сержанти на кадрова военна служба.

Съдебните заседатели се назначават по предложение на общинските съвети, както следва: за районните съдилища - от общото събрание на съдиите от съответния окръжен съд; за окръжните съдилища - от общото събрание на съдиите от съответния апелативен съд, а във военните съдилища се назначават по предложение на командирите на подразделенията от общото събрание на съдиите от военно-апелативния съд.

Мандатът на съдебните заседатели е определен на пет години.

Органът, назначил съдебния заседател, го освобождава от длъжност, когато лицето: бъде осъдено за умишлено престъпление на лишаване от свобода; с действията си уронва престижа на правосъдието; поиска да бъде освободен от длъжност по уважителни причини; или не отговаря на условията за избор.

Съдебните заседатели се свикват за участие в съдебни заседания от председателя на съда най-много за 60 дни в рамките на една календарна година, освен ако разглеждането на делото продължи и след този срок.

За времето, през което изпълняват задълженията си, съдебните заседатели се смятат в служебен отпуск, който се зачита за трудов стаж. За участието си в съдебни заседания съдебните заседатели, които са в отпуск и тези, които не са в служебно или трудово правоотношение, получават възнаграждение от бюджета на съдебната власт.

Институтът на съдебните заседатели е доразвит с нарочна Наредба № 27 от 13.12.1994 г. за съдебните заседатели (отм.), с която е определен редът, по който се посочват кандидатите за съдебни заседатели; възнагражденията на съдебните заседатели и други организационни въпроси, свързани със съдебните заседатели.

В Наредбата е предвидено, че общинските съвети избират комисии от 3 до 5 членове, които изготвят предложенията за лицата, които ще се предложат за съдебни заседатели, като всеки съветник може да прави предложения пред комисията. Задължително се предвижда 1/5 от общия брой на предложените лица да бъдат педагози и възпитатели, които са родители. При обсъждането на предложенията могат да се предлагат и нови кандидати. Всеки кандидат за съдебен заседател дава писмено съгласие. Окръжните съдилища, апелативните съдилища и военно-апелативният съд обсъждат на общи събрания представените кандидатури и чрез избор решават кои лица се назначават за съдебни заседатели. Решенията се вземат с обикновено мнозинство.

След изтичане на срока на мандата им съдебните заседатели могат да продължат участието си само по започнати наказателни дела.

Възнаграждението на съдебните заседатели се определя за всеки заседателен ден. Размерът на възнаграждението на съдебните заседатели се равнява на 1/22 на

Проект № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“ по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ

ден от 50% на основната заплата за районен съдия, респ. за окръжен съдия. Когато заседателят е участвал през по-малко от половината от работния ден, председателят на състава може да определи по-ниско възнаграждение.

Съдебните заседатели при всеки съд избират в тримесечен срок на общо събрание съвет на съдебните заседатели. Съветът се състои от пет до девет члена и мандатът му е две години и шест месеца. Съветът на съдебните заседатели осъществява връзка с административния секретар на съда по организацията на работата на съдебните заседатели за доброто взаимодействие между съдиите и съдебните заседатели. Съветът на съдебните заседатели съвместно с административния секретар изработва вътрешни правила за работата на съдебните заседатели, които се приемат от общото събрание на съдебните заседатели приема вътрешните правила.

Сега действащият Закон за съдебната власт, обн. - ДВ, бр. 64 от 07.08.2007 г., внася някои промени в института на съдебните заседатели, като в последствие са правени допълнителни промени, като по-мощна реформа е направена през 2016 г. Доколкото сега действащата нормативна уредба (след промените от 2016 г.) е основният предмет на анализа и оценката на настоящия доклад, същата не е разгледана в този раздел, чиято цел е да представи накратко историческото развитие на института. Подробно уредбата е разгледана, анализирана и оценена в Раздел V на настоящия доклад.

За целите на оценката, обаче по-долу е направена сравнителна таблица по отношение на развитието/промените в някои основни елементи на института на съдебните заседатели, които обезпечават реалното гражданско участие, в периода от приемането на първия Закон за съдебната власт 1994 г. до настоящия момент, като е включена и актуалната действаща уредба.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Елемент от института на съдебния заседател	ЗСВ, 1994 г. (отм.), в т.ч. Наредба № 27 от 13.12.1994 г. (отм.)	ЗСВ, 2007 г., в т.ч. Наредба № 2 от 08.08.2008 г. (отм.)	ЗСВ, изм. 2011 г., в т.ч. Наредба № 1 от 03.02.2011 г. (отм.)	ЗСВ, изм. 2016 г., в т.ч. Наредба № 7 от 28.09.2017 г.	Забележка
Начин на подбор/избор	По предложение на общинските съвети. Общинските съвети избират комисии от 3 до 5 членове, които изготвят предложенията. Всеки съветник може да прави предложения пред комисията. Задължително се предвижда 1/5 от общия брой на предложените лица да бъдат педагози и възпитатели, които са родители	Общинските съвети, които се намират в съдебния район на съответния съд, правят предложения за съдебни заседатели, като най-малко 10 на сто от лицата, които се предлагат, са с педагогическа квалификация.	Без промяна спрямо 2007 г. Има допълнения в насока, че Столичният Об.С прави предложения за съдебните заседатели за специализирания наказателен съд И Съдебните заседатели във военните съдилища се определят по предложение на командирите на поделенията	Всеки български гражданин, който на отговаря на изискванията на закона, може да се кандидатира за съдебен заседател.	Видно от текстовете до 2016 г. съдебните заседатели са се номинирали по предложение на общинските съвети. През 2016 г. този подход е променен, като е предвидено лично кандидатстване от страна на лицето, което желае да бъде съдебен заседател.
Критерии/несъвместимост	Съдебни заседатели могат да бъдат пълнолетни	Съдебен заседател е дееспособен български гражданин, който е навършил 21	Съдебен заседател е дееспособен български гражданин, който е навършил 21	За съдебен заседател може да бъде избран дееспособен български гражданин,	Видно от текстовете, през годините, до 2016 г. се наблюдава единствено разлика по

Проект № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“ по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

български граждани, които се ползват с добро име и с авторитет в обществото и не са осъждани на лишаване от свобода за умишлени престъпления, независимо дали са реабилитирани	години, но не е навършил 70 години към момента на определянето му за съдебен заседател, ползва се с добро име в обществото и не е осъждан за умишлено престъпление, независимо от реабилитацията.	години, но не е навършил 65 години към момента на определянето му за съдебен заседател, ползва се с добро име в обществото и не е осъждан за умишлено престъпление, независимо от реабилитацията.	който:	отношение на възрастовите граници (разгледани по-долу).
Съдебни заседатели във военните съдилища могат да бъдат генерали (адмирали), офицери, както и сержанти на кадрова военна служба.	Съдебни заседатели във военните съдилища могат да са генерали (адмирали), офицери и сержанти на кадрова военна служба.	Съдебни заседатели във военните съдилища могат да са генерали (адмирали), офицери и сержанти на кадрова военна служба.	1. е на възраст от 21 до 68 години; 2. има настоящ адрес в община, която попада в рамките на съдебния район на съда, за който кандидатства; 3. има завършено най-малко средно образование; 4. не е осъждан за умишлено престъпление, независимо от реабилитацията; 5. не страда от психически заболявания.	През 2016 г. са въведени допълнителни критерии, свързани с местожителството, образованието, психическото здраве, както и допълнително са въведени критерии за несъвместимост.
Съдебни заседатели във военните съдилища могат да бъдат генерали (адмирали), офицери и сержанти на кадрова военна служба.	Съдебни заседатели във военните съдилища могат да са генерали (адмирали), офицери и сержанти на кадрова военна служба.	Съдебни заседатели във военните съдилища могат да са генерали (адмирали), офицери и сержанти на кадрова военна служба.	Съдебни заседатели във военните съдилища могат да са генерали (адмирали), офицери и сержанти на военна служба.	

Проект № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“ по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ

Съдебен заседател не може да бъде лице, което:

1. е съдебен заседател в друг съд;
2. е общински съветник от съдебния район, за който е избран;
3. участва в ръководството на политическа партия, коалиция или организация с политически цели;
4. работи в съд, прокуратура, следствени органи, Министерството на вътрешните работи или в други органи от системата за национална сигурност, намиращи се в съдебния район, за който е избран.

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Възрастови граници	18 г. – без ограничение	21 г. – 70 г.	21 г. – 65 г.	21 г. – 68 г.	По отношение на възрастовите граници се наблюдава постепенно стесняване на възрастовия диапазон: от първоначалната липса на горна възрастова граница и минимална такава, съпадаща с пълнолетието на лицата, в последствие са въведени по-висока долна граница – 21 г. и горна такава, която от 70 г. е намалена на 65 г. през 2011 г. и в последствие е вдигната на 68 г. през 2016 г., но отново същата е пониска в сравнение с първоначалните към 1994 г. и към 2007г.
Продължителност на мандата	5 г.	5 г.	5 г.	4 г.	През 2016 г. мандатът на съдебните заседатели е намален с една година - от 5 г. на 4 г.

Проект № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“ по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

Ограничение в броя мандати	В Закона няма въведено ограничение, но съгласно чл. 7, ал. 2 от Наредба № 27, след изтичане на срока на мандата им съдебните заседатели могат да продължат участието си само по започнати наказателни дела.	Нито в закона, нито в Наредбата въведени ограничения	Нито в закона, нито в Наредбата има въведени ограничения	Съдебните заседатели не могат да бъдат избирани за повече от два последователни мандата към същия съд.	През 2016 г. е въведено ограничение по отношение на броя на мандатите. Законът ограничава мандатите до два последователни към един и същ съд. Открит остава въпросът за възможността след изтичането на два последователни мандата, съдебният заседател да може да ес кандидатира за трети мандат, но пред друг съд, както и да пропусне един мандат и да се кандидатира наново дори пред същия съд.
Възнаграждение	За времето, през което изпълняват задълженията си, съдебните заседатели се смятат в служебен отпуск, който се зачита за трудов стаж.	За участието си в съдебни заседания съдебните заседатели получават възнаграждение от бюджета на съдебната власт.	Няма промяна спрямо уредбата към 2007 г.	За времето, в което съдебните заседатели изпълняват функциите си и задълженията, свързани с тях, им се заплаща възнаграждение от бюджета на съдебната власт.	В периода 1994 г. – 2016 г. не се наблюдават съществени промени по отношение на възнаграждението на съдебните заседатели. През 2016 г. са въведени две

Проект № BG05SFOP001-3.007-0001 „Осигуряване на реално обществено участие в правораздаването чрез института на съдебните заседатели“ по Административен договор № BG05SFOP001-3.007-0001-C01/16.04.2021 г. за предоставяне на безвъзмездна финансова помощ по Оперативна програма „Добро управление“, съфинансирана от ЕС чрез ЕСФ

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

<p>За участието си в съдебни заседания съдебните заседатели, които са в отпуск и тези, които не са в служебно или трудово правоотношение, получават възнаграждение от бюджета на съдебната власт.</p>	<p>съдебните заседатели за всеки заседателен ден се определят въз основа на действително отработените часове за деня, които съответстват на времетраенето на съдебното заседание до обявяването на съдебния акт, включително и за започнат час.</p>	<p>Възнаграждението на съдебните заседатели се определя за всеки заседателен ден.</p>	<p>съществени промени: - увеличен е основата, върху която се изчислява размерът на възнаграждението, като същата вече не е на база 50 % от основното възнаграждение на съдия от съответния съд, а на база 60 % от това възнаграждение;</p>
<p>Възнаграждението на съдебните заседатели се определя за всеки заседателен ден.</p> <p>Размерът на възнаграждението на съдебните заседатели се равнява на 1/22 на ден от 50% на основната заплата за районен съдия, респ. за окръжен съдия. Когато заседателят е</p>	<p>Възнаграждението се изплаща ежемесечно за всички заседателни дни на съответния месец.</p> <p>Размерът на възнаграждението на съдебните заседатели се равнява на 1/22 на ден от 50 % на основната заплата съответно за районен съдия, за окръжен съдия и за съдия от военен съд.</p>	<p>на съдебните заседатели се заплаща възнаграждение за два отработени часа, изчислено по реда на ал. 4. (в последствие уточнението за 2та работни часа е отменено и към настоящия момент няма такава ограничение)</p>	<p>- въведен е минимален дневен размер на възнаграждението, а именно: 20 лв.</p>

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

участвал през по-малко от половината работния ден, председателят на състава може да определи по-ниско възнаграждение.

Възнаграждението се изплаща ежесечно за всички заседателни дни на съответния месец.

Размерът на възнаграждението на съдебните заседатели на ден се равнява на една двадесет и втора от 60 на сто от основната заплатата съответно за районен съдия, за окръжен съдия и за съдия от военен съд, но не по-малко от 20 лв. на ден.

На съдебните заседатели се възстановяват разходите за транспорт, които са направени във връзка с участието си в съдебни заседания.

IV. Резултати от проведено анкетно проучване

В техническата спецификация на обществената поръчка като задължителен метод за събиране на информацията, необходима за оценката на нормативната уредба, е заложен методът на анкетното проучване чрез структурирани въпросници насочени към съдебните заседатели, административните ръководители - председатели на съдилища и към общинските съвети и комисиите, участващи в подбора и избора на съдебните заседатели.

В изпълнение на така поставеното изискване бяха разработени три отделни въпросника, предназначени за всяка от трите целеви групи. При подготовката на въпросите бе съобразено обстоятелството че се цели изследване на един и същ правен институт, поради което част от въпросите бяха сходни, а друга част – специфични за конкретната целева група. Разработените въпроси бяха от смесен тип – затворени и отворени.

Анкетното проучване се проведе онлайн в периода от 20.09.2021 г. до 08.10.2021 г. Линкове към трите анкети бяха публикувани на официалната интернет страница на Висшия съдебен съвет: <http://www.vss.justice.bg/page/view/107339>.

Анкетното проучване се проведе анонимно.

В анкетното проучване участие взеха общо 608 респондента, както следва:

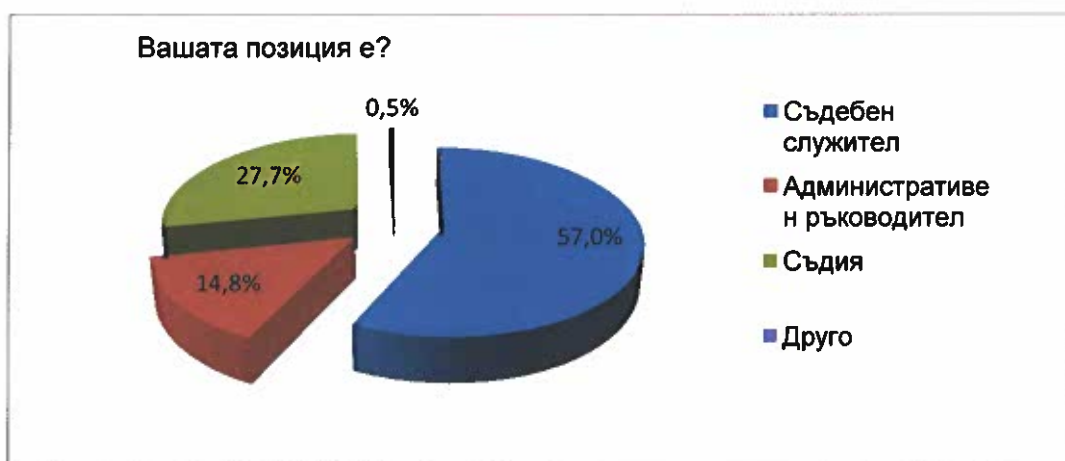
- административни ръководители - председатели на съдилища, съдии и съдебни служители – 377 респондента;
- съдебни заседатели – 160 респондента;
- представители на общински съвети и комисии – 71 респондента;

По-долу в настоящия раздел са представени обобщените резултати от получените отговори

1. Анкетно проучване сред ръководителите на съдилища, съдии и съдебни служители

Графика 1. Отговори на Въпрос 1

След съгласуване с Възложителя тази група респонденти обхваща освен административните ръководители – председатели на съдилища, също така и съдиите и съдебните служители, чието работно ежедневие също има пряк досег с дейността на съдебните заседатели. Съгласно получените от респондентите отговори, най-голям е дялът на отговорилите съдебни служители, следвани от съдиите (около 28 %) и административните ръководители (около 15 %). С оглед на общия брой респонденти от тази група – 377, на практика имаме поучените отговорите от административните ръководители на 36 % от съдилищата в страната.

Графика 2. Отговори на Въпрос 2

Съгласно получените от проучването отговори, почти еднакъв е процентът на респондентите, които в някаква степен одобряват или не механизма за подбор на съдебни заседатели – общо 43,6 % от анкетираните го одобряват, а 41,4 % не го одобряват. 15 % от респондентите не могат да определят дали одобряват или не механизма.

Графика 3. Отговори на Въпрос 3

Видно от получените отговори, 44,3 % от анкетираните, считат че провежданата от общините процедура за подбор на съдебни заседатели не е обективна. На противното мнение са 35,8 % от респондентите, а 20 % от тях не могат да отговорят.

Графика 4. Отговори на Въпрос 4

Съгласно получените в резултат на проведената анкета отговори, най-голям е процентът на действащата към момента възрастова граница, която според анкетираните следва да бъде премахната или променена. Други критерии за избор на

съдебни заседатели, които според респондентите следва да бъдат премахнати/променени са:

- Настоящ адрес, който попада в рамките на съдебния район на съда, за който кандидатства;
- Да не е общински съветник от съдебния район, за който кандидатства;
- Да не е съдебен заседател в друг съд и др.

Въпреки тези отговори, над 60 % от анкетираните, са на мнение, че действащите към момента критерии следва да бъдат запазени.

Конкретни отговори на респонденти по поставения въпрос са цитирани в таблицата по-долу:

№	Отговор
1	Горната възрастова граница е неоправдана. По-възрастните обикновено са свободни от задължения към работодатели, притежават по-богат житейски опит.
2	Намирам, че няма пречка и лицата на възраст над 68 години да изпълняват успешно задълженията на съдебни заседатели.
3	Не следва да има ограничение за възраст - достатъчно е да бъдат пълнолетни (навършили поне 18 години), защото е възможно дори на 70 години гражданинът да е изключително добре образован и ерудиран; и обратно - на 35 години, но да страда от психически проблеми или да няма подготовка, отпадането на горната възраст се преодолява с изискването на документ за липса на психически проблеми.
4	Липса на съдебни заседатели.
5	Предвид това, че възрастовата група на съдебните заседатели започва от 21 г. считам, че съдебните заседатели следва да са хора в пенсионна възраст или по - точно казано пенсионери, тъй като голяма част от тях не са ангажирани с други дейности, поради което са свободни по - често за съдебни заседания, отколкото работещите такива.
6	Личността е важна и изборът на общински съветник не пречи на изпълнението на съдебния заседател.
7	Ограничението във възрастта затруднява избора на съдебни заседатели, защото хората в трудоспособна възраст не желаят да се включат в тази дейност. Може би е удачно ако не отпадне критерия възраст, поне да се увеличи възрастта до 70 години, например.
8	При желание, съдебният заседател би могъл да се ангажира с участие по дела в друг район и друг съд, различен от този по настоящ адрес.
9	Ограничението по възраст е дискриминационно, СЗ над 60 години с по- голямата си част са пенсионери и могат да бъдат на разположение на съда по всяко време.
10	Повечето заседатели са доста инертни и склонни да се съгласяват с мнението на съдията. Добре е "ценните", мислещи и с позиция заседатели да са достъпни за повече

	от един съд.
11	Трябва да се премахне ограничението до 68 г., тъй като има много граждани, които желаят да са съдебни заседатели, но не могат да се кандидатираат заради ограничението във възрастта, а както знаем в момента има голям проблем с намирането на съдебни заседатели в много съдилища.
12	Липсата на житейски опит на 21 г.
13	Няма актуален критерий, относно начина, по който лицето декларира липса на психическо заболяване.
14	Може би в тези структури работят малко по-чистави хора, на които можеш да разчиташ и имаш повече отговорност.
15	Обичайно най-свободни да участват в съдебни заседания са съдебни заседатели в пенсионна възраст, затова е удачно горната възрастова граница да се вдигне поне до 70 г.
16	СЗ трябва да познава българското законодателство.
17	Не виждам смисъл да се ограничава правото на граждани на този принцип. Ако има причина някой да се съмнява в безпристрастността на заседателя, винаги може да се направи отвод.
18	По-възрастните съдебни заседатели /пенсионерите/ не са толкова ангажирани и се явяват в СЗ, докато работещите се случва много често да отказват и то преди съдебно заседание. Възрастовата граница да бъде до 75 годишна възраст.
19	Няма логика от ограничаването на избора до съдебни заседатели от същия съдебен регион.
20	Предвид трудното намиране на желаещи за съдебни заседатели, ако е възможно да отпадне ограничението и да може един съдебен заседател да бъде избран за такъв в Районен и в Окръжен съд.
21	Ако работи в една от посочените институции, според мен ще има по-голям опит.
22	Да не е политически обвързан.
23	Считам, че и след навършване на 68 г. един човек може да осъществява функциите на съдебен заседател.
24	Пенсионерите са по-свободни и се явяват в СЗ, предлагам до 75 годишна възраст.
25	Възрастта не е порок и това че е по-млад не означава че е по-добър.
26	Липсата на желаещи да бъдат съдебни заседатели е достатъчно основание, да се приеме, че съдебен заседател от един съдебен район може да бъде съдебен заседател в друг съдебен район. Освен това, така ще се гарантира по-високата натовареност на съдебния заседател, което неминуемо ще доведе и до придобиването на повече опит при разглеждането на делата.
27	Изборът на съдебен заседател, който е ограничен с даден съдебен район има плюсове, но и минуси, тъй като от една страна се обезпечават ефективно и в срок провеждане на заседания, но от друга може да доведе до липса на безпристрастност, тъй като в дадено населено място, което е с малко население, може да има предубеденост в действията на даден съдебен заседател.
28	Тъй като заседателите в трудова възраст нямат възможност да участват в съдебни

	заседания, поради служебна ангажираност.
29	Ограничава възможностите за набиране на достатъчен брой заседатели за по-малките съдилища.
30	Горната граница за възрастта не е съобразена с житейския и професионален опит на СЗ. Съдилищата най-много разчитат на СЗ над 60 години, които са свободни от служебни задължения и бързо реагират при необходимост.
31	Това ограничава прекалено много човек в избора на местожителство, а и винаги тази предпоставка може да се манипулира със смяна на адреса.
32	Възрастовите граници трябва да се увеличат в двете посоки, нито тези 21 години са още зрели, нито тези на 68 години са още изкуфели.
33	Считам, че възрастта не определя пригодността на лицето да изпълнява функциите на съдебен заседател, нито физическите му способности за участие в съдебното заседание. Принадлежността към ръководство на политическа партия намирам за фактор, не влияещ върху обективността, защото сам по себе си не предполага недопустима намеса в решенията на съдийския състав.
34	С оглед на факта, че съдебната система е деполитизирана, смятам за абсурдно съдебните заседатели да бъдат избирани по партийна линия, независимо че не участват в ръководството на дадена партия, коалиция и т.н.
35	Съдебните заседатели според мен следва да се избират от магистратите в съда.
36	Посочените ограничения стесняват неоправдано кръга от лицата, които могат да се кандидатира за съдебни заседатели.
37	Този критерий не отчита динамиката на обществените отношения свързани с местоживеенето на лицата.
38	Имали сме прекрасни възрастни заседатели, с които можехме да продължим работа, но заради възрастта, не можеха да се кандидатира отново. Освен това, опитът на по-възрастните хора е безценен.
39	С премахване на тези изисквания ще се увеличи кръга от лица, които може да бъдат и искат да са съдебни заседатели.
40	Съгласно разпоредбата на чл. 69, ал. 3 от ЗСВ, избраните съдебни заседатели за съответния съд не могат да положат клетва с всички останали съдебни заседатели за този съд до приключването на дело в което участват в друг съд в края на предходен мандат /в друг съд/, както и да преминат обучение.
41	Има отпаднали кандидати с качества да бъдат избрани за съдебни заседатели, поради партийна принадлежност.
42	Посоченото изискване е прекалено строго и не държи сметка дали извършено престъпление не е случаен елемент от живота на човека.
43	Трябва да се изисква висше, вместо средно образование.
44	Не виждам как това, че е съдебен заседател в друг съд оказва негативно въздействие и смятам, че по този начин би могъл да има по-голям опит.
45	Съдебните заседатели в малките градове се ангажират със съдебни дела не толкова често. Това ги демотивира при кандидатстване втори мандат. Хубаво е да имат възможност да бъдат такива и в друг съд. Също е хубаво да отпадне ограничението за

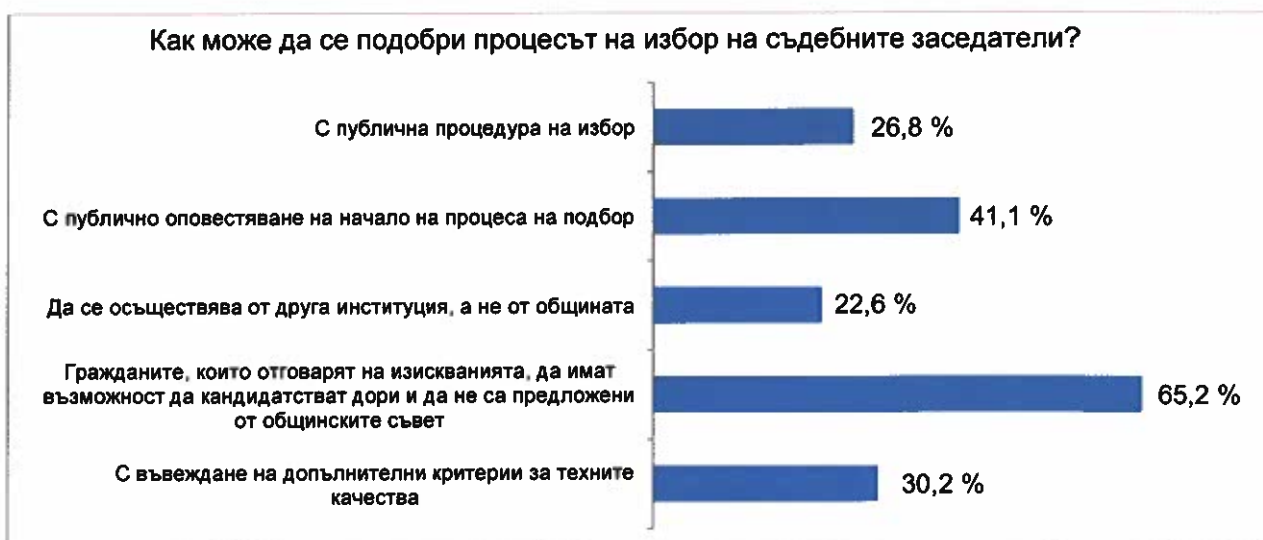

	два мандата.
46	Смятам, че служителите в съд, прокуратура и др. институции имат повече опит и познания в тази област отколкото случайните хора определени от нищо не знаещите и не разбиращите общински администрации.
47	Позицията на съдебен заседател не е особено атрактивна и според мен е целесъобразно да останат само и единствено необходимите ограничения - приемно няма логика да ограничаваме гражданите до заемане на позицията само в един съд. Освен това позицията на общински съветник сама по себе си предполага широк обхват от познания и компетенции и именно същите ще спомогнат за правилното и законосъобразно решаване на делата.
48	Към настоящия момент набирането на съдебни заседатели, чрез подаване на заявление от желаещите, води до там, че в някои съдилища дълго време не може да се набере необходимия минимум от кандидати за съдебни заседатели.
49	Мисля, че това че е служител на МВР, ОСВ, общински съветник или ръководител на партия е пречка да е съдебен заседател и няма да си изпълнява съвестно задълженията, а по-скоро обратното.
50	Пределната възраст е ниска /в предходни мандати най-отговорните съдебни заседатели бяха възрастните/, местоработата не следва да е пречка, тъй като е дискриминация.
51	По отношение на подбора и избора им не съм наясно и поради това не мога да взема становище. Относно ролята им, те са част от състава на съда, поради което следва да са компетентни и да бъдат обучавани подобаващо, защото същите не са от системата и не са наясно с всичко, което се случва в залата. Същите би следвало по-често да бъдат обучавани и да им се разяснява същината на това, което се изисква от тях.
52	При постановяване на присъда един съдебен заседател, който е бил реабилитиран може да е много по-обективен от гледна точка изтърпяване на наказанието.
53	Възрастовата граница ограничава възможността на по-голям кръг от лица да участват като съд. Заседатели.
54	Смятам, че съдебните заседатели трябва да бъдат с висше образование.
55	Хората, които искат да бъдат съдебни заседатели много често са пенсионери и ограничението на възрастта е пречка да се кандидатираат. Не смятам, че настоящия адрес е определящ, тъй като се случва постоянния адрес да е в съдебния район, а настоящия да не е.
56	Защото няма как един натоварен съд, като този, в който работя, да работи с 10-15 съдебни заседатели!
57	Кандидатите за съдебни заседатели трябва да имат висше образование.
58	Горната граница от 68 г. е висока.
59	Независимо от другите критерии е ако съд. заседател. Такова заболяване го прави ненужен за участие в системата за правораздаването.
60	Към момента не е наличен правилен подбор на лицата, които са избрани, както и липсва предварително обучение на същите. Не е необходимо да има съдебни заседатели по дела, за престъпления, за които се предвижда наказание под 10 години лишаване от свобода, с изключение на повдигнатите обвинения срещу непълнолетни. Масово се отлагат дела, поради ангажираност от всякакво естество, заболявания и неявяване на

	съдебни заседатели, което води до необходимост от голям бюджет на съдебната система и необосновани харчове за такава малка държава като България. Спестените средства биха могли да се оползотворят за по-голям брой съдебни помощници в по-натоварените съдилища, които да подпомагат дейността на съдиите. Смятам, че трябва да вземем идеи от австрийския модел в тази насока.
61	Считам, че съдебни заседатели /пенсионери/ със запазен интелект и физически здрави биха изпълнявали отлично функциите си.
62	Съдебни заседатели следва да се избират между лица, които, освен предходно посочените критерии за избора им, следва да имат и юридическо образование; съдебни заседатели следва да участват само при разпоредбата на чл. 28, ал. 1, т. 3 от НПК.
63	Като цяло се разчита на по-възрастните съдебни заседатели. По-младите, са по-заети и ангажирани, отказват се.
64	В списъка на вече одобрените съдебни заседатели, може са да окажат т.н. "вечни жалбоподатели", лица, спрямо които е имало образувани досъдебни производства, респ. съдебни производства, които са прекратени или постановени оправдателни присъди, но с чисто съдебно минало в свидетелствата за съдимост и др. сл.

Графика 5. Отговори на Въпрос 5

Около 65 % от респондентите отговарят, че процесът на избор на съдебни заседатели може да се подобри чрез осигуряване на възможност за участие на гражданите, които отговарят на изискванията, без същите да са предложени за кандидати от съответните общински съвети. Над 40 % считат за необходимо

публичното оповестяване на началото на процеса на подбор, а около 30 % смятат за нужно въвеждането на допълнителни критерии за качествата на кандидатите.

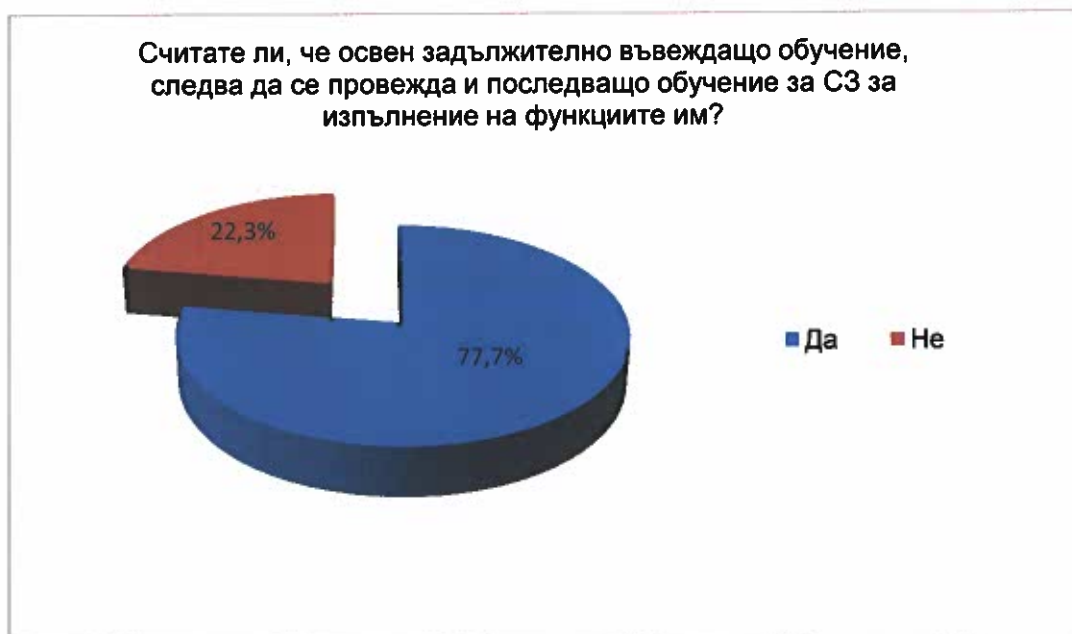
Конкретни отговори на респонденти по поставения въпрос са цитирани в таблицата по-долу:

№	Отговор
1	Следва да има механизъм за оценка на нравствените качества на кандидата, на способността му да бъде безпристрастен, както и да изпълнява приоритетно задълженията си като съдебен заседател.
2	По подобие на САЩ - участието като съдебен заседател трябва да е задължително за всички граждани, на ротационен принцип и за отказ да е предвидена санкция.
3	Свеждане до минимум изискуемите се документи.
4	Кандидатите за съдебни заседатели, често имат грешна представа.
5	Да има постоянни списъци, без ограничение във времето. Да се избере орган, който да ги поддържа и съответно това да се въведе като граждански дълг, като отказ да има само по обективни причини.
6	Да имат определено по степен образование като висше.
7	Да се предвиди възможност за взаимодействие и контрол от страна на съответните съдилища по отношение на процеса на подбор на съдебните заседатели от общинските съвети.
8	Какво значи публична процедура на избор, като парламентарните избори ли - тогава няма никога да изберем някого.
9	Да се извършва от самите съдилища.
10	Да минават задължително психиатричен тест.
11	В Австрия и Германия има професионални съдебни заседатели и за тях е въпрос на чест да бъдат такива. Преминават обучение и нямат мандатност. Имат друга месторабота, но за тях е въпрос на престиж да участват в съдебно заседание когато бъдат повикани. Може би е редно да се помисли за промяна на законодателството в такава насока. При сегашното състояние на уредбата - заседателите често стават причина за отлагане на съдебни заседания.
12	Нова концепция.
13	Изборът да се осъществява изцяло от съда чрез публична покана и впоследствие подбор.
14	Следва предварително да бъдат много подробно и добре запознати с техните права и задължения. Практиката показва, че това не се случва или ако се случва - то е проформа.
15	С преглед за психическа годност.
16	Да им бъде обяснена предварително спецификата на работа на съдебните заседатели!
17	С многократно увеличаване на възнагражденията им плюс твърда минимална работна заплата, която да се получава независимо от това дали е имало дела или е нямало такива. Освен това да се въведе нормативно императивно изискване за обявяване на процеса на подбор в социални мрежи от рода на Фейсбук и Инстаграм, тъй като от много отдава това са основните източници на информация за обществото. С не оповестяването

	на началото на процеса на подбор в социалните мрежи държавата сама се лишава от възможността да подбере необходимите ѝ кадри. В 21 век е необходимост всичко да се оповестява в социалните мрежи.
18	Да се въведе задължение за участие като съдебен заседател за определят брой дела или заседания годишно, за отговарящите на условията граждани с адрес в съответния съдебен район.
19	Познавам много хора, които желаят да бъдат съдебни заседатели и имат нужните качества, но не могат даже и да кандидатстват, защото изискванията сасмешни и се назначават само хора, които имат връзки с хора от общината.
20	Институтът на съдебния заседател в първоинстанционния съд следва да отпадне.
21	С подбор от съответния съд, няма нужда двукратно да се проверяват документите им, а и съдилищата следва да са отворени към обществото.
22	Като при изборът на съдебен заседател им се разясни отговорността, която поемат при разглеждането на делото. Поемат отговорност и която поемат и трябва, след съгласието си да бъдат отговорност и са едно със съдебния състав.

Графика 6. Отговори на Въпрос 6

По-голямата част от анкетиранияте съдебни служители, съдии и административни ръководители, считат че освен задължителното въвеждащо обучение е необходимо и

провеждане на последващо обучение на съдебните заседатели за изпълнение на функциите им.

Графика 7. Отговори на Въпрос 7

Предвид необходимостта от провеждането на последващи обучения на съдебните заседатели, над 50 % от анкетираните считат, че те следва да се правят поне веднъж годишно, а около 32 % - на 6 месеца.

Графика 8. Отговори на Въпрос 8

Съгласно получените от анкетата отговори, съдебните заседатели имат нужда от обучение приоритетно в следните сфери:

- в областта на наказателния процес;
- обучение, което разяснява какви са правата и задълженията им;
- насочено към конкретната дейност на съдебните заседатели и от такова
- въвеждащо в правната терминология.

Допълнително, от страна на анкетираните респонденти са изразени и следните мнения във връзка с необходимостта от включване на определени теми при провеждане на обученията:

- Комплексно обучение, свързано с тяхното качество - правна терминология, наказателно правни науки и психология;
- В зависимост от образованието - ако е юридическо, няма нужда от обучение;
- В областта на антикорупционното законодателство. Позицията на СЗ сама по себе си предполага, че могат да бъдат подложени на натиск за участие в корупционни практики.

Графика 9. Отговори на Въпрос 9

Съгласно отговорите от проведената анкета, около 70 % от респондентите смятат, че е необходимо да бъде подобрен имиджът на съдебните заседатели, с цел да се привлекат повече хора за длъжността. Под 8 % от анкетираните, смятат че не е необходимо подобряване на имиджа.

Графика 10. Отговори на Въпрос 10

Според получените от респондентите отговори, имиджът на съдебните заседатели може да бъде подобрен най-вече чрез:

- Информационни кампании на национално и местно ниво, свързани с правата и задълженията на съдебните заседатели;
- Подобряване квалификацията на съдебните заседатели;
- Създаване на съвременни етични принципи и др.

В кръга на изложеното следва да се посочат и допълнително направените от страна на респондентите предложения, както следва:

- "Подобряване на тяхната квалификация" - за каква квалификация говорите, като им провеждате обучение на всеки 6 месеца, всичко ще е наред с тяхната квалификация. Подобряване на комуникацията между съдии и съдебни заседатели - комуникацията протича по следния начин съдиите казват своето мнение, съдебните заседатели под-дават.
- Акцентиране в медийното пространство на важността на избора, задачата и отговорността на съдебните заседатели.
- Многократно увеличаване на възнаграждението плюс твърдо и сигурно възнаграждение в размер на една минимална работна заплата месечно. Същото е добре да се приложи по отношение и на вещите лица.

Графика 11. Отговори на Въпрос 11

Около 62 % от анкетираните респонденти, считат че регламентирани в Наредба № 7 за съдебните заседатели етични правила обхващат всички съществени за

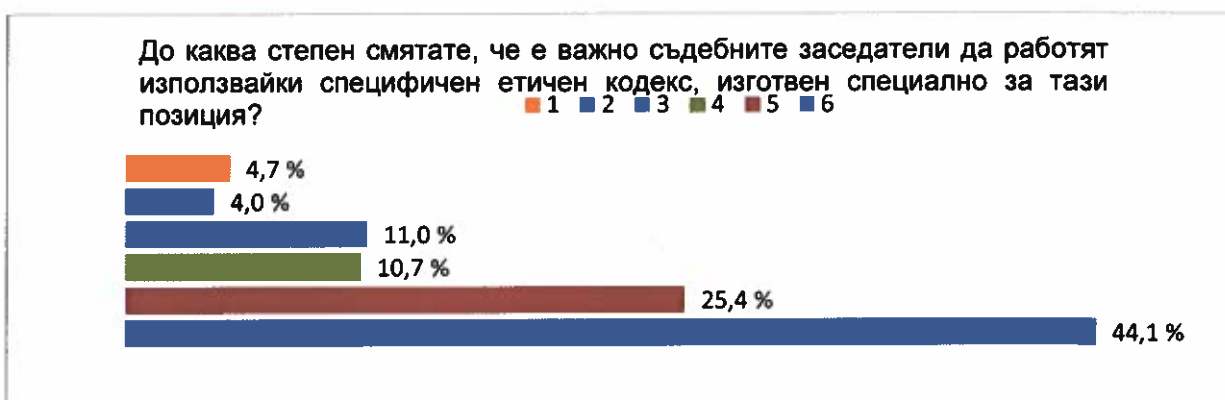
позицията аспекти. Според малко под 40 % от отговорите, действащите в момента етични правила могат да бъдат подобрени.

Графика 12. Отговори на Въпрос 12

Въпреки че около 40 % от анкетираните са отговорили, че регламентираните в Наредба № 7 за съдебните заседатели етични правила не обхващат всички съществени за позицията аспекти, почти 90 % от респондените не посочат по отношение на какви критерии следва да се допълнят те.

Графика 13. Отговори на Въпрос 13

Видно от получените в резултат на проведената анкета резултати, по-голямата част от респондентите (около 70 %), смятат че е особено необходимо съдебните заседатели да работят по специално изготвен за позицията етичен кодекс. Около 10 % от анкетираните са оценили необходимостта му като не особено важна.

Графика 14. Отговори на Въпрос 14

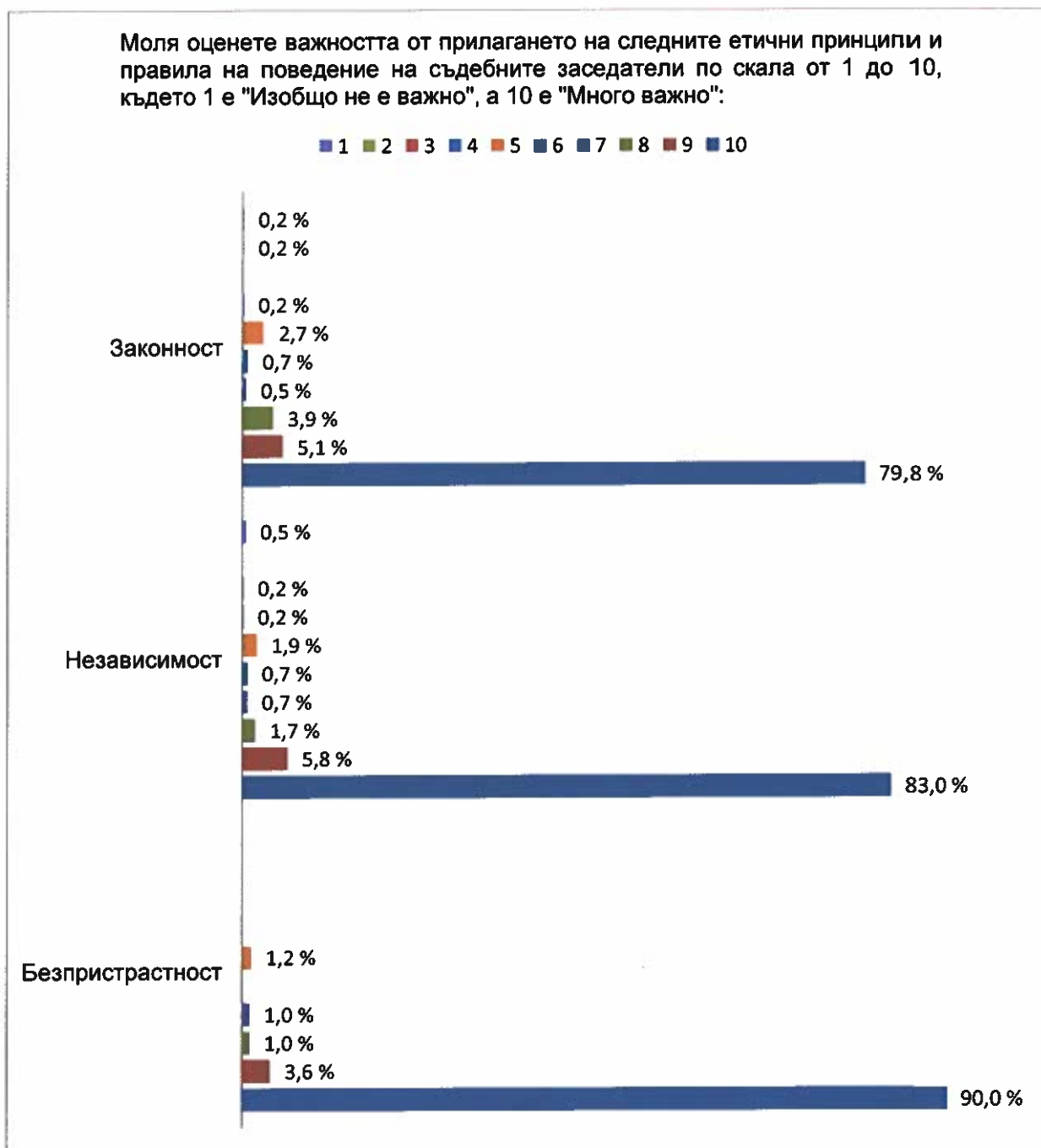
Сред най-важните качества за един съдебен заседател, анкетираните респонденти са посочили:

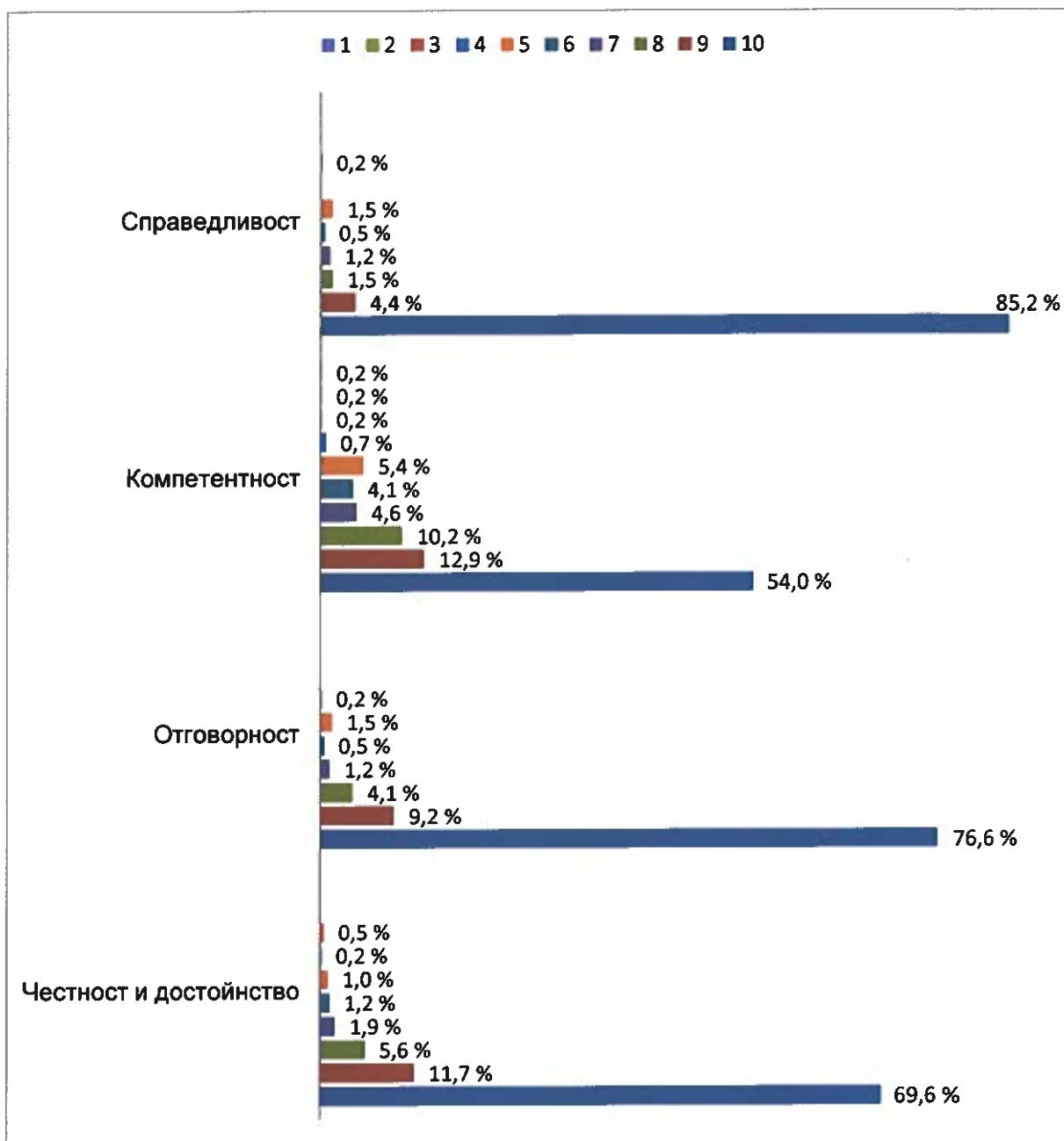
- Обективност;
- Морал;
- Отговорност;
- Умение за изслушване на участниците в съдебния процес;
- Внимание към детайлите.

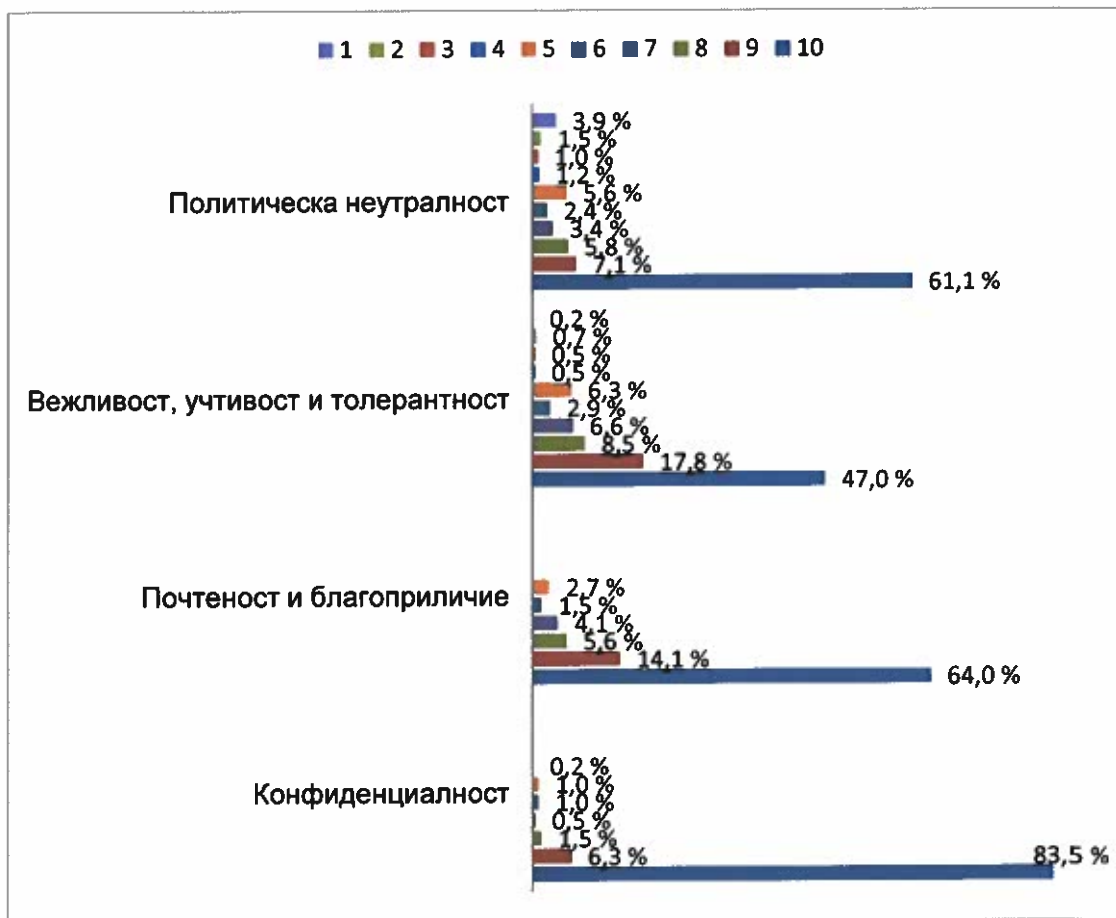
Най-малко подкрепа са събрали качества като: Предпазливост; Инициативност; Старателност и др.

Графика 15. Отговори на Въпрос 15

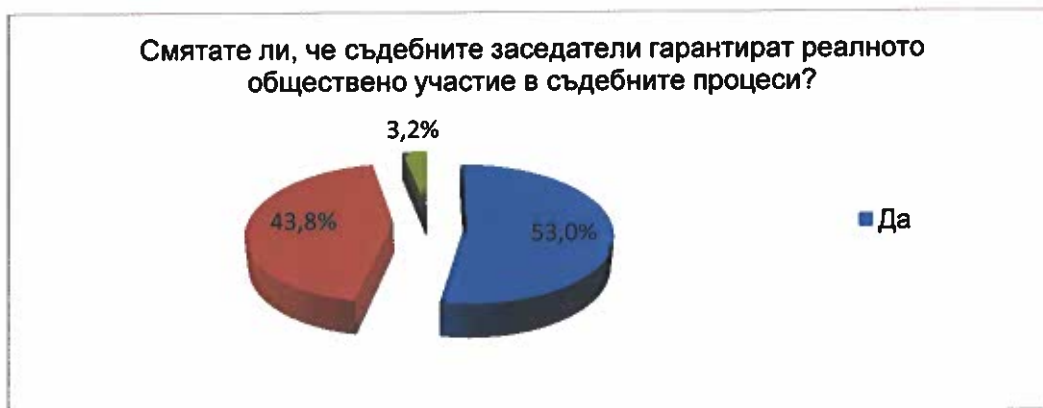

Макар че всички посочени в анкетата възможности за отговор срещат значителна подкрепа от страна на респондентите, съгласно получените отговори, сред най-важните етични принципи и правила на поведение на съдебните заседатели са:

- Безпристрастност;
- Справедливост;
- Независимост;
- Конфиденциалност;
- Законност;
- Отговорност.

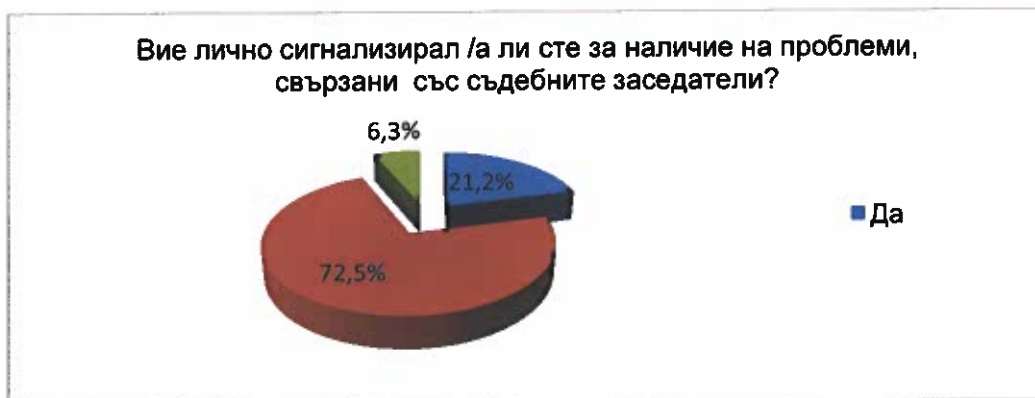

Графика 16. Отговори на Въпрос 16

Дадените от респондентите отговори показват наличие на колебание относно ролята на съдебните заседатели като гарант за реално обществено участие в съдебните процеси. 53 % смятат, че изпълняват тази си функция, а около 44 % са на противоположното мнение.

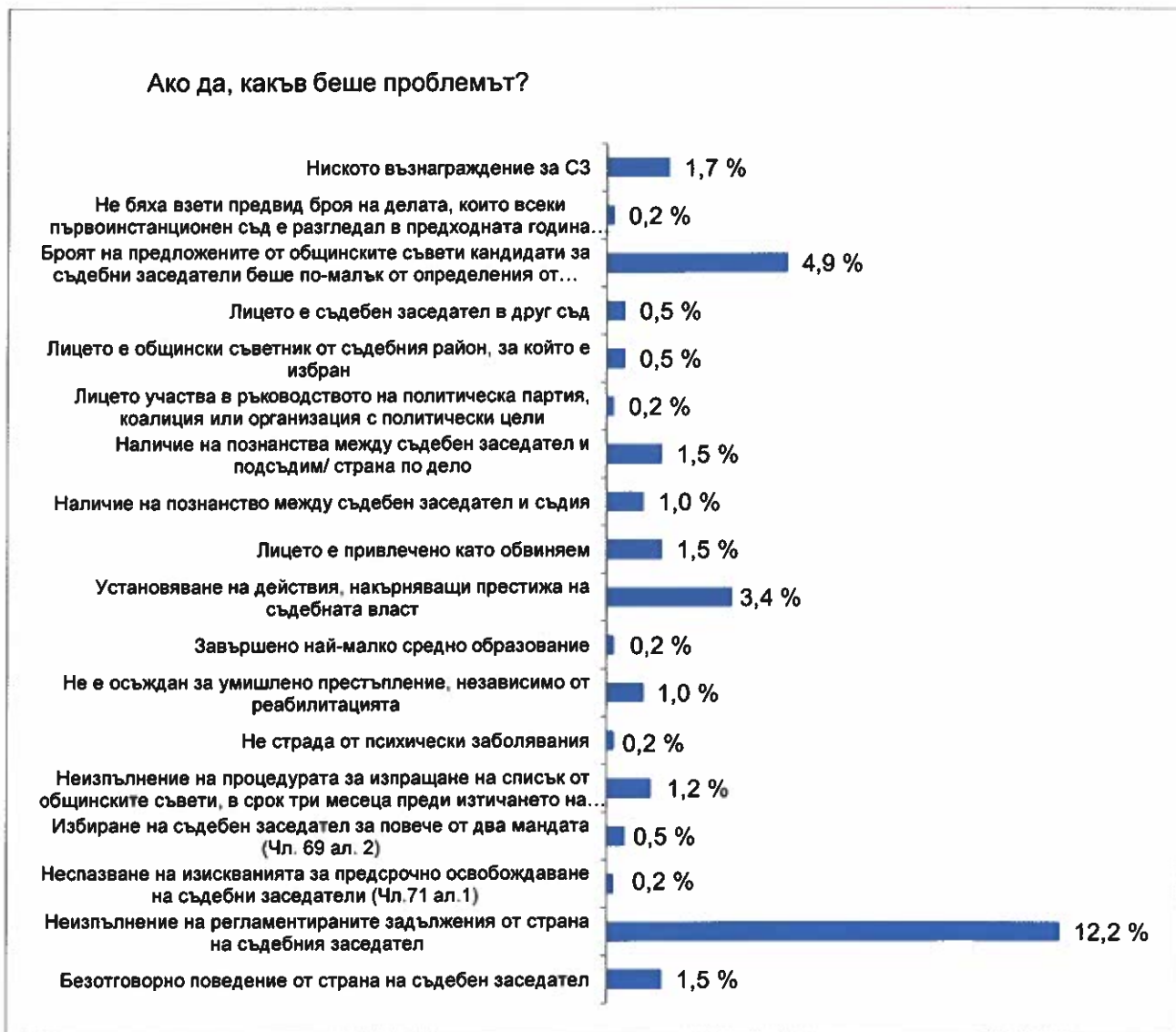
Графика 17. Отговори на Въпрос 17

Съгласно получените от анкетата отговори, около 73 % никога не са сигнализирали за наличие на проблем свързан със съдебните заседатели. Едва около 20 % са подавали сигнали.

Графика 18. Отговори на Въпрос 18

Сред най-честите проблеми, за които е сигнализирано по отношение работата на съдебните заседатели са:

- Неизпълнение на задълженията;

- По-малък брой кандидати за съдебни заседатели, предложени от общинските съвети, в сравнение с определения от общите събрания по чл. 68б брой на съдебните заседатели за съответния съд;
- Установяване на действия, накърняващи престижа на съдебната власт и др.

В кръга на изложеното, анкетиранияте респонденти посочват и примери за конкретни действия на съдебни заседатели, които накърняват престижа на съдебната власт, посочени в таблицата по-долу:

№	Отговор
1	Участие в СЗ в пияно състояние.
2	Неявяване в съдебна зала и недисциплинираност.
3	Комуникация на съдебен заседател с подсъдимите по наказателни дела.
4	Заседателят се яви употребил алкохол за прочитането на присъдата.
5	Наличие на висящо наказателно производство в друг съд.
6	Несериозно отношение към задълженията, опит за разговор по телефон по време на съдебно заседание, отказ да се яви по дело поради лични или служебни ангажименти.
7	Несъответно поведение в съдебна зала, като напр. прекъсване на участници в процес, говорене по време на провеждане на съдебни заседания, вкл. по телефон, отсъствия и закъснения без причини от уважителен характер.
8	Съдебен заседател разгласява квалифицирана информация; провежда собствено разследване на мястото на инцидента.

Графика 19. Отговори на Въпрос 19

Видно от получените от анкетата отговори с налице множество проблеми, свързани с работата на съдебните заседатели, най-важните от които:

- Липса на правна подготовка;
- Слаба информираност за професията и задълженията на съдебния заседател;
- Липса на мотивация за активно участие в съдебните процеси;
- Липса на проследимост за конфликт на интереси;

- Затруднени при обезпечаване на необходимия брой съдебни заседатели по райони;
- Недостатъчно обучение и др.

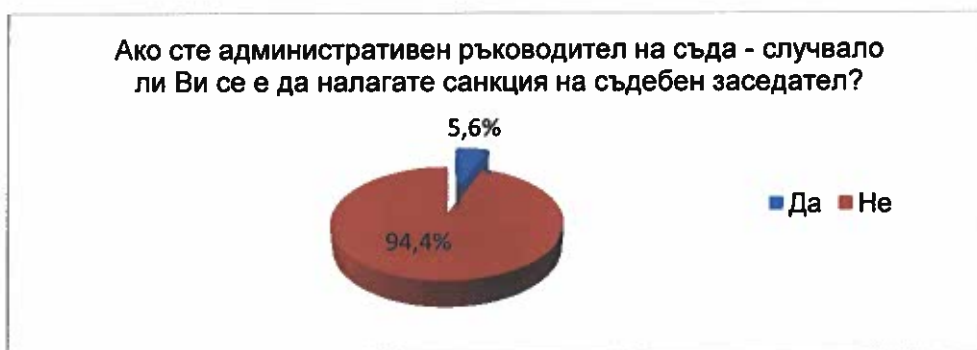
Сред посочените от респондентите отговори са и:

- Слаба подготвеност по наказателни процес и право;
- Съдебните заседатели губят както от личното си време, така и от времето на съдебните служители, тъй като на практика им звънят постоянно от различни състави - за разпределение по дела, за подписи на съдебни протоколи и актове, за електронни подписи и т. н. Липсата на възможност да се създаде някаква смислена организация води до това, че немалка част от тях отказват да продължат дейността си. Това води и до затруднения в работата на служителите, тъй като понякога се отделят часове за разпределяне и прозвъняване на съдебни заседатели.

- Некоректност на работодателите на съдебните заседатели - създават им се проблеми при отсъствие от работа и това не е в достатъчна степен обезпечено (липсват санкции за работодателите, които пречат участието на съдебните заседатели в съответните съдебни процеси);

- Превес на личните им задължения пред задълженията им като съдебни заседатели.

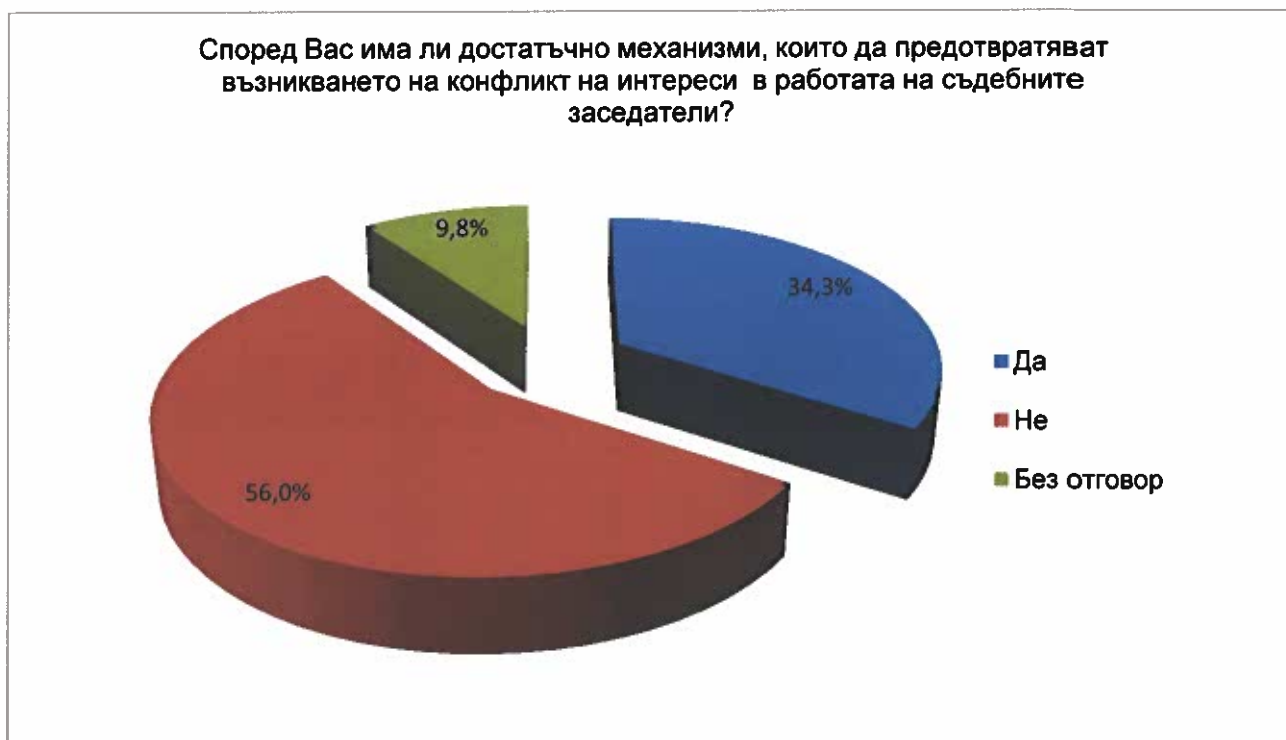
Графика 20. Отговори на Въпрос 20

Въпреки наличието на проблеми, свързани с работата на съдебните заседатели, едва 5,6 % от анкетирания административни ръководители са налагали санкции на съдебни заседатели. Съобразно получените отговори санкциите са налагани предимно за неявяване в съдебно заседание без уважителни за това причини, вкл. и отказ от участие в съдебни заседания заради пандемията от Ковид-19. Останалите 94,4 % не са налагали санкции.

Графика 21. Отговори на Въпрос 21

Според 56 % от анкетирания липсват достатъчно механизми, които да предотвратяват възникването на конфликт на интереси в работата на съдебните заседатели. 34,3 % считат, че функциониращите такива са достатъчни.

Графика 22. Отговори на Въпрос 22

Над 60 % от анкетиранияте отговарят, че в практиката им много рядко се е случвало да се сблъскат със ситуации на конфликт на интереси в работата на съдебните заседатели. Едва 2 % от анкетиранияте много често или често са се сблъскали с такъв проблем.

Графика 23. Отговори на Въпрос 23

Съгласно получените отговори, ситуацията, в които има най-често конфликт на интереси са:

- Несъобщаване за връзки с подсъдимия по конкретно дело и
- Несъобщаване за връзки със служебни лица, работещи по същото дело.

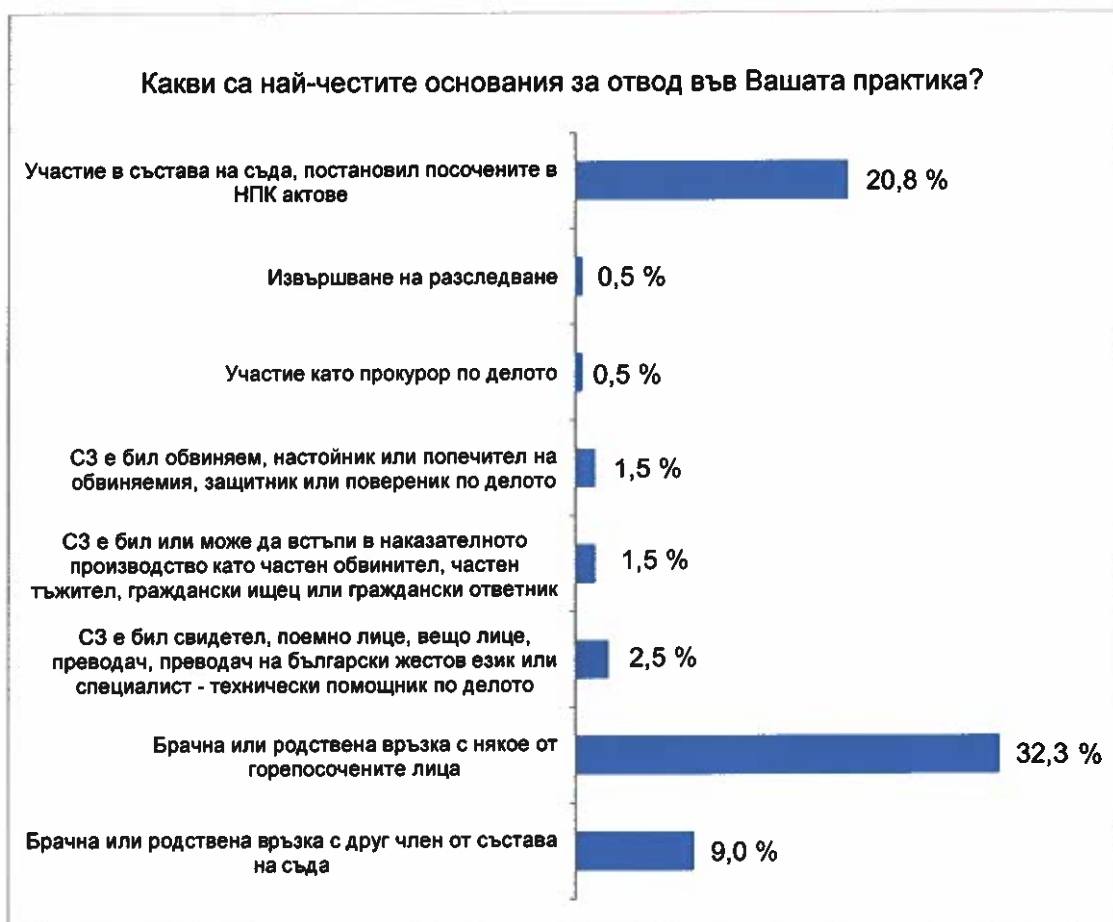
Графика 24. Отговори на Въпрос 24

Над 50 % от анкетираните отговарят, че в практиката им нито веднъж не е случвало съдебен заседател да си даде отвод. 20 % са станали свидетели на отведени съдебни заседатели няколко пъти, а около 18 % - само веднъж.

Графика 25. Отговори на Въпрос 25

Съгласно получените отговори, сред най-честите основания за отвод са:

- Брачна или родствена връзка с някое от горепосочените лица;
- Участие в състава на съда, постановил посочените в НПК актове и
- Брачна или родствена връзка с друг член на състава на съда.

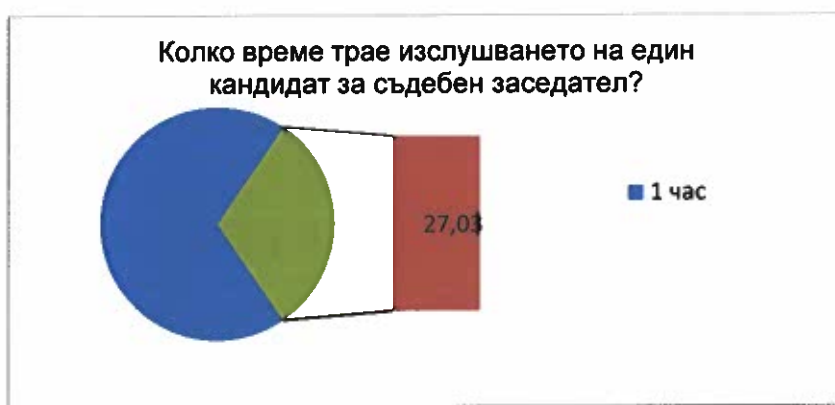
2. Анкетно проучване сред представители на общинските съвети и общинската администрация

Графика 1. Отговори на Въпрос 1

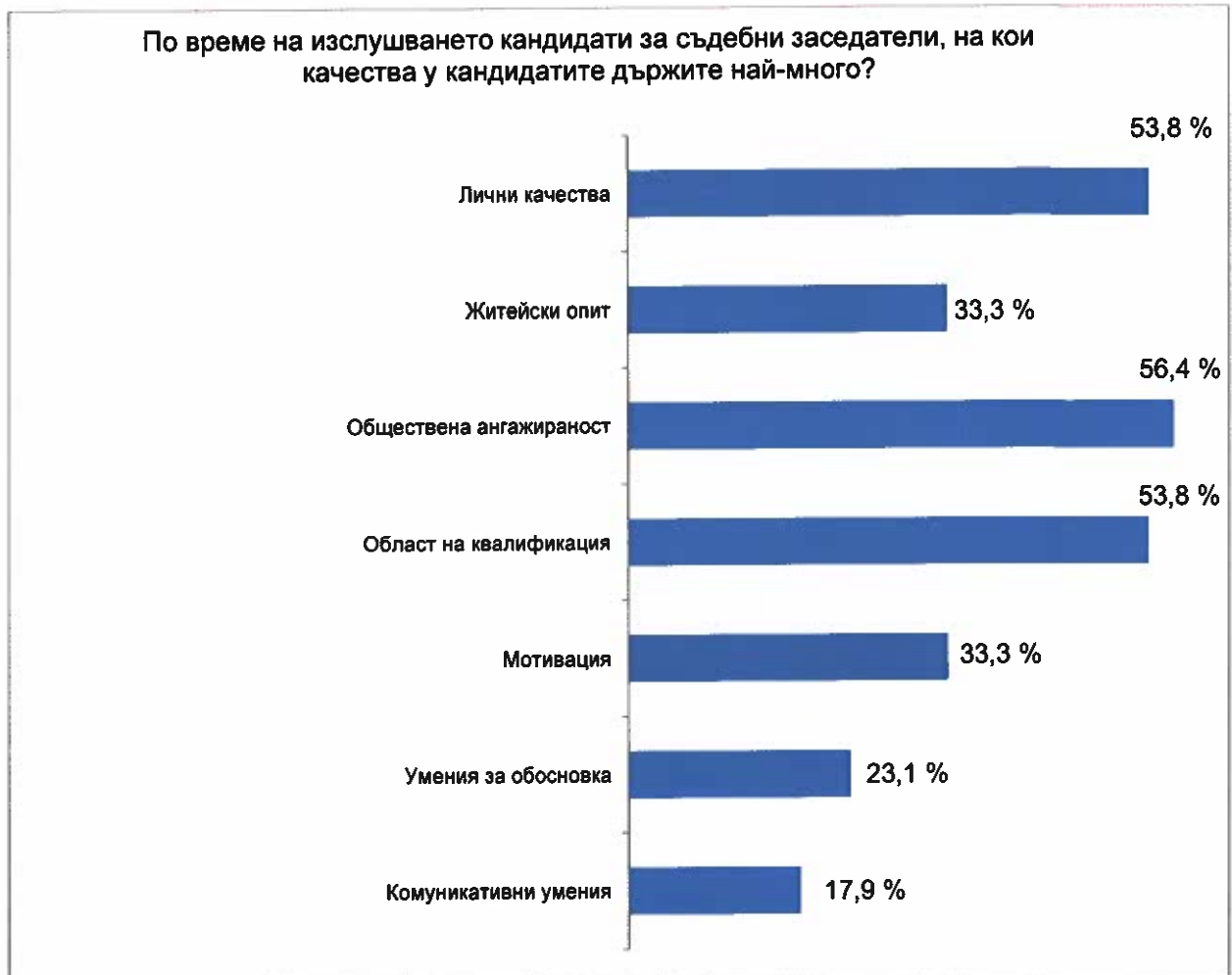
Около 70 % от анкетиранияте респонденти отговарят, че одобряват механизма за подбор на съдебни заседатели. Общо около 16 % не го одобряват, а над 10 % не могат да преценят дали го одобряват или не.

Графика 2. Отговори на Въпрос 2

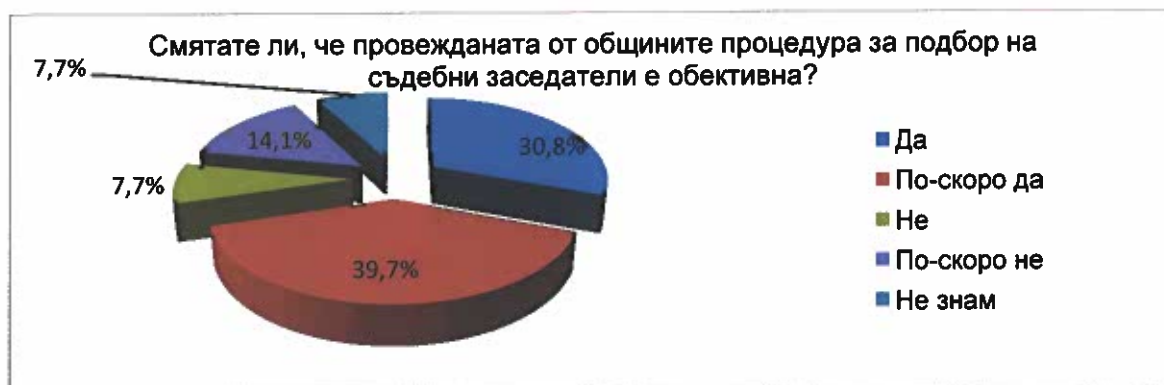
Графика 3. Отговори на Въпрос 3

От анализа на отговорите е видно, че при изслушването на кандидатите се набляга най-много на обществената ангажираност, личните качества на лицето и областта на квалификация. Най-малко се вземат предвид комуникативните умения и уменията за обосновка. Допълнително е изразено и становище, че предвид дефицита на кандидати за заемане на длъжността, комисиите не се фокусират толкова върху техните качества.

Графика 4. Отговори на Въпрос 4

Над 70 % от анкетираните респонденти се обединяват около становището за обективност на процедурата за избор на съдебни заседатели. Около 22 % не я намират за обективна, а 7,7 % не могат да преценят.

Графика 5. Отговори на Въпрос 5

По-голямата част от респондентите считат, че критериите за подбор на съдебни заседатели не бива да се променят. Съгласно отговорите на тези, които разсъждават в обратна насока, критериите, които в най-голяма степен трябва да бъдат премахнати или променени са:

- Ограничението за общинските съветници от съответния район на избор да бъдат определяни за съдебни заседатели;
- Ограничението за участие в политическа партия, коалиция или организация с политически цели;
- Възрастовото ограничение;
- Настоящият адрес, който попада в рамките на съдебния район на съда, за който лицето кандидатства и
- Изискваният образователен ценз.

Конкретни отговори на респондентите по поставения въпрос са изложени в таблицата по-долу:

№	Отговор
1	Настоящият адрес може да бъде променен във всеки един момент и не би следвало настоящият адрес да е пречка за упражняване на дейностите. Липсата на обществен интерес към длъжността на съдебните заседатели е факт, по тези причини считам, че следва да отпадне ограничението лицето да е съдебен заседател само в един съдебен район.
2	Има много лица, кандидати за съдебни заседатели в добро здраве на възраст над 68 год.
3	Образованието, професионалната квалификация и комуникационната способност на кандидата са задължителни.
4	За да не проявява пристрастност, за повече обективност в преценката.
5	Считам, че възрастовата граница следва да бъде редуцирана, например между 30 до 60 год. Кандидатите на 21 год., са твърде млади, с малък житейски опит, а по - възрастните, често страдат от заболявания и стават причина за отлагане на дела.
6	Възможност за по-голям избор в райони с малко желаещи.
7	Следва да останат само и единствено абсолютно необходимите ограничения с оглед разширяване на кръга за подбор на кандидатите. В днешно време почти никой не си сменя настоящия адрес, защото е безсмислено. Като цяло практиката да имаме по два адреса представлява упадъчен комунистически остатък и израз на държавното надмощие над човека като личност. Какъв е точно смисълът да имаме настоящ остава загадка за нормалните хора. Един адрес ни е напълно достатъчен. Какво значение има настоящия

	адрес по отношение на работата на съдебните заседатели остава пълна мистерия. Пълна мистерия остава и ограничението за участие в политическа партия - каква е логиката не ми е известно. Напълно реално е да си политически пристрастен и без да си член на ПП. Ако човекът с който живееш в едно семейство е член на партията това не предполага ли по логиката на посоченото ограничени пак да си политически пристрастен и политически мотивиран? Липсва ограничение относно това дали си плащаш членски внос в партията - ако не го плащаш би могло да се направи обосновано предположение, че не си политически ангажиран. Необосновано е държавата сама да си стеснява кръга на подбор.
8	Липсва конфликт на интерес за съдебен заседател, който е и общински съветник. В малките населени места кръга от кандидати е по-ограничен.
9	Смятам, че общинският съветник може да е съдебен заседател, тъй като: не е в конфликт на интереси, активен гражданин с ясна и реалистична позиция.
10	Считам, че предвид мобилността на лицата и възможността за осъществяване на пътувания е ненужно въвеждането на критерий, свързан с постоянен или както е в настоящият случай с настоящ адрес. На следващо място е необходимо лицата, които се избират за такива длъжности, да имат минимум образователно-квалификационна степен "бакалавър" предвид сложността на наказателния процес и наказателното правораздаване.
11	Смятам, че горната граница на възрастта следва да отпадне. Има много хора с достатъчно житейски и професионален опит, в т.ч. и били част от съдебната система, които биха били изключително полезни като съдебни заседатели.
12	Същите могат да бъдат обективни в преценката си като съдебни заседатели. Поводът да са общински съветници, обикновено е желание за активно участие в публичния живот.
13	Увеличаване на възрастовата граница на 75 г.
14	Считам, че няма пречка лице, което е съдебен заседател да участва в политическия живот на страната. Много адвокати участват активно в политическия живот, но не считам, че това влияе при защита на техните клиенти.
15	Според мен трябва да бъдат по-опитни и по-образовани хора.
16	Да не е общински съветник от съдебния район, за който кандидатства е ограничение.
17	Житейският опит е много ценен за преценка на делата.

Графика 6. Отговори на Въпрос 6

Над 50 % от респондентите считат за необходимо гражданите да могат свободно да кандидатстват за съдебни заседатели, без да е необходимо да бъдат предлагани от общинските съвети. Близко 25 % от анкетираните смятат, че процедурата по подбор трябва да се осъществява от друга институция, а не от общината. Над 25 % пък считат, че началото на подбора на съдебни заседатели трябва да бъде публично оповестяван. По поставеният въпрос са получени и следните допълнителни отговори от страна на респондентите:

- Не смятам, че е необходимо да се променя нещо към момента, относно процедурата за подбор. Напротив, даже и добре работеща и справедлива, спрямо кандидатите.
- Да се оповестява в социалните мрежи. В 21 век основният източник на информация на обществото са именно социалните мрежи. Никой не вярва на медиите и на органите на власт. На практика последните две нямат никакъв престиж и никаква морална тежест в очите на гражданите и данъкоплатците. Ако държавата иска да разшири кръга от хората, сред

които се извършва процеса на подбор то е крайна необходимост да се въведе нормативна императивна разпоредба да оповестява подбора в социалните мрежи. Освен това следва да бъдат и материално (финансово) стимулирани служителите, които физически осъществяват процеса на подбор. В момента те са демотивирани по отношение активното им участие в този процес. Самият процес е двустранен - не само до кандидатите, но и зависи и от конкретните физически лица, които извършват процедурата. Те трябва да имат необходимата мотивировка, а не както е в момента - да са твърдо убедени, че вършат работата на съдебната власт).

- Да не се избират от Общинските съвети, особено в малките градове, където на 90% от тях са партийно ангажирани и избрани именно защото са предложени от някоя от партиите в съвета. Особено важи за общините, с превес на съветници на ДПС в местния парламент.

Графика 7. Отговори на Въпрос 7

Почти 80 % от анкетиранияте заявяват необходимостта от подобряване на имиджа на съдебните заседатели, с цел привличане на повече кандидати за заемане на длъжността. Едва около 5 % от респондентите са на противоположното мнение.

Графика 8. Отговори на Въпрос 8

Около 55 % от анкетиранияте отговарят, че подобряването на имиджа на съдебните заседатели може да стане посредством организиране на информационни кампании на национално ниво, в които да се акцентира върху техните права и задължения. Над 34 % от респондентите смятат, че такива кампании са необходими и на местно ниво. Почти 36 % считат за необходимо подобряването на квалификацията на съдебните заседатели. Сред отговорите, част от респондентите поставят акцент и върху моралния дълг на съдебните заседатели.

Графика 9. Отговори на Въпрос 9

84 % от анкетираните смятат, че етичните правила, регламентирани в Наредба № 7 за съдебните заседатели обхващат всички аспекти, които са съществени за тази позиция. 16 % от респондентите застъпват обратното становище.

Графика 10. Отговори на Въпрос 10

От получените по този въпрос отговори не може да се определи по отношение на кои критерии е необходимо допълване на етичните правила на съдебните заседатели, тъй като масово респондентите не са отговорили на въпроса, а малко под 13 % считат, че не е необходимо тяхното допълване, тъй като са достатъчно изчерпателни.

Графика 11. Отговори на Въпрос 11

Анализът на получените отговори сочи, че според по-голямата част от анкетираните е важно съдебните заседатели да работят, използвайки специфичен етичен кодекс, изготвен изцяло за тази позиция.

Графика 12. Отговори на Въпрос 12

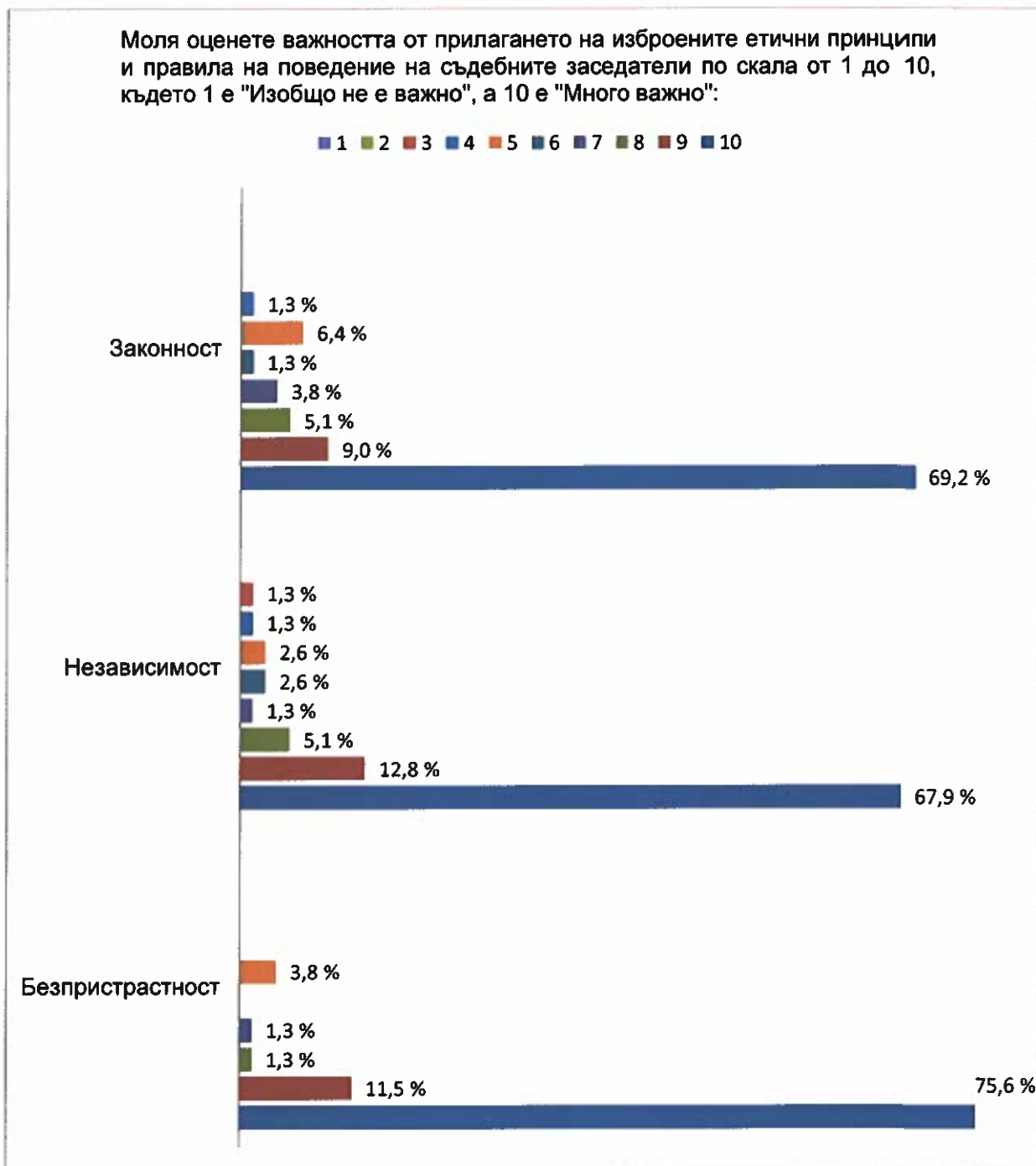

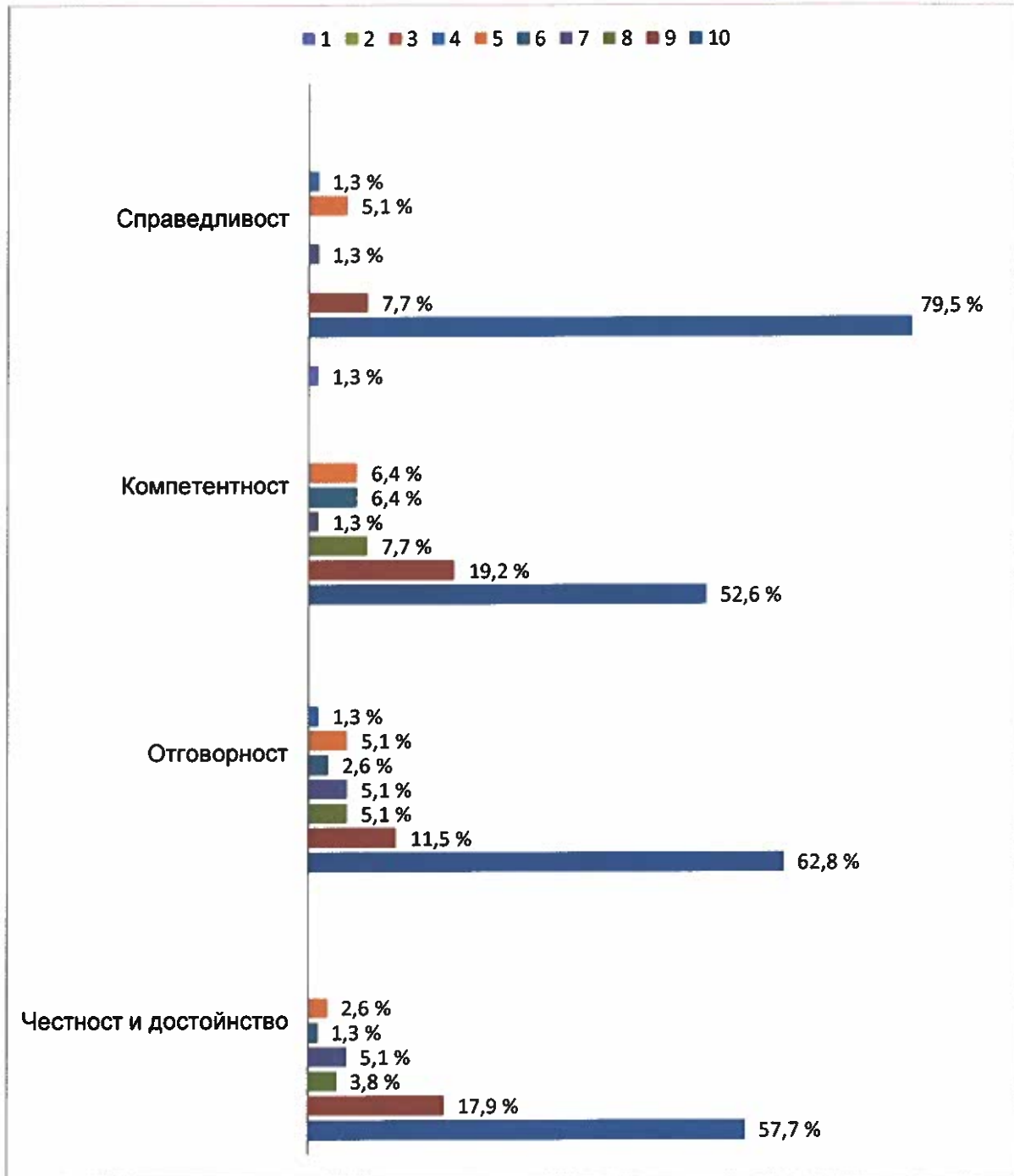
Според получените отговори, сред най-важните качества на един съдебен заседател са:

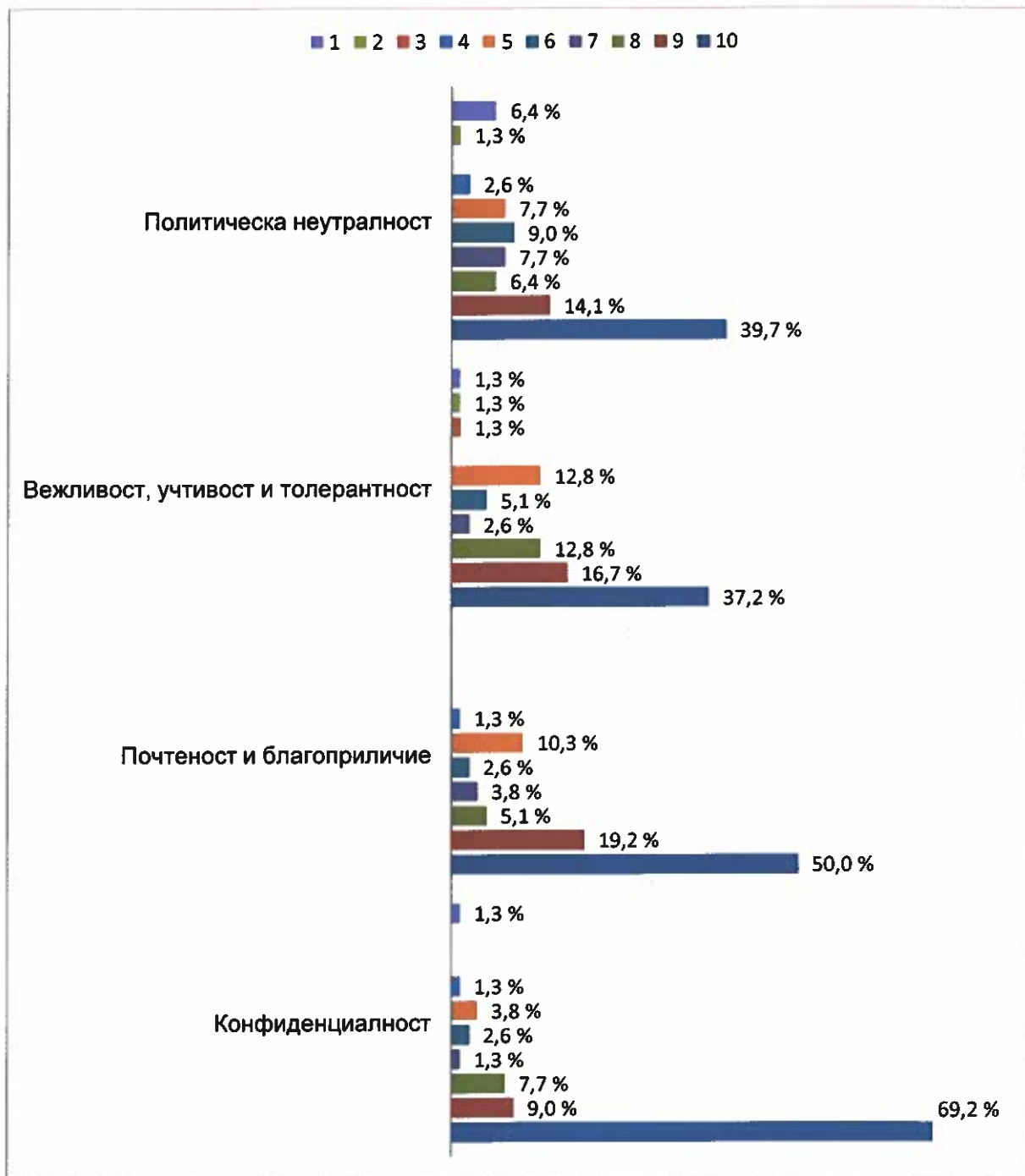
- Обективност;
- Морал;
- Умение за изслушване на участниците в съдебния процес;
- Отговорност;
- Внимание към детайлите;
- Умение за аргументация на позицията и др.

Графика 13. Отговори на Въпрос 13

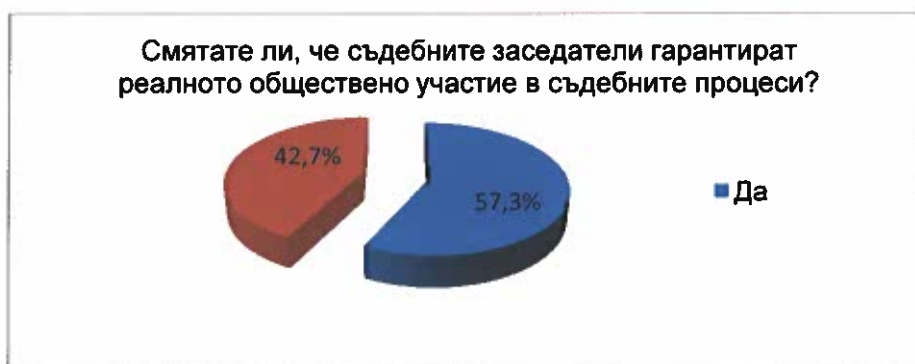

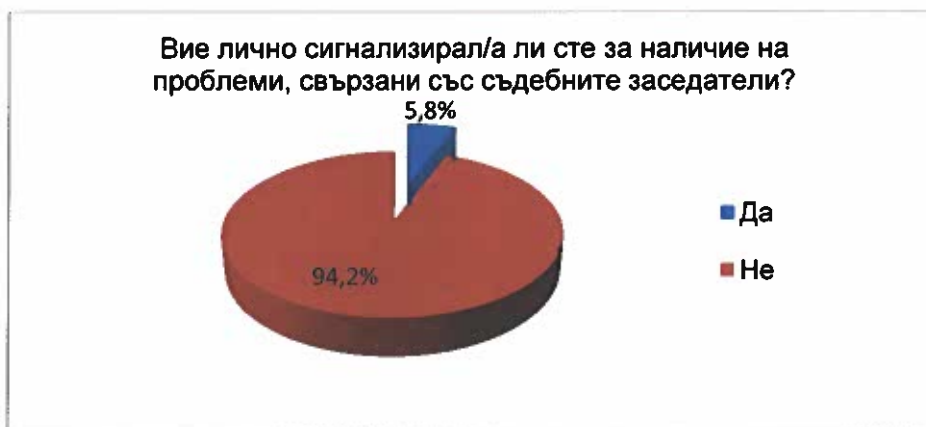
Анализът на отговорите показва, че респондентите смятат всички посочени етични принципи и правила на поведение на съдебните заседатели като много важни за упражняване на длъжността. По-малка подкрепа в сравнение с останалите са събрали принципите на вежливост, учтивост и толерантност и политическата неутралност.

Графика 14. Отговори на Въпрос 14

Видно от получените от анкетата отговори, не може да се заключи категорично, че съдебните заседатели гарантират реално участие на обществото в съдебните процеси. Макар по-голямата част от респондентите са отговарят положително на поставения въпрос, близо 43 % от тях смятат че липсата на такова участие в правораздаването.

Графика 15. Отговори на Въпрос 15

Масово (почти 95 %) от анкетиранияте никога не са сигнализирали за наличие на проблеми, свързани със съдебните заседатели. Едва около 6 % от анкетиранияте са подавали лично сигнали в тази връзка.

Графика 16. Отговори на Въпрос 16

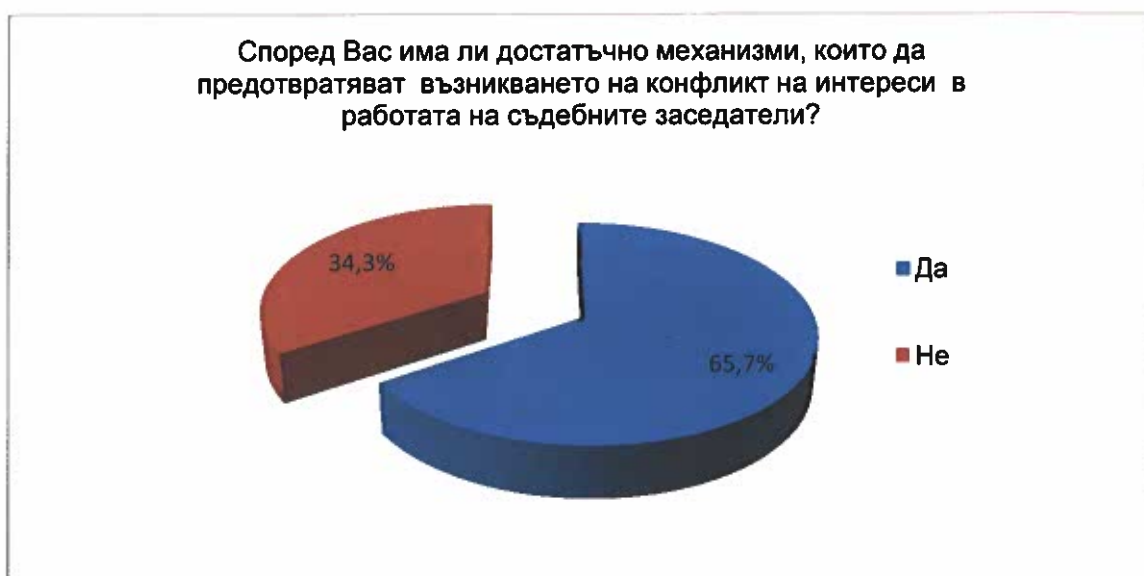

Видно от получените отговори, проблемите със съдебните заседатели са доста, като най-голям процент неодобрение са събрали тези свързани с:

- Липсата на правна подготовка на съдебните заседатели;
- Ниското за длъжността заплащане;
- Слабата информираност за длъжността и задълженията, които я съпътстват;
- Недостатъчно обучение на съдебните заседатели и др.

Графика 17. Отговори на Въпрос 17

Изводи от получените отговори:

Близо 66 % от респондентите отговарят, че към момента функционират достатъчно механизми, които предотвратяват възникването на конфликт на интереси в работата на съдебните заседатели. Около 35 % от анкетираните са на противоположното мнение.

Графика 18. Отговори на Въпрос 18

Сред най-честите ситуации, в резултат на които възниква конфликт на интереси, респондентите посочват несъобщаването за връзки със служебни лица, работещи по конкретното дело и за връзки с подсъдимия по делото. Допълнително е изразено и становище за наличие на конфликт на интереси поради политическа обвързаност.

3. Анкетно проучване сред съдебните заседатели

Графика 1. Отговори на Въпрос 1

Видно от получените отговори, най-голям е дялът на съдебните заседатели, които изпълняват тази функция в продължение на до 2 години. Видно от графиката, с увеличаване на годините спада и процента на съдебните заседатели, които изпълняват длъжността по-дълго време (над 2 години).

Графика 2. Отговори на Въпрос 2

Според получените отговори, над 67 % от анкетиранияте съдебни заседатели изпълняват функцията за първи мандат, около 29 % - за втори мандат и едва 3,7 % - повече от два мандата.

Графика 3. Отговори на Въпрос 3

Според получените отговори, най-голям е процентът на съдебните заседатели в районните съдилища – над 60 %, следвани от окръжните съдилища, като първа инстанция – около 40 %.

Графика 4. Отговори на Въпрос 4

Над 47 % от анкетиранияте съдебни заседатели отговарят, че решението да станат такива са взели поради желание да участват активно в съдебния процес. 36 % отговарят, че намират дейността за интересна, а според 29 % това е възможност да изпълнят гражданския си дълг. Най-малко влияние върху решението да поемат длъжността съдебните заседатели посочват отправени от страна на общинската администрация предложения и излъчването им от страна на определена политическа сила.

Графика 5. Отговори на Въпрос 5

Над 90 % от анкетиранияте съдебни заседатели са участвали в специално обучение за заемане на длъжността. Едва 9,5 % отговарят, че не са се обучавали.

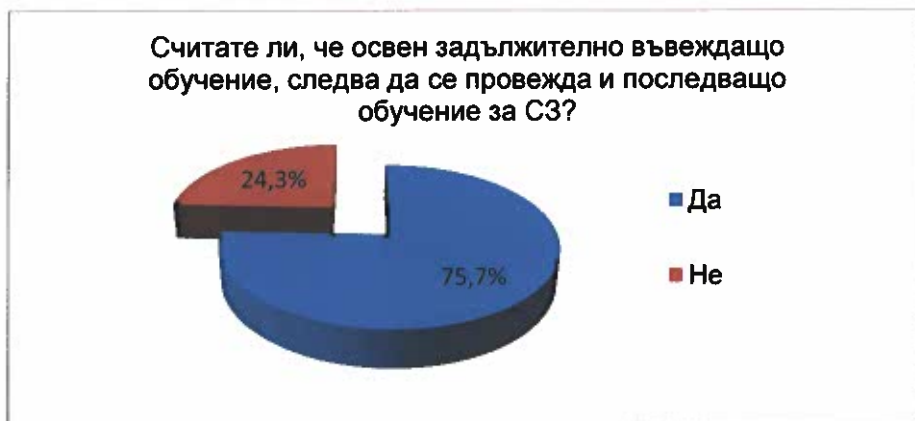
Графика 6. Отговори на Въпрос 6

Близо 70 % от взелите участие в обучение съдебни заседатели са посочили, че им е проведено само въвеждащо такова, преди полагане на клетвата. Около 27 % от съдебните заседатели са преминали и през последващо обучение.

Графика 7. Отговори на Въпрос 7

Над 75 % от анкетираните съдебни заседатели са на мнение, че освен въвеждащото обучение, има необходимост и от провеждането на последващи обучения. Около 24 % от анкетираните отговарят, че не е нужно да има и следващи обучения.

Графика 8. Отговори на Въпрос 8

Около 58 % от тези анкетирани, които считат че се налага провеждането и на последващи обучения са на мнение, че това трябва да става поне веднъж годишно, а около 29 % отговарят, че такива обучения трябва да има на всеки 6 месеца.

Графика 9. Отговори на Въпрос 9

Над 65 % от анкетираните съдебни заседатели изразяват необходимостта от обучение в областта на наказателния процес, над 29 % - обучение, насочено към дейността на съдебен заседател, а около 22 % имат нужда от обучение, което да въвежда в правната терминология. Едва 4,2 % от анкетираните считат, че е необходимо обучение по комуникация.

Графика 10. Отговори на Въпрос 10

Около 60 % от съдебните заседатели отделят денят преди делото, за да се запознаят с наличните по него материали. Над 13 % от анкетиранияте се подготвят в рамките на няколко дни, а 26,6 % изобщо не четат делото.

Графика 11. Отговори на Въпрос 11

Около 83 % от анкетиранияте отговарят, че има служител на съда, към когото да се обърнат при наличие на проблем. Около 15 % % не знаят дали има служител, към когото да насочат въпросите си.

Графика 12. Отговори на Въпрос 12

Почти 70 % от съдебните заседатели считат, че провежданата от общините процедура за подбор на съдебни заседатели е обективна. Едва около 16 % от анкетираните са на обратното мнение, а 15,3 % не могат да отговорят.

Графика 13. Отговори на Въпрос 13

Съгласно получените в резултат на проведената анкета отговори, Над 68 % от анкетираните считат, че всички действащи към момента критерии за подбор на съдебни заседатели следва да бъдат запазени. Процентите по отношение на промяна/премахване на определени критерии е средно около 5,5 %. Предложението за

промяна на възрастова граница е събрало подкрепата на 12,2 % от съдебните заседатели.

Отговори на Въпрос 14

№	Моля, обосновайте избора на посочения/посочените по-горе отговори:
1	Считам, че възрастта в минималният праг трябва да се намали от 21 на 18 години, съгласно разпоредба на чл. 2 от ЗЛС, настъпва гражданско-правната правоспособност, от което следва, че лицата стават и напълно дееспособни.
2	Не считам, че участието на СЗ в работата и на друг съд може да компрометира решенията му. Същото се отнася и за заемането от лицето някаква обществена длъжност.
3	Възрастта на СЗ да е от 25 до 60 год.
4	И над 68 г. има много активни граждани с богат жизнен опит и знания!
5	Адресът няма значение.
6	Тъй като не би могло да се наруши принципа за независимост на съдебната система ако 1 лице е съдебен заседател в две или повече съдилища, дори и в един и същ район, тъй като съдебни заседатели участват само и единствено в първоинстанционната съдебна фаза. По отношение, че и общинския съветник изпълнява обществена функция, не следва да е налице пречка за участието му като съдебен заседател, още повече че се съблюдават основанията за отвод на съдии и съдебни заседатели, съгласно НПК.
7	За мен това е дискриминация, защото именно тези хора в тази толкова зряла възраст биха били още по полезни с техния житейски опит.
8	Считам, че възрастта е свързана с житейски опит и обективен поглед към различни житейски ситуации.
9	Хората над 60 години имат житейски опит.
10	Не средно, а задължително висше образование, хора, които са авторитети в града /населеното място/, а не лели, братовчеди и др. подобни.
11	Над 60 години, хората не са подходящи за съдебни заседатели.
12	Възрастта ограничава.
13	Трябва да бъдат сериозни и отговорни хора-авторитети, а не лели и братовчеди....
14	За мен това е ограничение в правото на човек да извършва или заема определена позиция. Именно тези хора след тази възраст ще са още по-полезни. За мен това е дискриминация.
15	Моят професионален и социален опит, а също и позицията ми на съдебен

	заседател ме мотивира за по- активно участие в процеси, свързани с повишаване качеството на съдебния процес и по-висока степен на доверие от обществото.
16	Когато работи в съда или е общински съветник, не е морално да е и съдебен заседател. Защото няма да работи обективно!
17	Познанията на образования човек са повече.
18	Висше образование е необходимо.
19	Възраст от 20 г. и без ограничение 65 г.. Без предложения от партия. Да не е осъждан и психически да е съхранен.
20	Да бъдеш в ръководство на партия не означава, че съдебния заседател няма да има обективна оценка при участието си в делата.
21	Длъжността съдебен заседател следва да бъде заета от лица извън органите на съд, мин. на вътрешни работи поради обективни причини - повече прозрачност и независимост.
22	Нужен е някакъв образователен ценз. Не смятам, че осъждан гражданин, както и политически обвързан заседател и пристрастен към партия е удачен избор.
23	Да има познания в сферата на правото.
24	Образованието е нужно навсякъде.
25	При недостиг на предложения за съдебни заседатели, настоящият адрес е пречка за осигуряването на такива.
26	Изборът да е обективен.
27	Не е добре съдът да се политизира.
28	Да е образован, психически уравновесен и нормално- да не е осъждан!
29	Смятам, че СЗ трябва да е политически неангажиран, за да е безпристрастен в работата си.
30	Настоящият адрес не е важен фактор.
31	Смятам, че СЗ трябва да са неприкосновени и да не са в конфликт на интереси.
32	Добиват се познания, които биха били полезни на по-късен етап.
33	Съгласен напълно с анкетата!
34	Когато си в друг район, е по-малко вероятно да срещнеш познати.
35	Смятам, че възрастта оказва значение.
36	Не всеки се регистрира на адреса на който живее.
37	Смятам, че съдебните заседатели трябва да имат завършено висше образование.
38	1. да има висше образование; 2. Да е на възраст минимум 30 години и 3. да няма пречка ако е съдебен заседател в друг съд.

Графика 14. Отговори на Въпрос 15

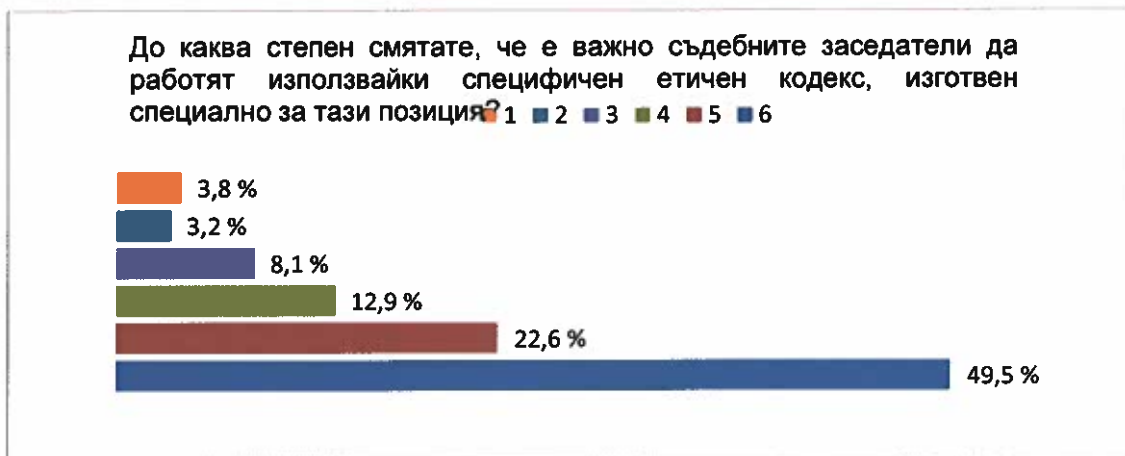
Над 40 % от анкетираният считат, че предоставянето на възможност за свободно кандидатстване на гражданите за длъжността съдебен заседател, извън направените от общинските съвети предложения е стъпка към подобрене на действащата процедура. Около 40 % смятат, че е необходимо въвеждане и на допълнителни критерии относно качествата на съдебните заседатели.

Сред получените отговори има изразени и следните мнения:

- Да се осъществява от Съюза на съдебните заседатели, тъй като много от партиите в общинския съвет много често предлагат "техни лица" и поради това много хора които не са симпатизанти на партиите, която са в местния парламент не смеят да се кандидатираат;
- За съдебни заседатели да се назначават само лица с Юридическо образование;
- Да са с висше образование, а не средно;
- Подбора да се осъществява в Районен и Окръжен съд;
- Няма какво да се подобри.

Графика 15. Отговори на Въпрос 16

Над 70 % от анкетиранияте съдебни заседатели считат за важно да работят, използвайки специфичен етичен кодекс за позицията. Едва около 7 % не смятат това за толкова необходимо.

Графика 16. Отговори на Въпрос 17

Сред най-важните качества за един съдебен заседател, анкетираните респонденти са посочили:

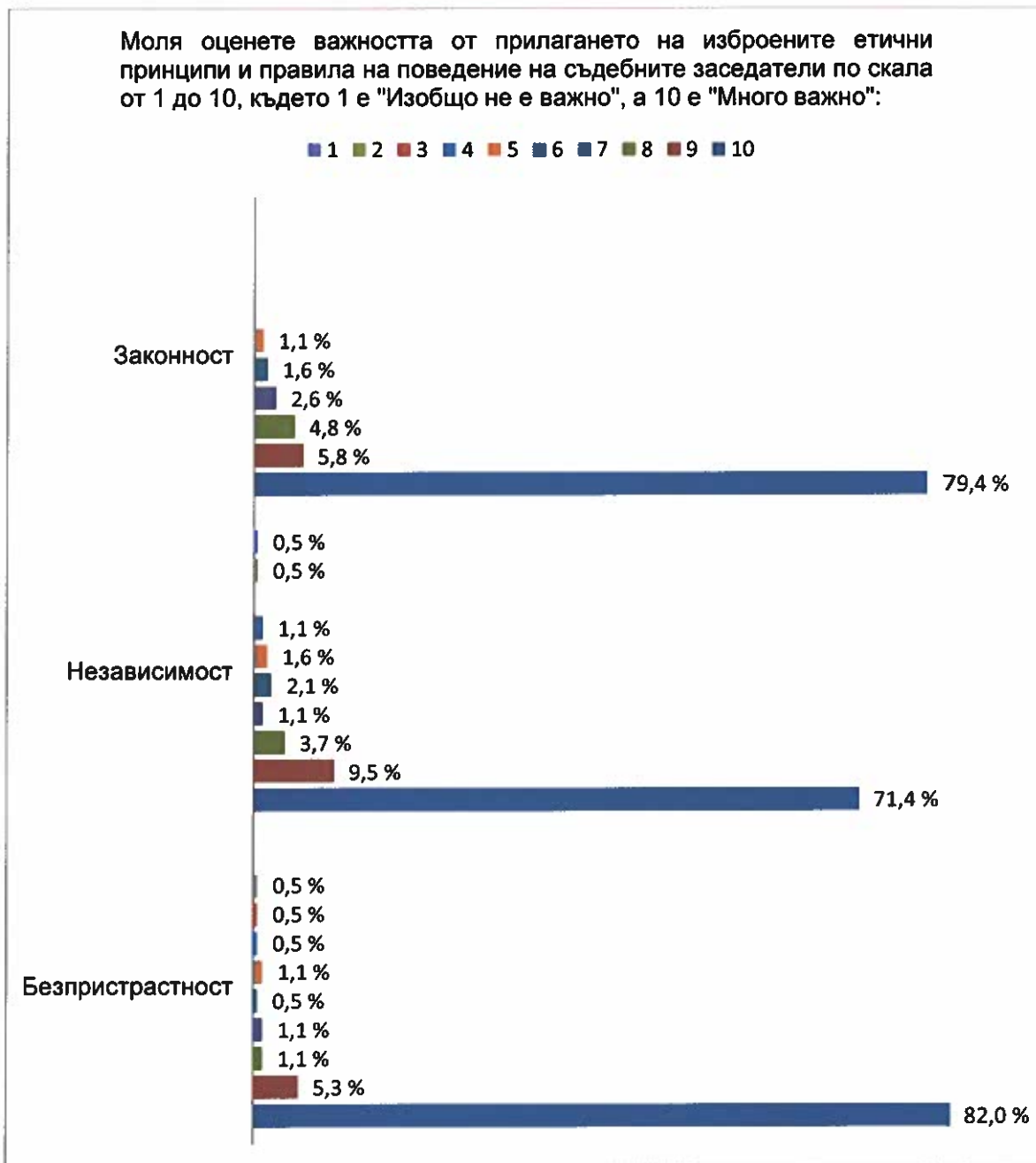
- Обективност;
- Морал;
- Отговорност;
- Умение за изслушване на участниците в съдебния процес;
- Внимание към детайлите;
- Умение за аргументация на позиция;
- Аналитичност.

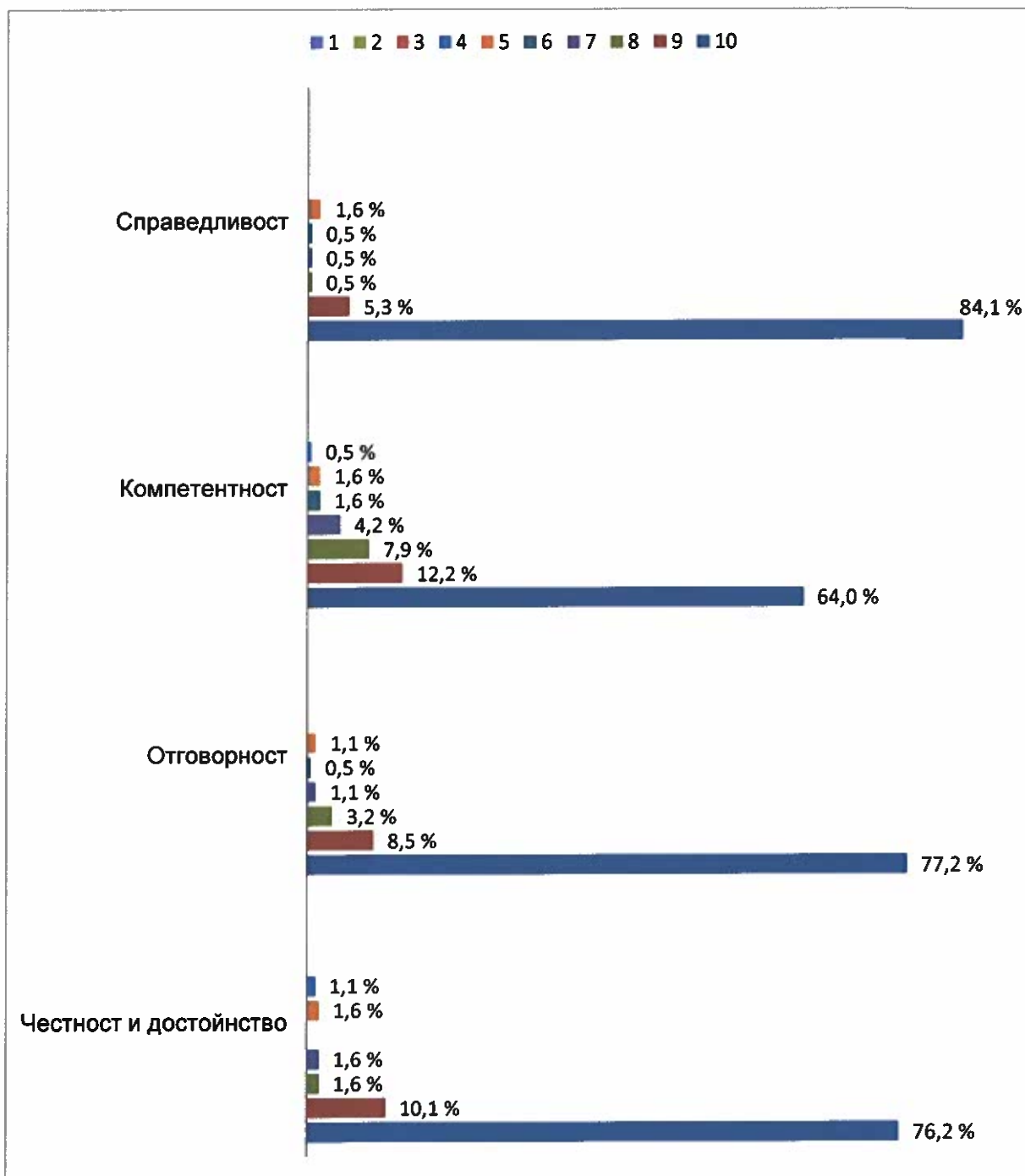
Най-малко подкрепа са събрали качества като:

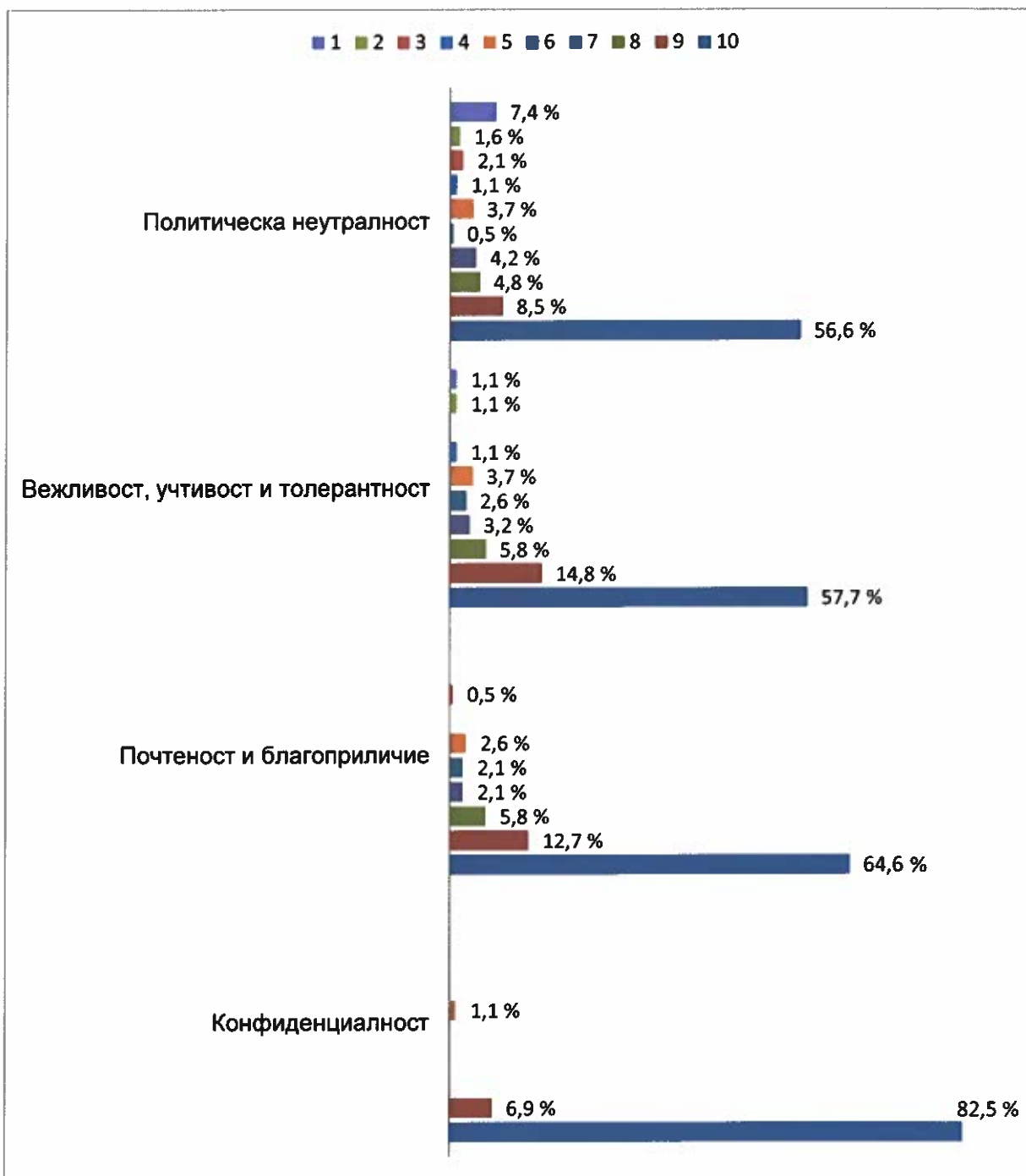
- Старателност;
- Предпазливост;
- Инициативност;
- Смелост и др.

Графика 17. Отговори на Въпрос 18

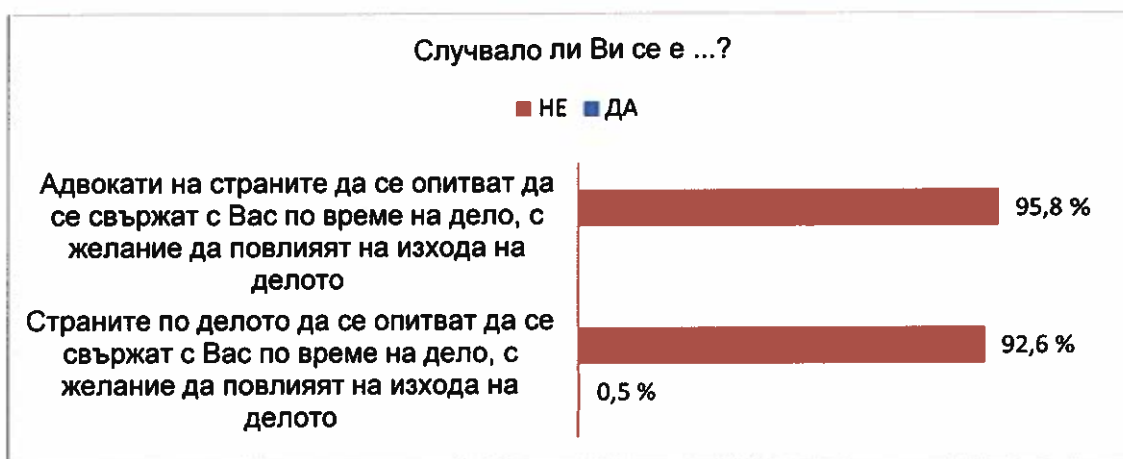

Съгласно получените от анкетата отговори, респондентите в значителна степен, оценяват важността от прилагането на етичните принципи и правила за поведение. Над 80 % от съдебните заседатели оценяват принципите на конфиденциалност, справедливост и безпристрастност като много важни, над 70 % от анкетираните дават същата оценка за принципите на законност, независимост, отговорност, честност и достойнство. Принципите на почтеност и благоприличие и компетентност събират около 64 % от подкрепата на съдебните заседатели, а около 57 % от анкетираните считат за много важни политическата неутралност, вежливостта, учтивостта и толерантността.

Графика 18. Отговори на Въпрос 19

Над 90 % от анкетираните посочват, че никога не им се е случвало адвокати или страни по делото да се опитват да се свържат с тях по време на дело, с желание да повлияят на изхода му. Едва 0,5 % от съдебните заседатели са били търсени от страни по конкретно дело, с цел опит за влияние върху изхода му.

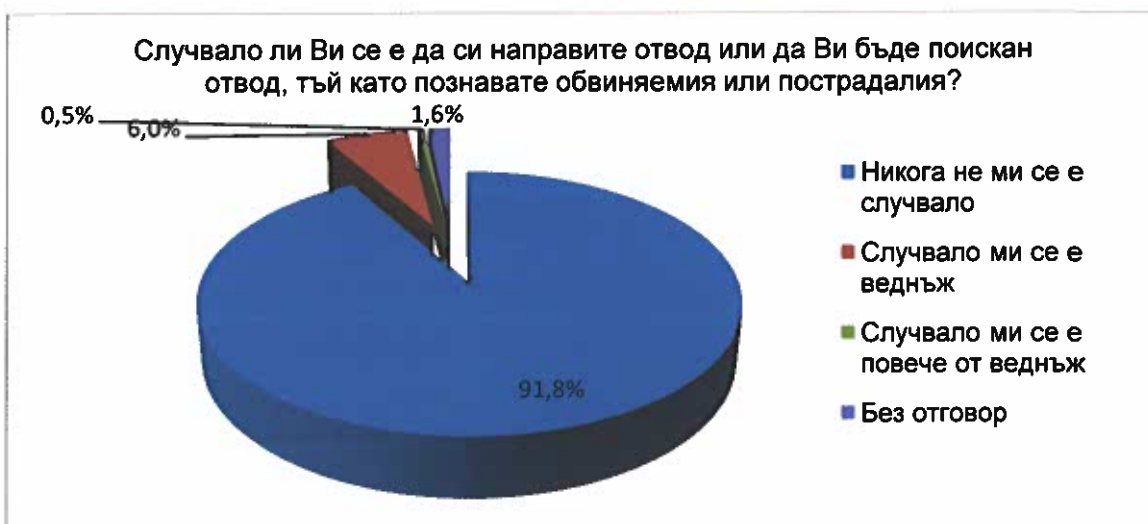

Графика 19. Отговори на Въпрос 20

Според получените от анкетата отговори, в практиката на средно около 95 % от съдебните заседатели никога не се случвала нито една от посочените в отговорите ситуации. Много малка част от анкетиранияте посочват, че е имало случаи, в които не са били разпределяни като съдебни заседатели по дадено дело, спазвайки случайния принцип на разпределение, както и проблеми при предоставяне на класифицирана информация по конкретно дело.

Графика 20. Отговори на Въпрос 21

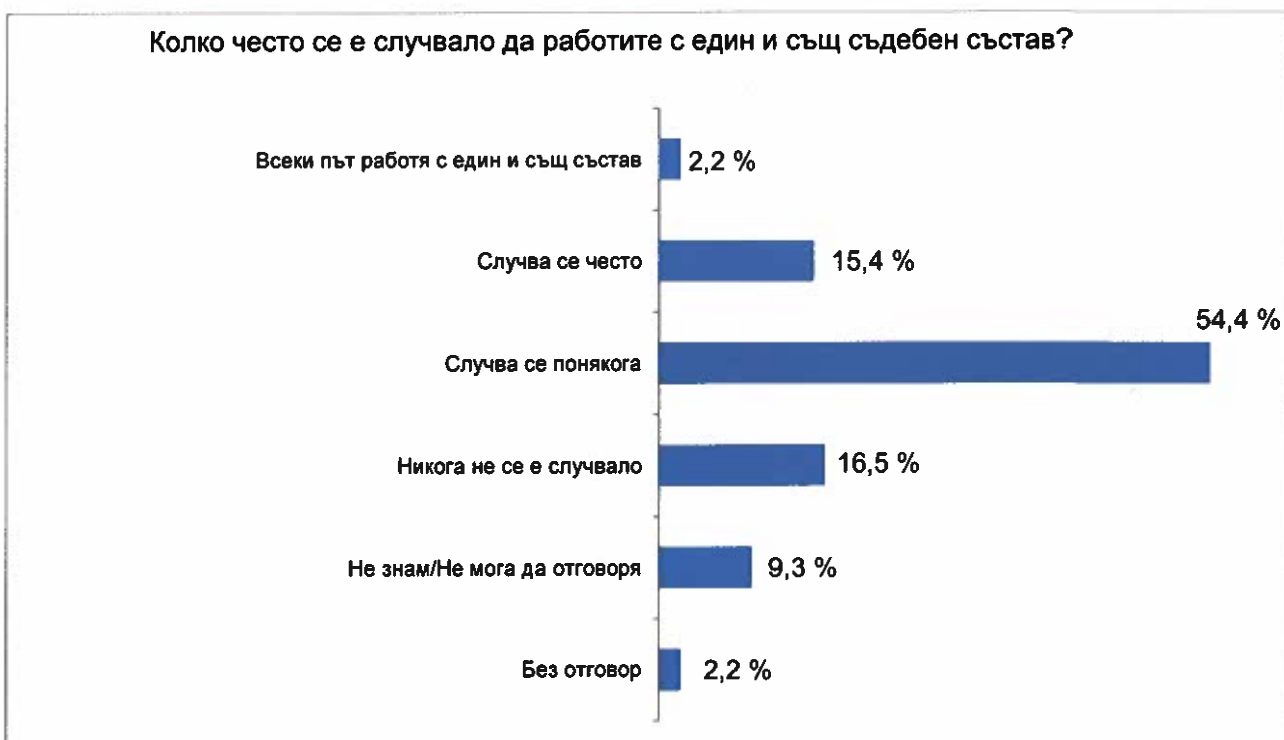

Изводи от получените отговори:

На над 90 % от анкетираните съдебни заседатели никога не е налагал отвод поради познанство с обвиняем или пострададал. 6 % от анкетираните посочват, че им се е случвало еднократно, а едва 0,5 % отговарят, че поради познанство се е налагал отвод повече от веднъж.

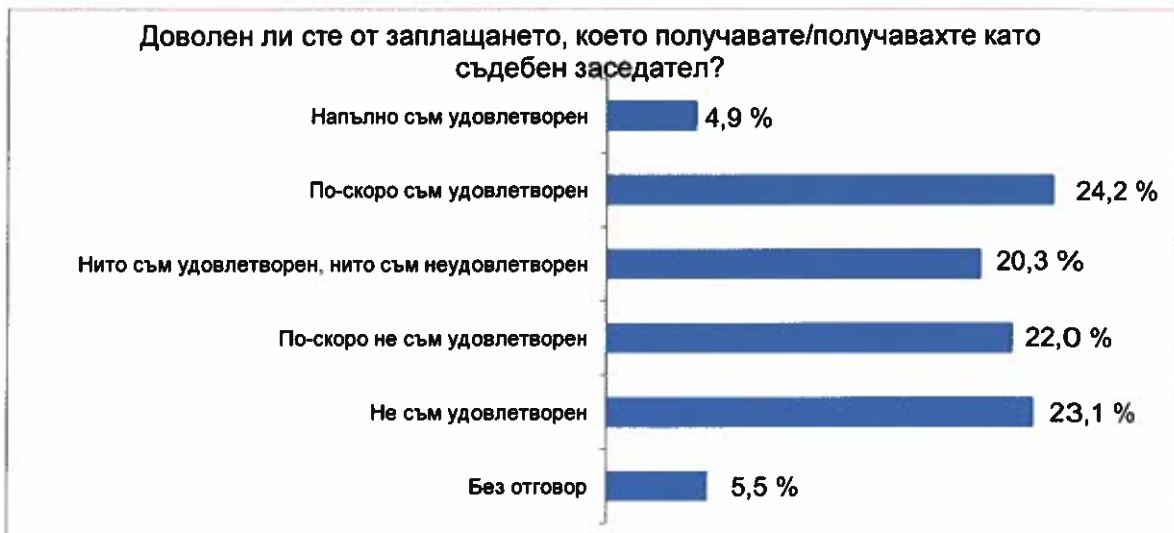
Графика 21. Отговори на Въпрос 22

Почти 55 % от анкетираните отговарят, че им се случва понякога да работят с един и същ съдебен състав. Около 15 % посочват, че това се случва често, а 16,5 % отговарят, че никога не им се е случвало. Около 2 % от съдебните заседатели сочат, че всеки път работят с един и същ състав.

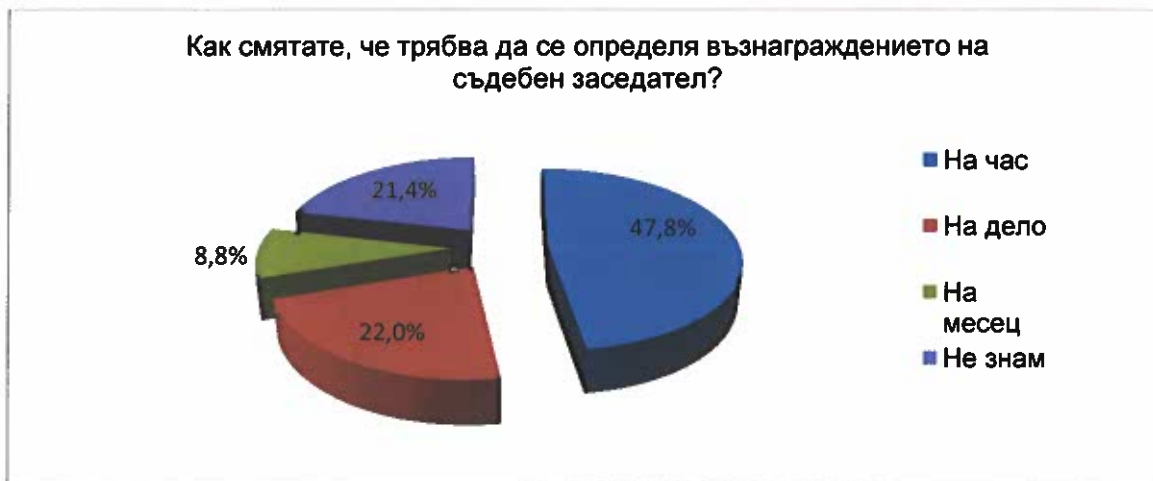

Графика 22. Отговори на Въпрос 23

Около 45 % от анкетираните отговарят, че не са удовлетворени от заплащането на труда им като съдебни заседатели. Около 30 % го смятат за добре заплатен, а около 20 % не вземат категорично становище по въпроса.

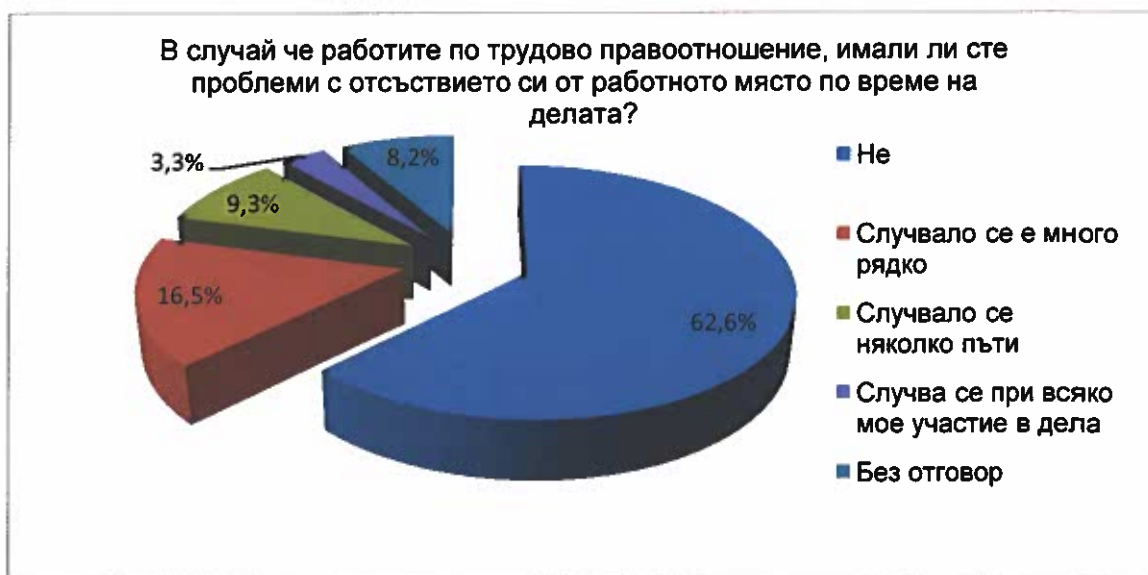
Графика 23. Отговори на Въпрос 24

Почти 50 % от анкетиранияте съдебни заседатели смятат, че възнаграждението им за упражняване на дейността следва да се заплаща на час. Около 20 % намират за по-разумно плащането да се осъществява за дело, а едва около 9 % предпочитат да им се плаща на месец.

Графика 24. Отговори на Въпрос 25

Над 60 % от анкетиранияте отговарят, че нямат проблеми с отсъствието си от работа в дните, в които се налага да се явяват в съдебно заседание по дело, по което са определени за съдебни заседатели. Около 16 % посочват, че им се е случвало много рядко, 9,3 % сочат, че понякога им се случва работодателите да създават проблеми по повод отсъствието им, а около 3 % посочват, че такива има при всяко явяване в съдебно заседание.

V. Анализ и оценка на действащата нормативна уредба на института на съдебните заседатели

1. Общо представяне на нормативната рамка на института на съдебните заседатели

Институтът на съдебните заседатели е конституционно закрепен в чл.123 от Конституцията на Република България, съгласно който текст в определени от закона случаи в правораздаването участват и съдебни заседатели.

Пак Конституцията, в чл.117, ал.1 прокламирайки независимостта на съдебната власт постановява, че при осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите се подчиняват само на закона. Независимостта на съдебните заседатели при осъществяване на функциите им е закрепена и в чл.132, ал.6 от Конституцията, който предвижда, че Инспекторатът проверява дейността на органите на съдебната власт, без да засяга независимостта на съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите при осъществяването на техните функции. Независимостта на съдебните заседатели е подчертана изрично и на законово ниво в чл.10 от Наказателно-процесуалния кодекс (НПК), съгласно който при осъществяване на своите функции съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и разследващите органи са независими и се подчиняват само на закона.

Съдебните заседатели у нас участват в правораздаването само по наказателни дела, като кои точно дела се решават в състав с участието на съдебни заседатели е нормативно уредено в чл.28 от НПК: Съдът разглежда наказателните дела като първа инстанция в състав от:

- ✓ един съдия, когато за престъплението се предвижда наказание до пет години лишаване от свобода или друго по-леко наказание;

- ✓ един съдия и двама съдебни заседатели, когато за престъплението се предвижда наказание повече от пет години лишаване от свобода;
- ✓ двама съдии и трима съдебни заседатели, когато за престъплението се предвижда наказание не по-малко от петнадесет години лишаване от свобода или друго по-тежко наказание.

Т.е., съдебните заседатели участват в производствата само пред първата съдебна инстанция и за престъпления, за които се предвижда наказание повече от пет години лишаване от свобода. В други текстове на НПК също е предвидено участие на съдебни заседатели в конкретни производства.

Съгласно изричният текст на чл.8, ал.2 от НПК, в съдебното производство съдебните заседатели имат еднакви права със съдиите. Равенството в процеса между съдиите и съдебните заседатели е доразвито и в текста на чл.29 от НПК, който предвижда еднакви основания за отвод на съдия или съдебен заседател, както и еднакъв ред за отвеждане на съдия или съдебен заседател. Конкретните основания за отвод на съдебните заседатели са разгледани по-долу в настоящия доклад в контекста на правилата и политиката за предотвратяване и недопускане на конфликт на интереси.

НПК предвижда като задължение на съдебните заседатели (както и на съдиите) да пазят тайната на съвещанието. С цел избягване на влияние от страна на съдиите, кодексът постановява, че съдебните заседатели се изказват и гласуват преди съдиите, като членовете на състава имат равен глас.

Чл.133 от Конституцията предвижда, че организацията и дейността на Висшия съдебен съвет, на съдилищата, на прокурорските и на следствените органи, статутът на съдиите, прокурорите и следователите, условията и редът за назначаване и освобождаване от длъжност на съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и

следователите, както и за осъществяване на тяхната отговорност, се уреждат със закон.

Този закон е Законът за съдебната власт, който съдържа основната материално-правна уредба на института на съдебните заседатели, разписана в Глава четвърта Съдилища, Раздел II Съдебни заседатели, чл.66 – 75а. Уредбата е доразвита и на подзаконово ниво, съгласно изричната делегация на чл.75а от ЗСВ чрез приетата през 2017 г. Наредба № 7 за съдебните заседатели.

В ЗСВ са уредени следните аспекти на института на съдебните заседатели:

- критериите, на които едно лице следва да отговаря, за да може да се кандидатира за съдебен заседател и необходимите документи, които то следва да подаде към своето заявление, с което се кандидатира;
- процедурата за определяне на броя на съдебните заседатели, които ще са необходими за съответния съд;
- процедурата по избор на съдебни заседатели, която протича на два етапа – избор от общинските съвети и избор от общите събрание на съдилищата;
- продължителността на мандата и ограниченията в броя на мандатите на съдебните заседатели и възможността за продължаване изпълнението на функциите и след изтичане на мандата;
- максималният брой заседателни дни, за които се свикват съдебните заседатели;
- правата и задълженията на съдебните заседатели;
- основанията за предсрочно прекратяване на мандата на съдените заседатели;
- редът за избор на съдебни заседатели за конкретно дело;
- възнаграждението, което съдебните заседатели получават за времето, през което изпълняват функциите си;

- възможността за налагане на санкции при неизпълнение на задълженията на съдебен заседател.

Наредба № 7 за съдебните заседатели, приета на основание чл.75а от ЗСВ, доразвива законовата уредба в следните аспекти:

- реда за определяне на броя на съдебните заседатели за всеки съд;
- встъпване в длъжност на съдебните заседатели;
- процедурата за подбор на съдебни заседатели за всяко дело;
- правилата за участие на съдебните заседатели в производството;
- етичните принципи и правила за поведение на съдебните заседатели;
- възнаграждението, което съдебните заседатели получават за времето, през което изпълняват функциите си;
- други организационни въпроси.

Предмет на оценката в настоящия доклад е именно материално-правната уредба, разписана в ЗСВ и Наредба № 7 в частта и, касаеща осигуряването, респективно гарантирането на реалното участие на гражданите в правораздавателния процес, спазването на етичните принципи и правила на поведение от страна на съдебните заседатели и политиката за недопускане на конфликт на интереси. Тази оценка е направена в следващите точки на настоящия раздел.

Както това е описано в раздел III на настоящия доклад, основният сегашен облик на института на съдебните заседатели съществува от 2016 г., когато са въведени някои съществени промени в института относно принципа за избор на съдебни заседатели, критериите за избор, продължителността на мандата и ограниченията в броя на мандатите, принципите и размерът за заплащане на възнаграждението на съдебните заседатели. Промените в института на съдебните заседатели са направени като част от мащабните промени в Закона за съдебната власт, продиктувани на свой ред от приетия от Народното събрание Закон за изменение и допълнение на Конституцията на

Република България (ДВ, бр. 100 от 2015 г.). Видно от мотивите² към проекта на Закон за изменение и допълнение на Закона за съдебната власт, промените в ЗСВ от 2016 г. (като цяло, не конкретно в частта за съдебните заседатели) изпълняват и основните мерки, предвидени в Актуализираната стратегия за продължаване на съдебната реформа (приета от Министерския съвет през декември 2014 г. и одобрена от Народното събрание през януари 2015 г.), както и основните препоръки на европейските и международните институции, както и част от мерките, заложи в актуализираната Стратегия за продължаване на съдебната реформа. В мотивите обаче няма изложени такива по отношение на конкретните промени, предложени в института на съдебните заседатели, поради което и не е ясно какви са причините, продиктували точни тези промени. Доколкото правилата за извършване на последващи и предварителни оценки на въздействието и провеждане на обществени консултации с гражданите и юридическите лица, предвидени в Закона за нормативните актове, са в сила от ноември месец 2016 г., т.е. след приемането на ЗИД на ЗСВ, то такива не са извършвани нито на дотогава действащата нормативна уредба, нито на предложените промени в нея. Няма публично достъпни данни и за извършени анализи и проучвания, въз основа на изводите и препоръките от които да са направени конкретните предложения за промени. Всичко това до известна степен затруднява извършването на оценка на института доколкото не е възможно да се изследва съотношението между поставените цели (при липса на ясно дефинирани такива при приемането на измененията от 2016 г.) и постигнатите резултати при прилагането на променените текстове на нормативния акт.

Независимо от това, общият извод към момента е, че институтът на съдебните заседатели не е достатъчно ефективен и се налага извършването на промени за неговото усъвършенстване. В тази връзка, Съдийската колегия към Висшия съдебен

² <https://www.parliament.bg/bg/bills/ID/42215>

съвет е взела решение на свое заседание от 08.10.2019 г. да се изпрати сигнал до министъра на правосъдието и Правна комисия на Народното събрание относно действието на раздел II, глава IV, чл. 66 - чл.75а от Закона за съдебната власт за извършване на последваща оценка на въздействието и, ако е необходимо, да се предприеме изменение на закона, ведно с цялата преписка по конкретната точка и дискусиата в Съдийската колегия по този въпрос. В последствие, с решение от заседание от 10.03.2020 г. Съдийската колегия на ВСС е сформирала работна група по формулираните цели и очакваните резултати по прилагането на нормативната уредба на института на съдебните заседатели, както и предложения за изменения. Настоящата обществена поръчка цели именно да подпомогне работната група в процеса по дефиниране на предложенията за усъвършенстване на института на съдебните заседатели.

2. Критерии за избор на съдебни заседатели и процедура за кандидатстване

С промените от 2016 г. у нас е възприет подходът, че лицата кандидатстват лично и по собствено желание да бъдат избрани за съдебни заседатели. До тогава общинските съвети, които се намират в съдебния район на съответния съд, правят предложения за съдебни заседатели, като най-малко 10 на сто от лицата, които се предлагат, са с педагогическа квалификация³.

В допълнение на тази промяна, променени са и критериите, на които лицата следва да отговарят, както и логично са разписани набор от документи, които кандидатът следва да представи в подкрепа на своята кандидатура.

³ Видно от Доклада с оценка на практиката на страни членки на ЕС, направена в хода на изпълнение на Дейност 2 от обществената поръчка съществуващият у нас до 2016 г. подход за номиниране/предлагане на съдебни заседатели от общинските съвети е възприет във всички разгледани държави.

2.1. По отношение на критериите, на които едно лице следва да отговаря, за да може да бъде избран за съдебен заседател:

Тези критерии са в няколко насоки:

- **възрастова граница** – същата е определена в диапазона от 21 г. до 68 г.;
- **местожителство** (настоящ адрес) – кандидатът трябва да има настоящ адрес в общината, която попада в рамките на съдебния район на съда, за който кандидатства;
- **наличие на определено образование** – кандидатът трябва да има завършено поне средно образование;
- **чисто съдебно минало** – кандидатът не трябва да е осъждан за умишлено престъпление, независимо от реабилитацията;
- **психическо здраве** – кандидатът не трябва да страда от психически заболявания;
- **упражняване на същите функции в друг съд** – въведена е забрана едно лице да бъде съдебен заседател едновременно в два различни съдилища;
- **заемане на определена длъжност** – въведено е ограничение за съдебен заседател да може да се кандидатира лице, което:
 - е общински съветник от съдебния район, за който е избран;
 - участва в ръководството на политическа партия, коалиция или организация с политически цели;
 - работи в съд, прокуратура, следствени органи, Министерството на вътрешните работи или в други органи от системата за национална сигурност, намиращи се в съдебния район, за който е избран.

Видно от проведеното анкетно проучване сред трите основни групи заинтересовани страни, мнозинството във всяка от тях е на мнение, че така изброените

критерии трябва да се запазят и нито един от критериите не следва да бъде премахнат или променен. Най-голямо това мнозинство е сред самите съдебни заседатели (68,3 %), следвано от административните ръководители – председатели на съдилища, съдии и съдебни служители (62,5 %) и общинските съвети и комисии - 55,11 %.

Респондентите от групите съдебни заседатели и административни ръководители – председатели на съдилища, съдии и съдебни служители, които смятат, че някои от критериите следва да бъдат премахнати или променени, поставят на първо място критерият възраст (12,2 % от съдебните заседатели и 17 % от магистратите и съдебните служители). Критерият възраст като нуждаещ се от премахване или промяна обаче е посочен едва на трето място от респондентите – представители на общинските съвети и комисии. Според тази заинтересована група респонденти, най-нуждаещият се от премахване/промяна критерии е забраната кандидатите за съдебни заседатели да са общински съветници от същия съдебен район – 19,2 % от анкетираните, а на второ място е ограничението кандидатът за съдебен заседател да участва в ръководството на политическа партия, коалиция или организация с политически цели – така смятат 14,1 % от анкетираните. Сред тази целева група с почти равни резултати са критерият възраст – 11,5 % и критерият местожителство – 10,3 %. Конкретните аргументи на респондентите да посочат един или друг критерии като нуждаещ се от премахване/промяна са описани по-горе в настоящия доклад в Раздел IV.

Видно от предоставените от Възложителя непублични материали и в частност *Обобщение на постъпили от органите на съдебната власт становища и предложения по формулираните цели и очакваните резултати по прилагането на Глава четвърта, Раздел II, чл.66 – чл.75а от Закона за съдебната власт, както и предложения за изменения на ЗСВ*, промяна във възрастовия критерий е предложена от над половината от съдилищата, дали становище, като има конкретни предложения за вдигането на горната възрастова граница до 70, 72 и дори 75 г. Има и алтернативни предложения за отпадане на горната възрастова граница и индивидуална преценка за

способностите на съответния кандидат, който е на възраст над 68 г. или до настъпване на причини за заличаването му.

По-висока горна възрастова граница от предвидената в действащия ЗСВ или липса на горна възрастова граница е установено като практика в някои страни членки на ЕС, а именно: Германия, Словакия, Словения, Естония, Швеция и Дания (както това е посочено в Доклада с оценка на практиката на страни членки на ЕС, направена в хода на изпълнение на Дейност 2 от обществената поръчка).

Наред с възрастовия критерий, който може да бъде идентифициран като ограничаващ потенциални подходящи кандидати за съдебни заседатели, внимание заслужават и някои от останалите критерии, които също могат да бъдат оценени като такива, които оказват възпиращ ефект:

Местожителство (настоящ адрес). В условията на съвременната мобилност на гражданите изискването за регистриран настоящ адрес в общината, която попада в рамките на съдебния район на съда, за който се кандидатства, може да се разглежда като ограничаващо. От една страна, макар и да няма официална статистика, ноторно известно е, че много хора живеят (и работят, или учат) в друг град, без да са регистрирали настоящ адрес в него, независимо от законовото задължение за това, вменено им с чл.99, ал.1 от Закона за гражданската регистрация. В пълна сила това важи за реално живущите в гр. София и най-вече за студентите, които учат в столицата. От друга страна, не е малък и процентът на хората, които работят или учат в даден град, но реално живеят в друг град, отстоящ на кратко разстояние. В хипотезите, в които и в двата града има районен съд, тези лица не биха могли да се кандидатира за съдебни заседатели за районен съд в града, в който работят и дори вероятно познават по-добре или имат други лични причини да не искат да се кандидатира за съдебен заседател в града, в който живеят. Местожителството в общината, попадаща в рамките на съдебния район на съда безспорно би бил адекватен

критерии за избор на съдебен заседател когато е възприет принципът на номиниране на съдебните заседатели от общинските съвети или от други организации, но когато е предоставена възможност лицето лично да се кандидатира за съдебен заседател, този критерии може да бъде подложен на критика.

□ *Незачитането на последиците от реабилитацията.* Кандидатът за съдебен заседател следва да не е осъждан за умишлено престъпление, независимо от реабилитацията. Съгласно чл.85, ал.1 от Наказателния кодекс, реабилитацията заличава осъждането и отменя за в бъдеще последиците, които законите свързват със самото осъждане, освен ако в някое отношение със закон или указ е установено противното. В конкретния случай със ЗСВ е установено именно противното, като е възприет принципът, че настъпилата реабилитация не се зачита. Вероятно законодателят е целял да уеднакви този критерии с аналогичния такъв за избор на съдии (чл.162, т.4 от ЗСВ). Независимо от това, критерият може да бъде подложен на критика на първо място, с оглед разпоредбата на чл.88а от НК. Цитираната правна норма изрично постановява, че когато от изтърпяването на наказанието е изтекъл срок, равен на този по чл.82, ал.1 от НК и осъденият не е извършил ново умишлено престъпление от общ характер, за което се предвижда наказание лишаване от свобода, осъждането и последиците му се заличават независимо от предвиденото в друг закон или указ. На следващо място, макар че съдебните заседатели имат равни права със съдиите и равно право на глас при постановяването на присъдата по делото, не може да се отрече, че двете фигури в процеса имат различна обществена роля, поради което е и оправдано към съдебните заседатели да има занижени критерии в сравнение с тези към съдиите.

С оглед на резултатите от анкетното проучване и в частност отговорите от групата респонденти – представители на общинските съвети и комисии, участващи в процедурата по избор на съдебни заседатели, внимание следва да се обърне и на два

от критериите за несъвместимост със заемане на определена длъжност. Единият от тези критерии е несъвместимост по линията на заемане на длъжността общински съветник от съдебния район, за който кандидатът е избран. Това, което прави впечатление е, че ограничението не е принципно, а именно няма забрана едно лице, което е избрано за общински съветник да бъде избрано и за съдебен заседател. Ограничението е единствено в „териториален“ аспект – общински съветник от община Х не може да бъде кандидат за съдебен заседател в района на съда, в който попада същата тази община Х. Логиката на ограничението вероятно (доколкото както вече беше споменато в мотивите към проекта на ЗИД на ЗСВ няма такива касаещи конкретните промени в института на съдебните заседатели) се крие в това, че изборът като първи етап се прави от общинските съвети. Логиката е разбираема и принципно може да бъде оправдана. Същевременно обаче, с оглед на констатирания проблем с недостига на кандидати за съдебни заседатели възприетият подход може да бъде ревизиран. Дори и към момента съществуват достатъчно механизми за гарантиране на безпристрастността при избора на съдебни заседатели от страна на общинските съвети в случай, че общински съветник от същата община се кандидатира за съдебен заседател. Такива механизми има закрепени в чл.86а от ЗСВ – предоставяне на становища за кандидатите от юридически лица с нестопанска цел, определени за извършване на общественополезна дейност, публикуване на доклада на комисията и протокола от изслушването на кандидатите, гласуване на кандидатите в открито заседание. Разбира се, могат да бъдат въведени и допълнителни механизми в тази насока.

Другият критерии е несъвместимостта по линията на заемана ръководна длъжност в политическа партия, коалиция или организация с политически цели. Това ограничение също принципно има своята логика, която може да бъде подкрепена. В контекста на идентифицирания проблем с липсата на достатъчно кандидати за съдебни заседатели обаче, това ограничение също може да бъде ревизирано. Вменените

задължения и правила за етично поведение на съдебните заседатели и към момента гарантират безпристрастността им, в т.ч. и по отношение на политическите убеждения при изпълнение на функциите им.

В контекста на дефицита на кандидати за съдебни заседатели, критики могат да бъдат отправени и към забраната за едновременно упражняване на функциите на съдебен заседател в повече от един съд, особено когато става въпрос за съдилищата в един съдебен окръг.

В тази връзка следва да бъде отбелязано, че проект BG05SFOP001-3.007 „Подобряване и актуализиране на политиките и правилата, свързани с атестирането и възнагражденията на съдебните служители, и въвеждане на гаранции за обществено участие в избора на съдебни заседатели от общинските съвети“, в рамките на който се изпълнява и настоящата обществена поръчка, предвижда и дейност по разработване и внедряване на Единен електронен регистър на съдебните заседатели, чрез който ще се постигне систематизиране на информацията за всеки един съдебен заседател⁴. Предвидено е в регистъра да се вписва и интензитета на участието на СЗ в съдебния процес – брой разпределени дела, брой участие в съдебни заседания. Наличието на такъв регистър би способствало за проследяване на „заемостта“ на съдебните заседатели – в случай, че съдебните заседатели не се избират за конкретен съд, а за конкретен съдебен окръг, то ще е налице възможност за по-голям избор, като по този начин ще се преодолее и дефицитът на съдебни заседатели в някои съдилища.

2.2. По отношение на процедурата за кандидатстване

С въвеждането на принципа за лично кандидатстване от страна на лицето, което желае да бъде избрано за съдебен заседател, законодателят е разписал и процедура за кандидатстване, включваща изготвянето и съответно снабдяването с определен

⁴ <http://2020.eufunds.bg/bg/1/0/Project/Activities?contractId=fwc80joVqgl%3D&isHistoric=False>

набор от документи, които се представят на общинския съвет. Така, документите/информацията, които кандидатът следва да събере и представи са:

1. подробна автобиография, подписана от кандидата;
2. нотариално заверено копие от диплома за завършено образование;
3. медицинско удостоверение, че лицето не страда от психическо заболяване;
4. данни за контакт на две лица, към които общинските съвети да се обръщат за препоръки;
5. мотивационно писмо;
6. писмено съгласие;
7. декларация за липса на обстоятелствата по чл.67, ал.3;
8. документ за извършена проверка по реда на Закона за достъп и разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия, ако са родени преди 16 юли 1973 г.

Анализът и оценката на така описания набор от документи показва, че същият е необосновано завишен и процедурата по кандидатстване може да бъде значително опростена.

Така, като утежняващи процедурата и без реална добавена стойност могат да бъдат определени следните документи:

- *Мотивационно писмо.* При предвиденото в чл.68а, ал.1 от ЗСВ изслушване на кандидатите от общинските съвети или определени от тях комисии, при това в публично заседание, като всеки член на общинския съвет може да задава въпроси, необосновано се явява изискването за представяне на мотивационно писмо. Именно по време на изслушването (което видно от резултатите от проведеното анкетно проучване, съгласно отговорите на групата респонденти – представители на

общинските съвети и комисии трае средно по около 27 минути) кандидатът за съдебен заседател може да изложи своите мотиви да се кандидатира.

- *Писмено съгласие.* Лицето подава документи именно с цел да кандидатства за съдебен заседател и в този контекст писменото съгласие може да се приеме за дадено със самия факт на подаване на документите.

- *Документ за извършена проверка по реда на Закона за достъп и разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия, ако са родени преди 16 юли 1973 г.* Доколкото ЗСВ не предвижда ограничение за лицата, за които е налице принадлежност към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия, да бъдат избрани за съдебни заседатели, неоправдано е изискването за представяне на такъв документ. Тъй като, както вече беше споменато, в мотивите към проекта на ЗИД на ЗСВ няма такива касаещи конкретните промени в института на съдебните заседатели, може само да се гадае каква е била причината за въвеждане изискването за представяне на такъв документ, но тъй като същият не удостоверява наличието/липсата на законово дефиниран критерий, то той се явява ненужен и излишно утежняващ процедурата по кандидатстване от гледна точка на кандидатите за съдебни заседатели.

Ненужно утежнение се явява изискването за представяне на диплома за завършено образование под формата на нотариално заверено копие. От една страна, нотариалната заверка е свързана с допълнителни разходи и допълнително време за лицата. При евентуални съмнение в автентичността на представеното копие от страна на кандидата, за общинския съвет/определената от него комисия е налице възможност за извършване на допълнителни проверки или изискване за представяне на оригинала за сверка по време на изслушването, което несъмнено би спестило ресурси и време на кандидата. От друга страна, към момента, за издадените след 2012 г. дипломи е

налице възможност за извършване на служебна проверка от страна на общинския съвет в публичните регистри, поддържани от МОН - <https://rd.mon.bg/> (Регистър на документите за завършено основно образование, средно образование и/или придобита степен на професионална квалификация) и <https://rzs.nacid.bg/> (Регистър на завършилите студенти). В тази връзка, с цел облекчаване на излишната административна тежест за кандидатите следва да се препоръча отпадане на изискването за нотариалната заверка на копието на дипломата, както и въвеждане на задължение за общинските съвети/комисиите да извършват служебна проверка в публичните регистри и за вписаните в тях обстоятелства да не се изисква представяне на писмени доказателства – по подобен начин е разреше въпросът с установяване на липсата на обстоятелствата по чл.67, ал.1, т.4 от ЗСВ (лицето не е осъждано за умишлено престъпление, независимо от реабилитацията): съгласно чл.68, ал.4 от ЗСВ това обстоятелство се установява служебно.

По отношението на изискването за представяне на декларация за липсата на обстоятелствата по чл.67, ал.3 от ЗСВ и в частност обстоятелствата по т.1 (лицето не е съдебен заседател в друг съд) и т.2 (лицето не е общински съветник от съдебния район, за който е избран) следва да се обърне внимание на следното:

След реализирането и на другата дейност по Проект BG05SFOP001-3.007 „Подобряване и актуализиране на политиките и правилата, свързани с атестирането и възнагражденията на съдебните служители, и въвеждане на гаранции за обществено участие в избора на съдебни заседатели от общинските съвети“, а именно - разработването и внедряването на Единен електронен регистър на съдебните заседатели, ще се обезсмисли изискването за подаване на декларация от страна на кандидата, че същият не е избран за съдебен заседател в друг съд, доколкото тази информация ще може да бъде служебно проверена в регистъра. В този контекст следва да се отчете и това, че е предвидено в регистъра да са налични и всички

документи, свързани с избора на съдебния заседател, изискуеми от ЗСВ, поради което при кандидатстване от страна на лицето за втори или следващ мандат (при евентуално отпадане на ограничението за боря на мандатите) следва да отпадне необходимостта от повторно представяне на документи, които вече са представени и са налични в регистъра и които са актуални и към втората датата на кандидатстване (като например дипломата).

Що се касае до обстоятелството, че лицето не е общински съветник от съдебния район, за който е избран, то също се явява излишно за деклариране, доколкото на общинския съвет, като орган, който прави избора на кандидатите за съдебни заседатели на първи етап, му е служебно известно кои лица са общински съветници.

В свое становище до СК на ВСС и др. органи по повод приетото на 08.10.2019 г. решение на СК на ВСС за предприемане на мерки за обезпечаване на съдилищата със съдебни заседатели, Съюзът на съдебните заседатели в България отправя предложение за прецизиране и на изискването за представяне на медицинско удостоверение, че лицето не страда от психическо заболяване. Предложението е направено във връзка с установени практически проблеми при тълкуването на вида на това удостоверение, а именно: дали същото следва да е удостоверение за извършен медицински преглед или удостоверение, че лицето не се води на отчет.

С оглед на изложеното до тук по отношение на изискуемия от закона набор от документи, които кандидатът за съдебен заседател следва да събере и представи на общинския съвет, може да се направи обобщение, че е необходимо ревизиране на тези законови изисквания в насока тяхното опростяване и облекчаване. В тази насока са и направените предложения от органите на съдебната власт, видно от представеното от Възложителя *Обобщение на постъпили от органите на съдебната власт становища и предложения по формулираните цели и очакваните резултати по*

прилагането на Глава четвърта, Раздел II, чл.66 – чл.75а от Закона за съдебната власт, както и предложения за изменения на ЗСВ.

3. Процедура за избор на съдебни заседатели

Процедурата за избор на съдебни заседатели преминава през два етапа.

На първия етап подборът се извършва от общинските съвети (процедурата е разгледана по-долу). Списъкът на избраните от общините кандидати се изпраща на председателите на окръжните и апелативните съдилища и на апелативния специализиран наказателен съд. На втория етап се извършва повторна проверка за съответствие с изискванията на чл.67, ал.1 от ЗСВ на кандидатите за съдебни заседатели, предложени от общинските съвети, която проверка се прави от назначена от председателя на съответния съд комисия. Окончателният избор на съдебните заседатели се прави от общото събрание на съдиите от съответния окръжен или апелативен съд (съответно за съдебните заседатели в районния и в окръжния съд) и от общото събрание на съдиите от апелативния специализиран наказателен съд – за съдебните заседатели в специализирания наказателен съд.

Съдебните заседатели във военните съдилища се избират по предложение на командирите на военните формирования от общото събрание на съдиите от военно-апелативния съд.

Какво показват резултатите от проведеното анкетно проучване по отношение на одобрението/неодобрението на цялостния механизъм по подбор на съдебни заседатели и обективността на първия етап на процедурата:

❖ Сред административните ръководители – председатели на съдилища, съдиите и съдебните служители е налице поляризация на мнението одобрявам/не одобрявам цялостния механизъм по подбор на съдебни заседатели с лек превес на респондентите, които одобряват механизма: 43,6 % от респондентите напълно или по-

скоро одобряват механизма, 41,4 % изобщо или по-скоро не одобряват механизма, а 15 % имат неутрално мнение. Същевременно, мнозинството респонденти от тази група смятат, че провежданата от общините процедура за подбор на съдебните заседатели не е обективна – 44,3 % са отговорили с не, или по-скоро не. 35,8 % от респондентите са отговорили с да, или по-скоро да, а 20 % не могат да преценят.

❖ Представителите на общинските съвети са доста по-категорични в одобрението си на цялостния механизъм за подбор на съдебни заседатели – 73,1 % от респондентите напълно или по-скоро одобряват механизма. Едва 16,6 % изобщо или по-скоро не одобряват механизма, а само 10,3 % имат неутрално мнение. Логично, представителите на общинските съвети смятат, че провежданата от тях процедура е обективна (70,5 % отговарят с да или по-скоро да), 21,8 % са на обратното мнение, а едва 7,7 % не могат да преценят.

❖ За разлика от съдиите и съдебните служители, мнозинството съдебни заседатели също определят провежданата от общините процедура за подбор като обективна – 68,3 % от респондентите отговарят с да или по-скоро да. 16,4 % са на обратното мнение – смятат, че процедурата е необективна, като само 2,1 % от тях са категорични, че не е. Почти същият процент - 15,3 % имат неутрално мнение.

Резултатите от проведеното анкетно проучване показват почти сходни нагласи сред трите групи респонденти по отношение на възможностите за подобряване на процеса на избор на съдебните заседатели:

→ И трите групи респонденти поставят на първо място възможността гражданите, които отговарят на изискванията да могат да кандидатстват за съдебни заседатели дори и да не са предложени от общинския съвет. Най-голяма подкрепа това предложение получава от съдиите и съдебните служители (65,2 %), над 50 % от самите съдебни заседатели също смятат това предложение за най-подходящо. Сред

представителите на общините предложението среща по-малка подкрепа – 40,7 %, но отново е най-одобряваното предложение.

→ Съдиите и съдебните служители и съдебните заседатели поставят на второ място като възможност за подобряване на процеса въвеждането на допълнителни критерии за качествата на съдебните заседатели (30,2 % от респондентите от първата група и 33,9 % от респондентите съдебни заседатели). При представителите на общините този процент е по-нисък – 17,9 %.

→ Еднакво одобрение и сред трите групи – 20 и малко над 20 % получава и предложението изборът да се осъществява от друга институция, а не от общината.

→ Над 20 % и сред трите групи получава и предложението за публично оповестяване на началото на процеса на подбор, като групата на съдиите и съдебните служители дори поставят тази възможност на второ място (41,4 % от респондентите).

Макар анализът на горните резултати да показва, че заинтересованите страни по-скоро подкрепят и одобряват сега действащия механизъм за подбор на съдебни заседатели, безспорно е, че са налице възможности за неговото усъвършенстване, които следва да бъдат поставени на обсъждане в хода на изпълнението на Дейност 3 от обществената поръчка.

3.1. По отношение на първия етап от процедурата за избор на съдебни заседатели

Този етап протича пред общинските съвети, като се открояват три подетапа:

➤ Допускане на кандидатите, подали документи до участие в процедурата за избор. Съгласно чл.68, ал.5 от ЗСВ, списъкът на допуснатите до участие кандидати, заедно с техните автобиографии, мотивационни писма и препоръки и документи се публикуват на интернет страницата на общинския съвет най-малко 14 дни преди датата

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

на изслушването (най-малко 10 на сто от лицата, които се включват в списъка, трябва да са с квалификация в областта на педагогиката, психологията и социалните дейности). Макар и да не е изрично предвидено в закона, в рамките на този подетап следва да се направи единствено проверка за формалното съответствие на кандидата с изискванията, посочени в закона и формалната проверка на представените от кандидата документи, доколкото са налице всички изискуеми такива. Налице е обаче законова празнота по отношение на въпроса как следва да се процедира ако кандидатът не е представил някой от изискуемите документи. Законът не предвижда изрично възможността кандидатът да бъде уведомен за липсата на някой от документите и съответно да му бъде предоставен срок за отстраняване на пропуската. Тази законова празнота създава предпоставка за различна практика в общините и за недопускане до следващия подетап на кандидат, който в действителност отговаря на изискванията.

➤ Изслушване на кандидатите. Съгласно чл.68а. от ЗСВ общинските съвети или определени от тях комисии изслушват всеки от допуснатите кандидати в публично заседание, като всеки член на общинския съвет може да задава въпроси. Въпроси към кандидатите или становища за тях могат да се поставят/дават и от юридически лица с нестопанска цел, определени за извършване на общественополезна дейност. Когато изслушването е проведено от комисия, тя съставя доклад за протичането му, който се предоставя на общинския съвет в 7-дневен срок преди гласуването и се публикува на страницата на общинския съвет в интернет заедно с протокола от изслушването. Законът не определя целите на изслушването. Поради липсата на мотиви към ЗИД на ЗСВ, с който през 2016 г. е приета настоящата процедура за избор на съдебни заседатели, може само да се предполага какво точно е целял законодателят с въвеждането на това изслушване. Логично е да се предположи, че изслушването има за цел да демонстрира качествата на кандидата и годността му да изпълнява функциите на съдебен заседател и да открие най-подходящите сред кандидатите.

Доколкото обаче законът не въвежда никакви конкретни изисквания към личните качества и/или познания на кандидатите и доколкото няма въведени конкретни основания за отказ от страна на общинския съвет да включи даден кандидат, който отговаря на формалните обективни изисквания в списъка, който се подлага на гласуване и се предава на председателите на съдилищата, резонно възниква въпросът за смисъла на това изслушване. В представеното от Възложителя *Обобщение на постъпили от органите на съдебната власт становища и предложения по формулираните цели и очакваните резултати по прилагането на Глава четвърта, Раздел II, чл.66 – чл.75а от Закона за съдебната власт, както и предложения за изменения на ЗСВ* е застъпено становището на някои от съдилищата, че процедурата по изслушване е ненужно утежняваща и затормозяваща и в тази връзка е направено предложение за нейната отмяна.

Съгласно резултатите от проведеното анкетно проучване сред представителите на общинските съвети, изслушването на един кандидат за съдебен заседател трае средно 27,3 минути. Респондентите от тази група подреждат важните за тях качества, на които държат по време на изслушването, както следва:

Обществена ангажираност	56,4%
Лични качества	53,8%
Област на квалификация	53,8%
Житейски опит	33,3%
Мотивация	33,3%
Умения за обосновка	23,1%
Комуникативни умения	17,9%

За целите на настоящия анализ и оценка бяха прегледани на случаен принцип публично достъпни протоколи от изслушвания на кандидати за съдебни заседатели⁵. Видно от така прегледаните протоколи е налице различен подход у всяка община както към характера на задаваните въпроси, така и към начина на протоколирането на процеса по изслушване. В някои общини на кандидатите се задават въпроси свързани с тяхното образование и мотивите им да се кандидатира (обстоятелства, за които кандидатите вече са представили документи – диплома и мотивационно писмо), в други общини кандидатите са разпитвани относно познанията им за фигурата на съдебния заседател, правата и задълженията, други конкретни аспекти на института на съдебните заседатели (като продължителност на мандата, основания за отвод), в трети общини се задават въпроси за вярата на кандидатите („Вярващ човек ли сте? Кой израз е характерен за Вас – “Око за око” или “Зъб за зъб“?), за отношението им към абортите („Какво е Вашето мнение за абортите?“). От протоколите, в които са отразени и конкретните въпроси към кандидатите е видно, че когато лицето вече е било съдебен заседател, членовете на общинския съвет/комисията нямат въпроси към това лице. Следва да се обърне внимание и на някои протоколирани откази на общинския

⁵ https://www.dobrich.bg/files/upload/Novini/protokol_izslushvane.PDF
https://www.chirpan.bg/admin/Ob6tinski_syvet/Obqvlениq/Protokol_publichno_.pdf
<https://www.obs-pernik.bg/wp-content/uploads/2021/02/%D0%94%D0%BE%D0%BA%D0%BB%D0%B0%D0%B4-%D0%92%D0%9A-%D0%A1%D0%97-%D0%A0%D0%A1.pdf>
https://kustendil.bg/old/index.php?option=com_remository&Itemid=241&func=startdown&id=4249
<https://www.berkovitsa.bg/wp-content/uploads/2015/03/protokol.pdf>
<https://nova-zagora.org/sites/default/files/2019/09/27/protokol.pdf>
<https://aytos.bg/files/3824/910620319351.pdf>
file:///C:/Users/eli/Downloads/Protokoli_4-5_za_sydenbi_zasedateli.pdf
https://obs.ruse-bg.eu/wp-content/uploads/2020/09/%D1%81%D1%8A%D0%B4%D0%B5%D0%B1%D0%BD%D0%B8_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B5%D0%B4%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D0%B8.pdf
https://www.slivopole.bg/uploads/wysiwyg/files/Protokol_i_doklad_rayonen_syv_03_08_2020.pdf
https://www.veliko-tarnovo.bg/media//filer/2020/08/19/protokol_12.pdf
<https://www.svishtov.bg/docs.php?act=76>
<https://ospomorie.bg/protokol-ot-zasedanie-na-vremennata-komisija-po-izbor-na-sadebni-zasedateli/>

съвет/комисията да включи определени лица в списъка на кандидатите, които ще се предложат за избор. Така например, едно лице не е включено в списъка поради изразено от него мнение, че от съдебния заседател нищо не зависи, като комисията е приела, че лицето не познава фигурата на съдебния заседател и му липсва мотивация. В един от протоколите е отразено, че за петима от кандидатите комисията е приела, че не притежават нужния социален и професионален опит (в този протокол обаче не са отразени конкретните въпроси и съответно отговори на лицата, нито е мотивирано как точно комисията е стигнала до този свой извод).

С оглед на гореизложеното може да се направи извод че този подетап в процеса по избор на съдебни заседатели протича различно в различните общини, т.е. налице е различна практика, което е предпоставка за поставяне на кандидатите в неравностойно положение. Като основна причина за това може да се изтъкне посочения вече законодателен вакуум по отношение на това каква е целта на изслушването (вкл. и спрямо лицата, които вече са изкарали един, или повече мандати като съдебни заседатели) и липсата на нормативно закрепени основания за отказ за включване на кандидат в списъка, който се подлага на гласуване.

➤ **Заклучителният подетап е гласуването от общинските съвети в публично заседание (чл.68а, ал.4 от ЗСВ). Гласуването става с мнозинство, повече от половината от присъстващите членове. И тук законът не конкретизира дали гласуването става анблок за всички лица от списъка, изготвен на предходния подетап или се гласува кандидат по кандидат, което също предпоставя различен подход в различните общини.**

3.2. По отношение на втория етап от процедурата за избор на съдебни заседатели

Вторият етап от процедурата за избор на съдебни заседатели протича пред съответните съдилища – окръжните за избора на заседатели за районните, съответно – апелативните за избор на заседатели за окръжните и от апелативния специализиран наказателен съд – за заседателите в специализирания наказателен съд.

И в този етап се открояват два подетапа:

➤ На първия подетап председателят на съответния съд назначава комисия, която извършва проверка за съответствие с изискванията на чл.67, ал.1 от ЗСВ на кандидатите за съдебни заседатели, предложени от общинските съвети. Т.е. тази комисия прави проверка на работата по подбор, извършена от общинския съвет/комисията в предходния етап от процедурата.

➤ На втория подетап се извършва самото гласуване от общото събрание на съдиите в съответния съд.

И по отношение на този етап законът е доста лаконичен и не предвижда конкретика, с което се предоставя възможност на административните ръководители на съответните съдилища да организират процеса по различен начин.

Кандидатите, които отговарят на изискванията и са избрани, полагат клетва пред общото събрание на съдиите при съответния районен, окръжен, военен и специализиран наказателен съд.

В сегашната си редакция законът предвижда списъкът на избраните и положили клетва съдебни заседатели да се публикува на страницата на съответния съд в интернет, като този текст следва да бъде съобразен с предстоящото въвеждане на Единен електронен регистър на съдебните заседатели.

4. Продължителност на мандата и ограничения в броя на мандатите

Съгласно чл.69, ал.1 от ЗСВ мандатът на съдебните заседатели е 4 години и започва да тече от датата на полагане на клетвата.

Мандатът се удължава в две хипотези:

- ако разглеждането на делата, в които участват съдебни заседатели, продължи след изтичането на 4те години – в тази хипотеза участието на съдебния заседател по съответните дела продължава до тяхното приключване в съответната съдебна инстанция (чл.69, ал.3 от ЗСВ);
- Когато предложените от общинския съвет кандидати са по-малко от 50 на сто от определения за съответния съд брой, нов избор от страна на общите събрания на съдиите не се произвежда до попълване на списъка на кандидатите - в този случай мандатът на съдебните заседатели се удължава до полагането на клетва от новоизбраните съдебни заседатели (чл.68д, ал.2).

Сега действащата 4-годишна продължителност на мандата е въведена с промените от 2016 г. като до тогава (и по предходния Закон за съдебната власт и по сега действащия закон в редакциите му до 2016 г.) продължителността е 5 години. Не са известни мотивите на законодателя да намали с една година продължителността на мандата на съдебните заседатели. Следва да се отбележи, че 4 годишен мандат имат и съдебните заседатели в повечето страни членки на ЕС, видно от направената в хода на изпълнението на Дейност 2 от обществената поръчка оценка на практиките на другите европейски държави. Същевременно обаче следва да се подчертае, че в тези държави изборът на съдебни заседатели става въз основа на номинирането им от представители на общинските съвети или от организации с нестопанска цел, а не въз основа на лично кандидатстване. Намалената продължителност на мандата е подложена на критика както от страна на съдиите, така и от страна на съдебните

заседатели. Видно от представеното от Възложителя *Обобщение на постъпили от органите на съдебната власт становища и предложения по формулираните цели и очакваните резултати по прилагането на Глава четвърта, Раздел II, чл.66 – чл.75а от Закона за съдебната власт, както и предложения за изменения на ЗСВ*, от страна на различни органи на съдебната власт са направени предложения за увеличаване на продължителността на мандата на 5 или дори на 6 години. В своето становище до СК на ВСС и др. органи по повод приетото на 08.10.2019 г. решение на СК на ВСС за предприемане на мерки за обезпечаване на съдилищата със съдебни заседатели, Съюзът на съдебните заседатели в България, също предлага увеличаване на продължителността на мандата до 5 години.

По-кратката продължителност на мандата принципно би била адекватна и оправдана за целите на възможността за участие на по-голям брой граждани в правораздавателния процес чрез фигурата на съдебния заседател, но при констатиран дефицит на кандидати за съдебни заседатели, следва да се оценят като резонни предложенията за увеличаване на продължителността на мандата.

Казаното важи в пълна сила и по отношение на въведеното с промените от 2016 г. ограничение за броя на мандатите – съгласно чл.69, ал.2 от ЗСВ съдебните заседатели не могат да бъдат избирани за повече от два последователни мандата към същия съд. В проучените в хода на изпълнението на Дейност 2 от обществената поръчка държави, само в Естония има въведено подобно ограничени за броя на последователните мандати – в нито една от останалите държави няма въведено такова ограничение. Ограничението на броя на мандатите търпи критики в две насоки: от една страна, правното положение на съдебните заседатели е приравнено на това на съдията в процеса. Съдебният заседател няма управленски функции, които да оправдават ограничението в броя на мандатите. От друга страна, това ограничение, което принципно би могло да бъде адекватно и оправдано за целите на възможността за участие на по-голям брой граждани в правораздавателния процес чрез фигурата на

съдебния заседател, не кореспондира с актуалната ситуация в страната, а именно: недостатъчния брой желаещи да бъдат съдебни заседатели.

В тази връзка също следва да се оценят като основателни и разумни предложенията и от страна на органите на съдебната власт, и от страна на съдебните заседатели за премахване на ограничението в броя на мандатите. Още повече, че самото това ограничение е с неясна цел, доколкото забранява осъществяването на два последователни мандата в един съд (например в Софийски районен съд), но не изключва възможността след два последователни мандата в СРС лицето да се кандидатира за нов мандат в Софийски градски съд, след изтичането на който отново да подаде документи за СРС.

5. Права и задължения на съдебните заседатели

Съгласно чл.66, ал.2 от ЗСВ съдебните заседатели имат еднакви права и задължения със съдиите.

Този принцип е намерил проявление и в някои други текстове на закона като,

→ чл.211 - съдиите и съдебните заседатели са длъжни да пазят тайната на съвещанието при решаването на делата;

→ чл.212 - съдиите, съдебните заседатели, прокурорите и следователите нямат право да изразяват предварително становище по възложените им дела, както и становище по дела, които не са им възложени;

→ чл.249, ал.2 и ал.3 - Националният институт на правосъдието осъществява:

- задължително въвеждащо обучение на съдиите, прокурорите и следователите при първоначално назначаване в органите на съдебната власт и при избор на съдебните заседатели за първи мандат;

о поддържането и повишаването на квалификацията на съдиите, прокурорите и следователите членовете на Висшия съдебен съвет, главния инспектор и инспекторите от Инспектората към Висшия съдебен съвет, на държавните съдебни изпълнители, съдиите по вписванията, съдебните помощници, прокурорските помощници, съдебните служители, съдебните заседатели, на инспекторите от Инспектората към министъра на правосъдието и на други служители от Министерството на правосъдието.

Прави впечатление обаче, че в други текстове на закона е проявен различен подход спрямо съдиите и съдебните заседатели, с което по-скоро се подчертава разлика в техния статут:

→ Съгласно чл.134, ал.3 от ЗСВ съдебните заседатели заседават в съдебно заседание в представително облекло, за разлика от съдиите, които заседават в тоги. Съдебните заседатели - военнослужещи, заседават в съдебно заседание във военна униформа, както и военните съдиите;

→ Съгласно чл.216, ал.1 от ЗСВ държавата защитава съдиите, прокурорите и следователите при изпълнение на техните служебни задължения и ги обезщетява за вреди, които са им причинени при или по повод изпълнение на техните служебни функции. Ал.2 на същия член също постановява, че държавата защитава съдебните заседатели при изпълнение на техните функции, но текстът спира до тук и не пояснява в какво точно се изразява тази защита. Ал.3 също пропуска съдебните заседатели: държавата обезщетява при условията на ал. 1 и вредите, причинени на техните съпруг, възходящи или низходящи, поради изпълнението на служебните задължения на съдиите, прокурорите и следователите.

Така, от една страна, съдиите и съдебните заседатели имат равни права и задължения, техните гласове при определянето на присъдата имат равна тежест. Същевременно обаче, когато става въпрос за аспекти като представителност и

вдъхване на респект (чрез външния вид по време на съдебно заседание) и защита във връзка с изпълнението на функциите, законът подхожда различно и третира по различен начин съдиите и съдебните заседатели.

В хода на проведените неформални срещи - с Председателя на Съюза на съдебните заседатели в България и с Председателя на Съвета на съдебните заседатели към Софийски градски съд, бе изтъкнато, че съдебните заседатели не се ползват със същото уважение като съдиите от страна на съдебните служители и получават различно отношение.

С оглед утвърждаване авторитета на фигурата на съдебния заседател и подобряване на имиджа на същата в обществото с цел привличане на повече граждани да кандидатстват за съдебни заседатели, следва да се отправи препоръка за уеднаквяване на нормативната уредба по отношение на тези два разгледани аспекта.

Съгласно чл.74 от ЗСВ, председателят на съда може с разпореждане да наложи глоба от 50 до 500 лв. на съдебен заседател за неизпълнение на задълженията му, след като му предостави възможност да даде обяснения. Видно от проведеното анкетно проучване сред респондентите – административни ръководители на съдилища, едва 5,6 % от тях са налагали санкция на съдебен заседател, като основната причина за това е невявяване в с. з. без уважителни причини.

6. Обучения и квалификация на съдебните заседатели

Законът урежда задължителното провеждане на въстъпително обучение на съдебните заседатели и възможността за поддържането и повишаването на квалификацията им.

Видно от резултатите от проведеното анкетно проучване сред съдебните заседатели почти 10 % от тях заявяват, че не са участвали в обучение за съдебни

заседатели. Малко повече от 25 % от респондентите – съдебни заседатели споделят, че освен въвеждащо са преминали и през последващо обучение.

Мнозинството от съдебните заседатели (75,7 %) са категорични, че следва да се провежда и последващо обучение, като почти 60 % считат, че такова обучение следва да се провежда веднъж в годината.

Според съдебните заседатели същите имат най-голяма нужда от обучение в областта на наказателния процес (66 %), на следващо е постановено обучението, насочено конкретно към дейността на съдебните заседатели, а на трето място е посочено въвеждащо обучение в областта на правната терминология.

Групата респондентите председатели на съдилища, съдии и съдебни служители също е категорична, че освен задължително въвеждащо обучение, следва да се провежда и последващо обучение на СЗ за изпълнение на функциите им – това е мнението на 77 % от анкетираните. И в тази група мнозинството (почти 52 %) смята, че такова обучение е достатъчно да се провежда веднъж в годината. Областите, в които най-много се чувства нуждата от провеждане на обучение според съдиите и съдебните служители са областта на наказателния процес, разяснението на правата и задълженията на съдебните заседатели, обучение, насочено конкретно към дейността на съдебните заседатели и въвеждащо обучение в областта на правната терминология.

40 % от анкетираните председатели на съдилища, съдии и съдебни служители смятат, че чрез подобряване на квалификацията на съдебните заседатели би се подобрил и техният имидж в обществото, като на практика тази група респонденти определят цитирана мярка като най-съществена, наред с провеждането на информационни кампании на национално ниво, свързани с правата и задълженията на съдебните заседатели.

Идентична са и резултати при респондентите – представители на общините – 36 % от тях подкрепят мярката „подобряване на квалификацията на съдебните заседатели“ като съществена за подобряване на имиджа, като я поставят на трето място след провеждането на информационни кампании на национално ниво, свързани с правата и задълженията на съдебните заседатели и подобряването на заплащането.

Над половината от респондентите - председатели на съдилища, съдии и съдебни служители (56 %) определят липса на правна подготовка сред съдебните заседатели като един от основните проблеми в работата на съдебните заседатели, като на практика това е „най-подкрепеният“ от тази група респонденти проблем. При респондентите – представители на общинските съвети и комисии този процент е дори по-висок – 61,6 % като отново това е най-често соченият проблем. Сравнително висок и при двете групи респонденти е и проблемът „Предвиденото обучение за съдебни заседатели е прекалено кратко“ – съответно 33 % и 30 %.

С оглед на изложеното, може да се отправи препоръка в хода на изпълнението на Дейност 3 от обществената поръчка да се разработят предложения за доразвитие на нормативната уредба относно обученията и поддържането и повишаването на квалификацията на съдебните заседатели.

7. Етични принципи и правила за поведение на съдебните заседатели

Етичните принципи и правила за поведение на съдебните заседатели са подробно разписани в Наредба № 7 за съдебните заседатели – Раздел IV, чл.23. Посочени са 11 принципа, като всеки от тях е пояснен.

Принципите са:

1. законност - съдебните заседатели са длъжни да спазват и прилагат Конституцията, Закона за съдебната власт, Наказателно-процесуалния кодекс и

другите закони на Република България и да осъществяват дейността си при зачитане и спазване правата и основните свободи на гражданите;

2. независимост - при изпълнение на функциите си да действат по съвест и убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото, като не се поддават на натиск, заплахи, стимули, преки или косвени влияния, независимо от техния източник;

3. безпристрастност - съдебните заседатели са длъжни да извършват дейността си обективно и добросъвестно, като се стремят вярно и точно да анализират и оценяват всички факти, обстоятелства и доказателства по делото, като избягват поведение, което може да се възприеме като привилегироване, предразположеност, предубеденост или предразсъдък, основани на раса, произход, етническа принадлежност, пол, религия, образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние; съдебните заседатели трябва да се ръководят от правилото, че обвиненото лице се счита за невинно до завършване на наказателното производство с влязла в сила присъда, в която се установява противното;

4. справедливост - като представители на обществото в съдебния процес съдебните заседатели са длъжни да се грижат за постановяване на справедливи съдебни присъди според преобладаващото разбиране на обществото за справедливост, като в рамките на общите и абстрактните норми на закона отчитат особеностите на всеки конкретен случай и го решават, опирайки се на критерии, свързани с общочовешките ценности и ценностите на демократичната правна уредба;

5. компетентност - съдебните заседатели трябва да познават и спазват правата и задълженията си, регламентирани с Конституцията, ЗСВ, НПК и други нормативни актове, да ги прилагат коректно и да повишават нивото на квалификацията си;

6. отговорност - съдебните заседатели трябва да следват поведение, което не накърнява престижа на съдебния заседател и на съдебната власт;

7. честност и достойнство - съдебните заседатели трябва да имат обективно, добросъвестно и откровено поведение при изпълнение на определените им функции на представители на обществото в съдебния процес;

8. политически неутралитет - съдебните заседатели не трябва да допускат в своята работа да бъдат повлияни от свои или чужди политически пристрастия;

9. вежливост, учтивост и толерантност - при изпълнение на функциите си да се отнасят любезно, възпитано и с уважение към всички страни в процеса, да изискват подобно поведение и от тях, да зачитат правата и достойнството на личността, да не допускат прояви на дискриминация, да са открити и търпеливи за изслушване и възприемане на нови или различни аргументи, мнения и гледни точки;

10. почтеност и благоприличие - по всяко време и във всяка среда да имат морално и пристойно поведение да не приемат материални или нематериални облаги независимо от естеството им, които не им се следват и могат да поставят под съмнение тяхната независимост и безпристрастност; да се въздържат от действия, които са в разрез с представите на обществото за благоприличие и могат да компрометират тях и тяхната обществена функция;

11. конфиденциалност - съдебните заседатели са длъжни да опазват тайната на съдебното съвещание, на държавната, служебната и личната тайна, станала им известна при и по повод осъществяване на правомощията им.

В хода на проведеното анкетно проучване бе изследвана нагласата на заинтересованите страни до каква степен смятат, че е важно съдебните заседатели да работят, използвайки специфичен етичен кодекс, изготвен специално за тази позиция. И трите групи респонденти дават оценка в диапазона от 4,53 до 4,96 по шестобалната система, при която 1 е в никаква степен не е важно, а 6 е в много голяма степен е важно.

Респондентите бяха помолени също така да оценят важността от прилагането на всеки един от определените в Наредба № 7 етични принципи по скалата от 1 до 10 (където 1 е изобщо не е важно, а 10 е много важно). Резултатите показват следното:

При групата респонденти - съдебни заседатели единственият принцип, оценен със средна оценка под 9 е политическият неутралитет, който принцип получава средна оценка от 8,32. Всички останали принципи имат средна оценка над 9,3.

При групата респонденти административни ръководители на съдилища, съдии и съдебни служители три от принципите са оценени със средна оценка под 9 и това са принципа за компетентност (8,91), следван от принципа за вежливост, учтивост и толерантност (8,77) и отново, както и при съдебните заседатели – принципа на политическия неутралитет, който е оценен с най-ниска средна оценка от 8,63. Всички останали принципи са оценени с оценки над 9,53.

Групата респонденти – представители на общинските съвети и комисии, които участват в подбора на съдебните заседатели, също оценява като най-малко важен принципа на политическия неутралитет. Тази група респонденти дава средна оценка от 7,81 на този принцип. Със средна оценка под 9 са оценени принципите вежливост, учтивост и толерантност (8,18), почтеност и благоприличие (8,81) и компетентност (8,86). Останалите принципи са оценени с оценки над 9.

Принципът на политическия неутралитет, който респондентите считат за най-малко важен определя съдебните заседатели да не допускат в своята работа да бъдат повлияни от свои или чужди политически пристрастия. Същевременно, принципът на безпристрастността (който и трите групи респонденти оценяват с оценка над 9,6) предвижда съдебните заседатели да извършват дейността си обективно и добросъвестно, като се стремят вярно и точно да анализират и оценяват всички факти, обстоятелства и доказателства по делото, като избягват поведение, което може да се възприеме като привилегироване, предразположеност, предубеденост или предразсъдък, основани на раса, произход, етническа принадлежност, пол, религия,

образование, убеждения, политическа принадлежност, лично и обществено положение или имуществено състояние; съдебните заседатели трябва да се ръководят от правилото, че обвиненото лице се счита за невинно до завършване на наказателното производство с влязла в сила присъда, в която се установява противното. Т.е. принципът на безпристрастността покрива и поглъща принципа на политическия неутралитет, тъй като, ако един съдебен заседател спазва принципа на безпристрастността и се ръководи от него, то няма как да наруши принципа на политическия неутралитет.

В хода на изпълнението на Дейност 2 от обществената поръчка – оценката на практиката на страни – членки на ЕС се установи, че в другите държави, в частност Германия и Словения и донякъде в Чехия има разписани етични принципи и правила за поведение на съдебните заседатели, от които, макар същите да са до голяма степен сходни, може да се почерпи опит в процеса по актуализирането на етичните принципи и правила на българските съдебни заседатели.

В контекста на актуализирането на етичните принципи и правила за поведение на съдебните заседатели, конкретно предложение за което следва да бъде направено в хода на изпълнението на Дейност 3 от обществената поръчка, респондентите бяха помолени също така да посочат кои според тях са най-важните качества за един съдебен заседател. По-долу са посочени резултатите:

Адм. ръководители,
съдебни служители

съдии,

съдебни заседатели

Общински съвети и комисии

Обективност	81,8%
Морал	81,5%
Отговорност	61,3%
Умение за изслушване на участниците в съдебния процес	52,8%
Умение за аргументация на позиция	38,9%
Внимание към детайлите	37,2%
Аналитичност	32,6%
Спокойствие	14,6%
Лоялност	14,1%
Търпение	10,5%
Комунитативност/ Социални умения	7,5%
Работливост/ старание	7,5%
Отзивчивост	6,1%
Смелост	5,1%
Старателност	2,2%
Инициативност	1,7%
Предпазливост	1,2%

Обективност	83,1%
Морал	76,7%
Отговорност	59,8%
Умение за изслушване на участниците в съдебния процес	56,1%
Внимание към детайлите	52,9%
Умение за аргументация на позиция	42,9%
Аналитичност	33,3%
Спокойствие	14,3%
Лоялност	10,1%
Комунитативност/ Социални умения	6,9%
Търпение	5,3%
Работливост/ старание	3,2%
Отзивчивост	3,2%
Смелост	2,6%
Инициативност	2,1%
Предпазливост	1,6%
Старателност	1,1%

Обективност	78,2%
Морал	71,8%
Отговорност	52,6%
Умение за изслушване на участниците в съдебния процес	52,6%
Внимание към детайлите	50,0%
Умение за аргументация на позиция	46,2%
Аналитичност	28,2%
Комунитативност/ Социални умения	17,9%
Спокойствие	15,4%
Смелост	9,0%
Лоялност	6,4%
Старателност	3,8%
Отзивчивост	3,8%
Инициативност	2,6%
Търпение	2,6%
Работливост/ старание	1,3%

Видно от така представените резултати, респондентите и от трите групи са единодушни по отношение на това кои са най-важните качества за един съдебен заседател, като правят идентична „класация“ на първите седем от тях, а именно: обективност, морал, отговорност, умение за изслушване на участниците в процеса, внимание към детайлите, умение за аргументация на позицията, аналитичност.

Тези най-високо оценени качества несъмнено следва да бъдат взети предвид в процеса на работата по актуализиране на етичните принципи и правила за работа на съдебните заседатели. Тези принципи и правила трябва да бъдат ясни и разбираеми, изпълнени с конкретно съдържание, така че да могат да бъдат реално спазвани и разбира се, изцяло съобразени със спецификите на фигурата и ролята на съдебния заседател в правораздавателния процес.

Създаване на съвременни етични принципи се определя от почти 30 % от групата респонденти – административни ръководители, съдии и съдебни служители като мярка за подобряване имиджа на съдебните заседатели, като според тази група респонденти тази мярка е дори по-съществена от подобряване на заплащането.

8. Деклариране на конфликт на интереси

Законът за съдебната власт не предвижда съдебните заседатели да декларират изрично липсата на конфликт на интереси по делата, в които участват. Правилата за предотвратяване и установяване (проверка за наличието) на конфликт на интереси, закрепени в ЗСВ, касаят единствено съдиите, прокурорите и следователите.

Съдебните заседатели не попадат и в обхвата на приложното поле на Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество, тъй като не са сред изрично посочените в чл.6 лица (в т.7 на чл.6 са посочени: председателите на Върховния касационен съд и на Върховния административен съд, главният прокурор, техните заместници, административните ръководители на органите

на съдебната власт и техните заместници, членовете на Висшия съдебен съвет, главният инспектор и инспекторите в Инспектората към Висшия съдебен съвет, съдиите, прокурорите и следователите). Наред с това, съгласно текста на чл.6, ал.2 от закона подаването и проверката на декларациите за имущество и проверката за конфликт на интереси на съдии, прокурори и следователи, в т. ч. на председателите на Върховния касационен съд и Върховния административен съд, главния прокурор, административните ръководители на органите на съдебната власт и на техните заместници, се извършват при условията и по реда на Закона за съдебната власт. Правилата за конфликт на интереси в този закон намират приложение, доколкото Законът за съдебната власт не предвижда друго.

Независимо от това, категорично не може да се направи извод, че за съдебните заседатели не важи принципът за недопускане на конфликт на интереси при изпълнение на функциите им. Напротив, този принцип важи в пълна степен и същият е нормативно установен:

От една страна, този принцип е имплицитно заложен в принципа за „независимост“ от етичните принципи и правила за поведение. Независимостта се изразява в задължението на съдебния заседател при изпълнение на функциите си да действа по съвест и убеждение, основано на обективно, всестранно и пълно изследване на всички обстоятелства по делото, като не се поддава на натиск, заплахи, стимули, преки или косвени влияния, независимо от техния източник. Принципът за недопускане на конфликт на интереси има своето проявление и в принципа за непристрастност като част от етичните принципи и правила за поведение на съдебните заседатели, както и в принципа за почтеност и благоприличие, съгласно който по всяко време и във всяка среда съдебния заседател трябва да има морално и пристойно поведение и да не приема материални или нематериални облаги независимо от естеството им, които не им се следват и могат да поставят под съмнение тяхната независимост и непристрастност.

От друга страна, недопускането на конфликт на интереси спрямо съдебните заседатели, е закрепено и в основанията и правилата за отвеждане на съдиите и съдебните заседатели по НПК. Съгласно чл.31 във вр. с чл.29, ал.1 от НПК съдебните заседатели са длъжни сами да си направят отвод, когато е налице някое от следните обстоятелства (наличието на които несъмнено би довело до конфликт на интереси):

1. когато съдебният заседател е участвал в състава на съда, постановил:
 - а) присъда или решение в първата, въззивната или касационната инстанция, или при възобновяване на наказателното дело;
 - б) определение, с което се одобрява споразумение за решаване на делото;
 - в) определение, с което се прекратява наказателното производство;
2. когато съдебният заседател е извършвал разследване по делото;
3. когато съдебният заседател е бил прокурор по делото;
4. когато съдебният заседател е бил обвиняем, настойник или попечител на обвиняемия, защитник или повереник по делото;
5. когато съдебният заседател е бил или може да встъпи в наказателното производство като частен обвинител, частен тъжител, граждански ищец или граждански ответник;
6. когато съдебният заседател е бил свидетел, поемно лице, вещо лице, преводач, преводач на български жестов език или специалист - технически помощник по делото;
7. когато съдебният заседател е съпруг или близък роднина на някое от лицата, посочени в предходните точки от 1 до 6;
8. когато съдебният заседател е съпруг или близък роднина на друг член от състава на съда.

Освен така изброените конкретни хипотези, в ал.2 на чл.29 от НПК е закрепено и общото правило, че не може да участва в състава на съда съдебен заседател, който

поради други обстоятелства може да се счита предубеден или заинтересован пряко или косвено от изхода на делото.

В хода на провеждането на анкетното проучване на респондентите бяха зададени няколко въпроса, свързани с конфликта на интереси.

Повече от половината от респондентите – административни ръководители на съдилища, съдии и съдебни служители (56 %) смятат, че няма достатъчно механизми, които да предотвратяват възникването на конфликт на интереси в работата на съдебните заседатели, докато 34,3 % са на обратното мнение и смятат, че такива механизми има (почти 10 % обаче от тези респонденти не са дали отговор). На същият въпрос респондентите – представители на общинските съвети и комисии, участващи в избора на съдебните заседатели, отговарят в обратното съотношение - 65,7 % смятат, че механизми има, а 34,3 – че такива механизми липсват.

Същевременно обаче, 63,5 % от респондентите – административни ръководители на съдилища, съдии и съдебни служители, заявяват, че много рядко са се сблъскали в практиката си със ситуации на конфликт на интереси в работата на съдебните заседатели, а други 23 % твърдят, че по-скоро рядко са се срещали с такива ситуации. Едва 2 % заявяват, че са се срещали често с такива ситуации. Според същата група респонденти най-честите хипотези на конфликт на интереси са несъобщаване за връзки с подсъдимия/те по конкретното дело (45,5 %) и несъобщаване за връзки със служебни лица, работещи по същото дело (33 %). Тези отговори кореспондират напълно и с мнението на респондентите – представители на общинските съвети и комисии.

Половината от респондентите – административни ръководители на съдилища, съдии и съдебни служители заявяват, че в тяхната практика нито веднъж не им се е случвало съдебен заседател да си даде отвод, а други 18,5 % споделят, че това им се е случвало само веднъж. Едва на 20 % от респондентите им се случвало повече от веднъж съдебен заседател да си даде отвод.

91,8 % от респондентите – съдебни заседатели заявяват, че никога не им се е случвало да си направят самоотвод или да им бъде поискат такъв и само на 6 % им се е случвало веднъж. 95,8 % от същата група респонденти са категорични и че никога не им се е случвало адвокати на страните да се опитват да се свържат с тях по време на дело, с желание да повлияят на изхода на делото, а 92,6 % заявяват същото и по отношение на осъществен контакт от страните по делото. 91,8 % от анкетираните съдебни заседатели твърдят, че винаги са разпределяни на случаен принцип по съответното дело. 96,7 % пък заявяват, че никога не са им предлагали подкуп.

Респондентите - административни ръководители на съдилища, съдии и съдебни служители, които са срещали в практиката си случаи на отвод на съдебни заседатели, определят най-често срещаната причина за това наличието на брачна или родствена връзка, а на второ място участието на съдебния заседател в състав на съда, постановил някой от посочените в НПК актове. Същевременно само 1 % от анкетираните съдебни заседатели споделят, че им се е случвало да бъдат разпределени като съдебни заседатели по дело на свой близък роднина/познат.

Сред основните проблеми, свързани с работата на съдебните заседатели проблемите „липса на проследимост на конфликт на интереси“ и „липса на проследимост на връзки между съдебните заседатели и подсъдимите“ са посочени от 34,5 %, съответно 27,3 % от респондентите съдии и съдебни служители и 19,2 % и 27,4 % от респондентите – представители на общинските съвети.

От тези резултатите от проведеното анкетно проучване може да се направи изводът, че по-скоро липсва реален практически проблем със спазването на принципа за недопускане на конфликта на интереси.

Независимо от това, и доколкото е изрично предвидено в техническата спецификация на обществената поръчка, в хода на изпълнението на Дейност 3 следва да бъде разработен и подложен на обществено обсъждане проект на Унифицирана декларация за наличието/липсата на конфликт на интереси на съдебните заседатели. В

хода на изпълнението на Дейност 2 от обществената поръчка – оценка на практиката на страни – членки на ЕС, не се установиха конкретни практики в насока изрично деклариране от страна на съдебните заседатели на конфликт на интереси. Ето защо, като примери за добри практики следва да се използват декларациите за конфликт на интереси, които се попълват в други области.

За целите на разработването на унифицираната декларация се препоръчва, на първо място, дефиниране на понятието „конфликт на интереси“ при упражняване на функциите на съдебен заседател. Това дефиниране може да се направи въз основа на дефинициите, заложи в Закона за противодействие на корупцията и за отнемане на незаконно придобитото имущество.

Принципно подходът при разработването на проекта на декларация може да бъде в две насоки:

- Декларация, която се попълва от съдебния заседател при встъпването му в длъжност;
- Декларация, която се попълва от съдебния заседател за всяко конкретно дело, по което същият е определен за съдебен заседател.

С оглед постигане на максимално широка дискусия, Изпълнителят ще разработи декларации с оглед на всеки един от тези два похода.

9. Възнаграждение на съдебните заседатели

Възнаграждението, което съдебните заседатели получават е нормативно закрепено в чл.73 от ЗСВ. Текстът предвижда, че за времето, в което съдебните заседатели изпълняват функциите си и задълженията, свързани с тях, им се заплаща възнаграждение от бюджета на съдебната власт.

По отношение на принципа на възнаграждението, законът предвижда, че за всеки заседателен ден то се определя въз основа на действително отработените

часове за деня, които съответстват на времетраенето на съдебното заседание до обявяването на съдебния акт, включително и за започнат час. Т.е. избран е принципът на почасовото възнаграждение. Наредбата за съдебните заседатели пояснява, че възнаграждението се дължи за участие както в открити, така и в закрити съдебни заседания и за участие в тайно съвещание за постановяване на присъда, както и че броят часове, за които се дължи заплащане, е реално отработеният и не се ограничава от осемчасовия работен ден. Пояснено е също така, че за съдебни заседания, продължителността на които се означава с начален и краен час в съдебния протокол, възнаграждението се определя съобразно часовете, отразени в протокола, а за участие в други дейности, за които не се съставя протокол, времето на заетост на съдебните заседатели се определя от председателя на съдебния състав и се отразява писмено по подходящ начин. Тук следва да се отбележи, че е налице известно противоречие в текста на закона, което е преодоляно донякъде с допълненията в Наредбата, но следва да се отправят препоръки за прецизиране. В ал.1 на чл.79 от ЗСВ е записано „за времето, в което съдебните заседатели изпълняват функциите си и задълженията, свързани с тях“ – т.е. не е въведено ограничение под каква точно форма се изпълняват тези функции. В ал.2 обаче законодателят въвежда ограничение като изрично сочи „действително отработените часове за деня, които съответстват на времетраенето на съдебното заседание“, т.е. за изпълняването на функциите на съдебен заседател и произтичащите от това задължения, които не се упражняват в съдебно заседание възнаграждение не се дължи. Наредбата преодолява това противоречие като изрично сочи, че възнаграждение се дължи и за участие в други дейности, за които не се съставя протокол, като времето на заетост на съдебните заседатели се определя от председателя на съдебния състав и се отразява писмено по подходящ начин. Поясненията в Наредбата следва да бъдат изведени на законодателно ниво с цел недопускане на противоречие между закон и подзаконен акт. Възможно е именно това да е и една от причините, поради които Съюзът на

съдебните заседатели в своето становище до СК на ВСС и др. органи по повод приетото на 08.10.2019 г. решение на СК на ВСС за предприемане на мерки за обезпечаване на съдилищата със съдебни заседатели, пише: *„Нямаме информация някой съд да заплаща възнаграждения за явяване в закрити заседания или за участие в тайно съвещание“.*

По отношение на размера на възнаграждението – същият е обусловен от размера на основната заплата съответно за районен съдия, окръжен съдия или за съдия от военния съд. Конкретният размер е 1/22 от 60 на сто от съответната основна заплата. Фиксиран е и минимален размер от 20 лв. на ден – т.е. независимо от реалните отработени часове, съдебният заседател не може да получи по-малко от 20 лв. за съответния заседателен ден.

Възнаграждението се изплаща ежемесечно за всички заседателни дни на съответния месец.

На съдебните заседатели се възстановяват и разходите за транспорт, които са направили във връзка с участието си в съдебни заседания. Наредбата пояснява, че това са разходи за пътуване от местоживеенето или местоработата на съдебния заседател до сградата на съда и обратно, в границите на съдебния район. Изплащането на това обезщетение става по правила, възприети за изплащане на пътни разходи в съответния съд.

Съгласно чл.157, ал.1, т.5 от Кодекса на труда, работодателят е длъжен да освободи (да пусне в отпуск) съдебния заседател от работа за дните, в които същият е призован да заседава. Този отпуск е неплатен, като работодателят не дължи и заплащането на осигуровки. Съгласно Разяснение № 5-23-22-1512 от 14.08.2014 г. на Националната агенция за приходите (относно недължимост на осигурителни вноски за дните на отпуск по реда на чл.157, ал.1, т.5 КТ - за участие на работници и служители в заседания като съдебни заседатели), *„на основание чл.157, ал.3, т.3 КТ, през време на отпуските по чл.157, ал.1, т.5 КТ на работника или служителя се изплаща*

възнаграждение според предвиденото в специалните закони. По реда на чл.73 от Закона за съдебната власт за участието си в съдебни заседания съдебните заседатели получават възнаграждение от бюджета на съдебната власт, т.е. подлежат на осигуряване на друго основание за периодите на отпуските по чл.157, ал.1, т.5 КТ, и съответно не попадат в хипотезата на чл.40, ал.1, т.1, буква „б“ от Закона за здравното осигуряване (ЗЗО). Следователно за дните на отпуск по реда на чл.157, ал.1, т.5 КТ работниците и служителите не получават възнаграждение от работодателя, включително и възнаграждение за ползване на отпуск, а получават такова за сметка на съдебната власт, поради което за тези периоди осигурителни вноски по реда на Кодекса за социално осигуряване и ЗЗО не се дължат от работодателя.“

С оглед на горното, съдебен заседател, който се намира в трудовоправни или приравнени на тях отношения, за времето през което изпълнява функциите си на съдебен заседател, получава единствено възнаграждението по чл.73 от ЗСВ и губи съответното дневно възнаграждение, което получава от работодателя. Несъмнено, това обстоятелство се явява демотивиращ фактор за постоянно заетите лица, чието почасово възнаграждение е по-голяма от определеното за съдебните заседатели. Тези лица, ако станат съдебни заседатели, на практика ще са на „загуба“. В хода на изпълнението на Дейност 2 от обществената поръчка – оценка на практиката на страни членки на ЕС се установи, че в почти всички проучени и анализирани държави освен почасово възнаграждение за времето, през което съдебния заседател изпълнява своите функции (което като размер е напълно съпоставимо с това у нас, дори за някои държави бе установено, че е по-ниско), съдебният заседател получава и обезщетение за пропуснат доход. Това обезщетение се получава както за заетите на пълно работно време, в т.ч. и самонаетите лица, така и за заетите на непълно работно време и дори за лица, които не работят, но се грижат за домакинство. В този контекст може да се направи изводът, че другите държави са разрешили финансовото обезпечаване

изпълнението на функциите на съдебен заседател не е по-високо като размер възнаграждение, а с допълнителни стимули като обезщетяване на загубата на доход.

Видно от резултатите от проведеното анкетно проучване само 5 % от респондентите заявяват, че са напълно удовлетворени от заплащането, което получават, като 24 % са отговорили, че са по-скоро удовлетворени. 23,1 % от отговорилите са категорични, че не са удовлетворени от заплащането, а други 22 % са по-скоро неудовлетворени. Интересно е, че 20 % от анкетираните съдебни заседатели заемат неутрална позиция – нито са удовлетворени, нито са неудовлетворени.

Почти 48 % от анкетираните съдебни заседатели подкрепят сегашния модел на почасово възнаграждение, докато 22 % са на мнение, че възнаграждението следва да се определя на база дело, а не на база отработен час.

Респондентите – представители на общинските съвети и комисии определят ниското заплащане като вторият най-съществен проблем, свързан с работата на съдебните заседатели (основен проблем според 57,5 % от анкетираните), докато само 26,8% от респондентите – административни ръководители на съдилища, съдии и съдебни служители определят ниското заплащане като основен проблем.

Мнозинството от анкетираните съдебни заседатели, които работят по трудово отношение (62 %) отговарят, че не са имали проблеми с работодателите във връзка с отсъствието си от работното място за целите на изпълнението на функциите на съдебен заседател, а 16 % споделят, че са имали проблеми, но това се е случвало много рядко. Само 3 % споделят, че има проблеми при всяко участие, а други 9 %, че това им се е случвало няколко пъти.

Видно от представеното от Възложителя *Обобщение на постъпили от органите на съдебната власт становища и предложения по формулираните цели и очакваните резултати по прилагането на Глава четвърта, Раздел II, чл.66 – чл.75а от Закона за съдебната власт, както и предложения за изменения на ЗСВ, са направени няколко алтернативни предложения по отношение на финансовото*

обезпечаване на съдебните заседатели. Наред с увеличението на възнаграждението, са направени и предложения за освобождаване на съдебните заседатели от заплащането на определени такси, или необлагане на получаваните доходи.

В хода на проведените неформални срещи с Председателя на Съюза на съдебните заседатели в България и с Председателя на Съвета на съдебните заседатели към Софийски градски съд бяха споменати някои практически проблеми в работата на съдените заседатели, имащи и пряко отношение към заплащането на труда на съдебните заседатели, а именно:

- не се заплаща времето за запознаване с делото, поради което и съдебните заседатели нямат стимул да го правят, още повече, че докато не се даде ход на делото, съдебният заседател не може да бъде сигурен, че ще остане по това дело;
- не се заплаща и времето, прекарано в „чакане“ да започне заседанието, доколкото ноторно известна е практиката в големите съдилища първоначално обявеният начален час на заседанието да не съвпада с реално обявения такъв - така, възможна е следната хипотеза: съдебен заседател е назначен по конкретно дело, преди деня на заседанието заседателят изразходва време да се запознае с делото, за да е подготвен, в деня на заседанието се явява в обявения час, но се налага да чака, за да започне заседанието, ход на делото не се дава, поради което и в последствие се сменя съставът на съда и този съдебен заседател вече не е част от състава – изразходваното време на този съдебен заседател няма да бъде овъзмездено;
- не се заплаща и повторното ходене до съда за подписване на електронния протокол, доколкото съдебните заседатели нямат възможност да направят това дистанционно.

Тези дейности на съдебния заседател, които безспорно могат да се квалифицират като изпълнение на задълженията, свързани с функциите на съдебния заседател (по смисъла на чл.79, ал.1 от ЗСВ) остават незаплатени, въпреки че Наредбата предвижда, че за тях (като други дейности, за които не се съставя протокол), времето на заетост се определя от председателя на съдебния състав.

Изложеното до тук показва, че на практика е възможно да се постигне подобряване на финансовата обезпеченост на изпълнението на функциите на съдебен заседател не непременно чрез увеличаване на размера на възнаграждението. Насоките за това могат да бъдат:

- реално заплащане на цялото ангажирано време на съдебния заседател;
- въвеждане на допълнителни финансови стимули.

10. Други аспекти от дейността на съдебните заседатели

За целите на усъвършенстването на института на съдебните заседатели внимание следва да се обърне още и на следните два аспекта, касаещи дейността на съдебните заседатели:

❖ Недостатъчна информираност на обществото относно фигурата на съдебния заседател.

Макар законът да предвижда, публично оповестяване на процедурите за избор на съдебни заседатели, публикуване на списъка на кандидатите, публично изслушване на кандидатите от страна на общинските съвети и публично гласуване на кандидатите също от страна на общинските съвети, липсата на достатъчна информираност на обществото относно фигурата на съдебния заседател е идентифицирана като проблем.

Слабата информираност за професията „съдебен заседател“ и техните задължения в общественото пространство е определена като основен проблем, свързан с работата на съдебните заседатели от страна на 55,8 % от респондентите – административни ръководители, съдии и съдебни служители (втори по важност проблем) и от 43,8 % от респондентите – представители на общинските съвети и комисии (трети по важност проблем).

Същевременно, като най-подходяща мерки за подобряване на имиджа на съдебните заседатели е идентифицирана мярката „Информационни кампании на национално ниво, свързани с правата и задълженията на съдебните заседатели“ – от 41 % от респондентите – административни ръководители, съдии и съдебни служители и от 55 % от респондентите – представители на общински съвети и комисии. Информационните кампании, но на местно ниво също са оценени като подходяща мярка – от по около 35 % от всяка от двете групи респонденти.

Активни действия чрез национални и местни кампании за популяризиране на ролята на съдебния заседател е идентифицирана като мярка за засилване интереса на гражданите и от част от органите на съдебната власт, видно от представеното от Възложителя *Обобщение на постъпили от органите на съдебната власт становища и предложения по формулираните цели и очакваните резултати по прилагането на Глава четвърта, Раздел II, чл.66 – чл.75а от Закона за съдебната власт, както и предложения за изменения на ЗСВ.*

❖ Разнородни практики в работата на съдебните заседатели в различните съдилища.

Този проблем беше изтъкнат по време на неформалните срещи/интервюта с Председателя на Съюза на съдебните заседатели в България и с Председателя на Съвета на съдебните заседатели към Софийски градски съд.

От една страна, проявлението на проблема е в липсата или неактуалността на вътрешните правила за съдебните заседатели. От друга страна, проявлението на проблема е в различните правила за работа, там където има такива. На трето място, проблемът намира проявление и в различната практика на индивидуално ниво – председател на съдебен състав.

В този контекст следва да бъдат отправени препоръки в хода на разработването на конкретните предложения за усъвършенстване на института на съдебните заседатели да се предложат и такива, с които биха могли да се преодолеят констатираните тук проблеми.

VI. Обобщения, изводи и препоръки

С оглед направения по-горе анализ и оценка на действащата нормативна уредба касаеща съдебните заседатели и проведеното анкетно проучване сред заинтересованите страни, както и като се взеха предвид вече изразените становище по въпроса от страна на различни съдилища, могат да се направят следните обобщения, изводи и препоръки за усъвършенстване на института:

I. По отношение на критериите за кандидатстване и набора документи, които кандидатите за съдебни заседатели представят

→ Препоръчва се ревизиране на почти всички критерии за избор на съдебни заседатели и в частност критериите за възраст, местожителство, осъждане в частта незачитане на последиците от реабилитацията, някои от въведените изисквания за несъвместимост.

→ Препоръчва се ревизиране на набора документи, които кандидатите за съдебни заседатели следва да изготвят/набавят и представят и в частност:

- отпадане на изискването за представяне на писмено съгласие;
- отпадане на изискването за представяне на мотивационно писмо (в случай на запазване на подетапа „изслушване“ на кандидатите от страна на общинските съвети;
- отпадане на изискването за представяне на документ за извършена проверка по реда на Закона за достъп и разкриване на документите и за обявяване на принадлежност на български граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия, ако са родени преди 16 юли 1973 г.;

- отпадане на изискването за представяне на диплома под формата на нотариално заверено копие и въвеждане на задължение за служебна проверка в публичните регистри на МОН, като се съобрази пълнотата на данните в регистрите; за дипломите, които не са налични там следва да се запази възможността за предоставянето им от кандидата;
- отпадане на изискването за деклариране на обстоятелства, които могат да бъдат служебно проверени;
- въвеждане на забрана за изискване на документи, които вече са представени, вкл. и в контекста на изграждането на Единен електронен регистър на съдебните заседатели;
- прецизиране и конкретизиране на изискването за медицинско удостоверение, че лицето не страда от психическо заболяване.

II. По отношение на процедурата за избор на съдебни заседатели

→ Препоръчва се запълване на законовата празнота по отношение на някои аспекти от процедурата в първия етап – избор от страна на общинските съвети, като въпросът как следва да се процедира ако кандидатът не е представил някой от изискуемите документи; на какви основания един кандидат може да не бъде предложен за гласуване от общинския съвет след проведеното изслушване, или респективно да не бъде включен в списъка, който ще се предаде на председателя на съответния съд за подлагане на гласуване от страна на общото събрание на съдиите и др. В този контекст се препоръчва и разработването на предложение да се предостави възможност на кандидата да кандидатства директно пред съда, ако не е одобрен от общинския съвет.

→ Препоръчва се и преосмисляне на процедурата по изслушване на кандидатите от страна на общинските съвети. Към настоящия момент тази процедура е

без ясно дефинирана цел, липсват дори насоки как следва да протича това изслушване, поради което и е налице различна практика в различните общини, което е предпоставка за неравно третиране на кандидатите. Процедурата или следва да отпадне като етап, или при избор за нейното запазване следва да се дефинират целите и последиците от нея, както и да се разпишат поне основни насоки за нейното провеждане.

III. По отношение на продължителността на мандата и ограничението в броя мандати

→ Препоръчва се увеличаване на мандата и отпадане на ограничението за брой последователни мандати, за които един съдебен заседател може да бъде избран

IV. По отношение на правата и задълженията на съдебните заседатели

→ Препоръчва се уеднаквяване на нормативната уредба по отношение на някои аспекти, които към момента са разрешени различно в закона за съдиите и за съдебните заседатели: носенето на тоги и защитата, която държавата осигурява.

V. По отношение на обучението и квалификацията на съдебните заседатели

→ Препоръчва се разработването на предложения за доразвитие на нормативната уредба относно обучението и поддържането и повишаването на квалификацията на съдебните заседатели.

VI. По отношение на възнагражденията на съдебните заседатели

→ Препоръчва се разработването на допълнителни механизми за повишаване на финансовото обезпечаване дейността на съдебните заседатели като минимум в следните насоки:

- реално заплащане на цялото ангажирано време на съдебния заседател;
- въвеждане на допълнителни финансови стимули.

VII. По отношение на други аспекти от дейността на съдебните заседатели

С оглед преодоляване на различната практика в работата на съдебните заседатели различните съдилища се препоръчва залагането на възможността за разработване на единни общи правила за избор на съдебни заседатели от страна на общите събрания на съдилищата и за тяхната дейност.

VIII. По отношение на Етични правила

Макар анализът на нормативната уредба да не показва конкретни слабости по отношение на разписаните етични принципи и правила за поведение на съдебните заседатели и макар оценката на практиките на страните членки на ЕС, извършена в хода на изпълнението на Дейност 2 от обществената поръчка да не разкрива различен подход на чуждите държави към този въпрос, действащите етични принципи и правила могат и следва да бъдат актуализирани и осъвременени като се препоръчва тяхното прецизиране в насока по-голяма яснота и конкретика, изчистване от излишни повторения и тяхното съобразяване с ролята на фигурата на съдебния заседател.

IX. По отношение на декларацията за конфликт на интереси

Анализът на действащата нормативна уредба и резултатите от проведеното анкетно проучване не показват наличието на реални практически проблем със спазването на принципа за недопускане на конфликта на интереси от страна на съдебните заседатели. Не се установиха и конкретни практики в другите държави, анализирани и оценени в хода на изпълнението на Дейност 2 от обществената поръчка.

Ето защо, като примери за добри практики следва да се използват декларациите за конфликт на интереси, които се попълват в други области.

За целите на разработването на унифицираната декларация се препоръчва:

- дефиниране на понятието „конфликт на интереси“ при упражняване на функциите на съдебен заседател;
- дефинирането на обстоятелствата, които могат да доведат до конфликт на интереси и в частност идентифицирането дали са налице други обстоятелства, различни от личните отношения (родствени връзки, приятелски отношения и др.), които могат да бъдат определени като съществени за възможността за възникване на конфликт на интереси при упражняване на функциите на съдебния заседател, като например участие в търговски дружества, имуществено състояние и др.
- избор на подход относно това дали декларацията да се попълва от съдебния заседател при встъпването му в длъжност или за всяко конкретно дело, по което същият е определен за съдебен заседател.

Общи препоръки

При разработването на конкретните предложения за усъвършенстване на института на съдебните заседатели, в т.ч. актуализирането на етичните принципи и правила за поведение и разработването на унифицирана декларация за липса на конфликт на интереси, следва да се отправят и следните общи препоръки:

→ По възможност разработване на поне два алтернативни варианта на всяко предложение, което ще даде възможност за провеждане на по-продуктивна и ефективна дискусия;

ЕВРОПЕЙСКИ СЪЮЗ
ЕВРОПЕЙСКИ
СОЦИАЛЕН ФОНД

ОПЕРАТИВНА ПРОГРАМА
ДОБРО УПРАВЛЕНИЕ

- Разработване на предложенията по начин, който да налага минимална степен на промяна на ниво закон и делегиране на права за по-детайлна уредба на ниво подзаконов нормативен акт;
- Съобразяване на предложенията с очакваните резултати от другата дейност по Проект № BG05SFOP001-3.007-0001, а именно - Разработване и внедряване на Единен регистър на съдебните заседатели.